

REPUBLICA MOLDOVA
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

PCC-01/33

Chișinău, 28 ianuarie 2022

Domnului Igor GROSU,
Președinte al Parlamentului Republicii Moldova

Stimate domnule Președinte,

În conformitate cu Articolul 10 din Legea cu privire la Curtea Constituțională „Curtea Constituțională prezintă anual autorităților competente de a numi judecători rapoarte privind exercitarea jurisdicției.”

Curtea Constituțională Vă remite **Raportul privind exercitarea jurisdicției constituționale în anul 2021 aprobat prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 1 din 20 ianuarie 2022.**

Cu respect,

Domnica MANOLE,
Președintele Curții Constituționale a Republicii Moldova

Adresa poștală:
str. Al. Lăpușceanu nr. 28
MD 2004, Chișinău

Telefon: (373 22) 25-37-08
(373 22) 25-37-20

SECRETARIATUL PARLAMENTULUI REPUBLICII MOLDOVA	
D.D.P. Nr.	213
"28"	01 2022
Ora	
Fax: (373 22) 25-37-46	
E.mail: secretariat@constcourt.md	

Republica Moldova

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

HOTĂRÂRE

**cu privire la aprobarea Raportului privind exercitarea
jurisdicției constituționale în anul 2021**

CHIȘINĂU

20 ianuarie 2022

În numele Republicii Moldova,
Curtea Constituțională, judecând în componența:

nei Domnica MANOLE, Președinte,
dlui Nicolae ROȘCA,
nei Liuba ȘOVA,
dlui Serghei ȚURCAN,
dlui Vladimir ȚURCAN, judecători,
cu participarea nei Elena Tentiuc, șef al Secretariatului Curții,

examinând în ședință plenară Raportul privind exercitarea jurisdicției constituționale în anul 2021,

având în vedere prevederile articolului 26 din Legea nr. 317 din 13 decembrie 1994 cu privire la Curtea Constituțională, articolului 61 alin. (1) și articolului 62 lit. f) din Codul jurisdicției constituționale nr.502 din 16 iunie 1995,

în baza articolului 10 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, articolului 5 lit. i) și articolului 80 din Codul jurisdicției constituționale,

HOTĂRĂȘTE:

1. Se aprobă Raportul privind exercitarea jurisdicției constituționale în anul 2021, conform anexei.
2. Prezenta hotărâre se publică în „Monitorul Oficial al Republicii Moldova”.

Președinte

Domnica MANOLE

*Chișinău, 20 ianuarie 2022,
HCC nr. 1*

RAPORT
privind exercitarea jurisdicției constituționale în anul 2021

A. Statutul și atribuțiile Curții Constituționale

Statutul Curții Constituționale, unică autoritate de jurisdicție constituțională în Republica Moldova, autonomă și independentă față de puterile legislativă, executivă și judecătorească, este consacrat de Constituție, care stabilește, concomitent, principiile și principalele atribuții funcționale ale Curții. Statutul Curții Constituționale este determinat de rolul său primordial de a asigura respectarea valorilor statului de drept: garantarea supremației Constituției, asigurarea realizării principiului separației puterilor în stat, asigurarea responsabilității statului față de cetățean și a cetățeanului față de stat. Aceste funcții majore sunt realizate prin intermediul instrumentelor garantate de Constituție.

Atribuțiile constituționale, prevăzute de art. 135 din Constituție, sunt dezvoltate în Legea nr. 317-XIII din 13 decembrie 1994 cu privire la Curtea Constituțională și Codul jurisdicției constituționale nr. 502-XIII din 16 iunie 1995, care reglementează, *inter alia*, procedura de examinare a sesizărilor, modul de alegere a judecătorilor Curții Constituționale și a Președintelui Curții, atribuțiile, drepturile și responsabilitățile acestora. Astfel, în temeiul prevederilor constituționale, Curtea Constituțională:

- a) exercită, la sesizare, controlul constituționalității legilor, regulamentelor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și dispozițiilor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte;
- b) interpretează Constituția;
- c) se pronunță asupra inițiativelor de revizuire a Constituției;
- d) confirmă rezultatele referendumurilor republicane;
- e) confirmă rezultatele alegerii Parlamentului și a Președintelui Republicii Moldova, validează mandatele deputaților și al Președintelui Republicii Moldova;
- f) constată circumstanțele care justifică dizolvarea Parlamentului, demiterea Președintelui Republicii Moldova, interimatul funcției de Președinte, imposibilitatea Președintelui Republicii Moldova de a-și exercita atribuțiile mai mult de 60 de zile;
- g) rezolvă excepțiile de neconstituționalitate a actelor juridice;
- h) hotărăște asupra chestiunilor care au ca obiect constituționalitatea unui partid.

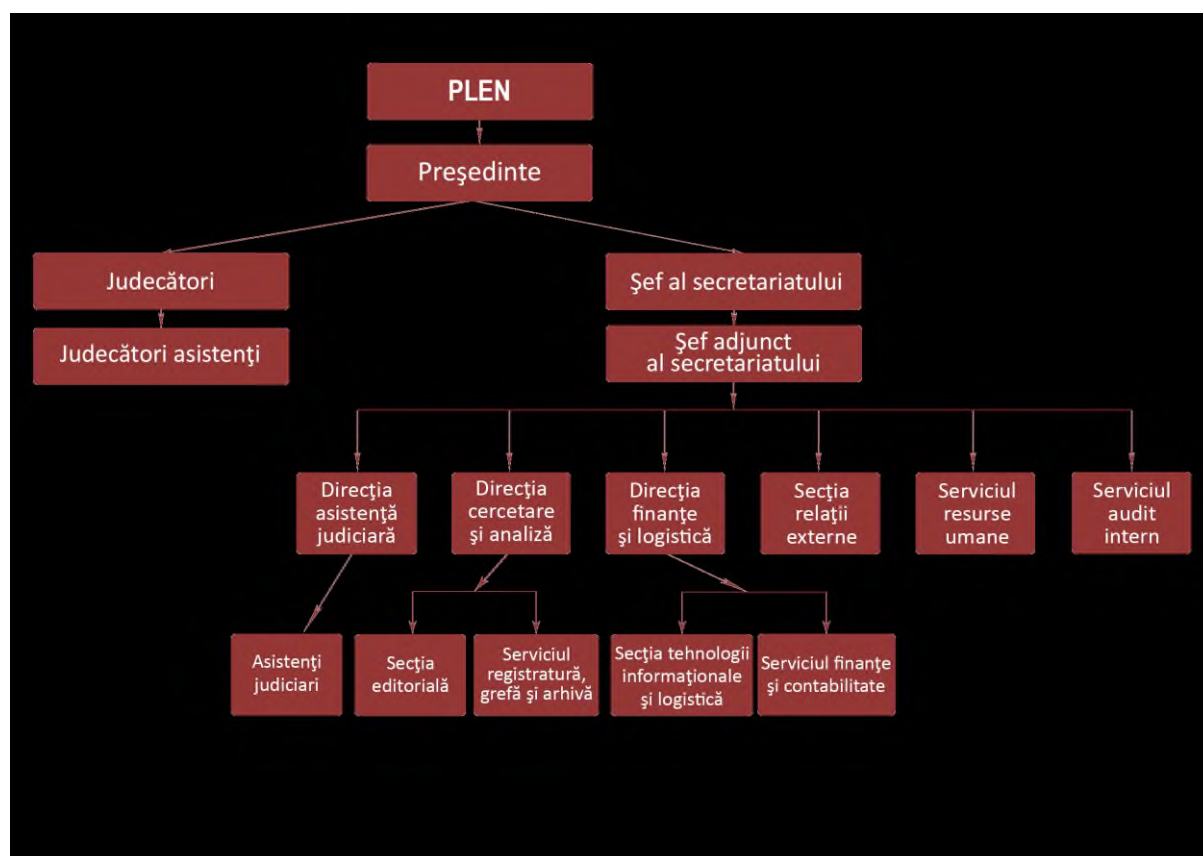
B. Judecătorii Curții Constituționale

Potrivit articolului 136 din Constituție, Curtea Constituțională este compusă din șase judecători, numiți pentru un mandat de șase ani. Ca urmare a decesului, la 27 ianuarie 2021, a domnului Eduard Ababei, judecător constituțional, Plenul Curții Constituționale a funcționat în următoarea componență:

dna Domnica MANOLE, *Președinte*,
dl Nicolae ROȘCA,
dna Liuba ȘOVA,
dl Serghei ȚURCAN,
dl Vladimir ȚURCAN, *judecători*.

C. Structura organizatorică

Curtea Constituțională și-a desfășurat activitatea având la bază structura organizatorică aprobată prin Decizia nr. 9 din 23 martie 2018.

D. Sesizarea Curții

Curtea Constituțională își exercită atribuțiile la sesizarea subiecților abilitați cu acest drept. Legislația Republicii Moldova nu conferă Curții competența de a exercita jurisdicția constituțională din oficiu. Astfel, conform art.25 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, cuprinzând modificările operate prin *Legea nr. 99 din 11.06.2020*, și art. 38

alin. (1) din Codul jurisdicției constituționale, dreptul de sesizare al Curții Constituționale îl au:

- a) Președintele Republicii Moldova;
- b) Guvernul;
- c) ministrul justiției;
- d) judecătorii/completurile de judecată din cadrul Curții Supreme de Justiție, al curților de apel și al judecătoriilor;
- d¹) Consiliul Superior al Magistraturii;
- f) Procurorul General;
- g) deputatul în Parlament;
- h) fracțiunea parlamentară;
- i) Avocatul Poporului;
- i¹) Avocatul Poporului pentru drepturile copilului;
- j) consiliile unităților administrativ-teritoriale de nivelul întâi sau al doilea, Adunarea Populară a Găgăuziei (Gagauz-Yeri) – în cazurile de supunere controlului constituționalității a legilor, regulamentelor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor, ordonanțelor și a dispozițiilor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, care nu corespund art.109 și, respectiv, art.111 din Constituția Republicii Moldova.

Sesizările înaintate de subiecții cu drept de sesizare trebuie să fie motivate și să corespundă cerințelor de formă și de conținut prevăzute de art. 39 din Codul jurisdicției constituționale.

TITLUL II. ACTIVITATEA JURISDICȚIONALĂ

A. Aprecieria Curții dedusă din hotărârile pronunțate

Pe parcursul anului 2021, Curtea a pronunțat 39 de hotărâri, contribuind astfel la formarea jurisprudenței constituționale, fiind analizate următoarele domenii.

1. DREPTURILE PERSOANELOR NĂSCUTE ÎN LOCURILE DE REPRESIUNE SAU ÎN DRUM SPRE ELE

Pe 12 ianuarie 2021, Curtea Constituțională a pronunțat Hotărârea privind controlul constituționalității unui text din articolul 1 din Legea nr. 296 din 23 noiembrie 1994 pentru

interpretarea unor prevederi ale Legii nr. 1225 din 8 decembrie 1992 privind reabilitarea victimelor represiunilor politice¹.

Curtea a reținut că, prin contestarea textului „copiii persoanelor supuse represiunilor care s-au născut în locurile de represiune sau în drum spre ele se consideră copii proveniți din căsătoria încheiată până la represiune” din articolul 1 al Legii pentru interpretarea unor prevederi ale Legii privind reabilitatea victimelor represiunilor politice, autorul sesizării a ridicat problema asigurării egalității în drepturi a mai multor categorii de victime ale represiunilor politice din perioada regimului totalitar.

Curtea a observat că, prin includerea în categoria victimelor represiunii a copiilor născuți în locurile de represiune sau în drum spre ele, Parlamentul Republicii Moldova a recunoscut prin Legea nr. 1225 din 8 decembrie 1992 că aceste persoane au avut de suportat împreună cu părinții toate greutățile și suferințele deportărilor și că au dreptul de a fi despăgubite de către stat. În redacția Legii menționate *supra*, situația tuturor copiilor născuți în locurile de represiune sau în drum spre ele era asemănătoare, indiferent dacă părinții lor s-au căsătorit până la sau în timpul represiunii sau dacă femeia represată care a născut era sau nu căsătorită.

Curtea a constatat că interpretarea oficială făcută prin articolul 1 din Legea nr. 296 din 23 noiembrie 1994 a condus la excluderea din categoria victimelor represiunilor politice și a eventualilor beneficiari ai reabilitării persoanelor născute în locurile de represiune sau în drum spre ele: (i) de către o femeie represată necăsătorită, precum și (ii) dintr-o căsătorie încheiată în timpul represiunii.

Curtea a notat că respectarea principiului egalității presupune acordarea acelorași avantaje tuturor persoanelor aflate în situații similare, cu excepția cazului în care se demonstrează că tratamentul diferențiat este justificat în mod obiectiv și rezonabil. Această condiție demonstrează că principiul egalității nu are în vedere interzicerea oricărui tratament diferențiat, ci doar a tratamentelor diferențiate nejustificate (a se vedea HCC nr. 19 din 24 septembrie 2019, § 31).

Curtea a constatat că tratamentul diferențiat al unor persoane născute în locurile de represiune sau în drum spre ele admis de norma contestată este lipsit de un scop legitim și nu are o justificare obiectivă și rezonabilă. Această normă îi lipsește în mod nejustificat pe cetățenii Republicii Moldova născuți în locurile de represiune și în drum spre ele de către o femeie represată necăsătorită sau într-o căsătorie încheiată în timpul represiunii de dreptul la protecția socială prevăzută de Legea privind reabilitarea victimelor represiunilor politice. Pentru că nu urmărește un scop legitim și nu are o justificare obiectivă și rezonabilă, prevederea contestată încalcă dispozițiile articolelor 28 [*viața intimă, familială și privată*], 47 [*dreptul la asistență și protecție socială*] și 16 [*egalitatea*] din Constituție.

Curtea a decis că până la modificarea articolului 1 din Legea nr. 296 din 23 noiembrie 1994 pentru interpretarea unor prevederi ale Legii nr. 1225 din 8 decembrie 1992 privind reabilitarea victimelor represiunilor politice, în sensul prezentei hotărâri, victime ale represiunilor politice

¹[Hotărârea nr. 2 din 12.01.2021](#) pentru controlul constituționalității unor prevederi din articolul 1 din Legea nr. 296 din 23 noiembrie 1994 pentru interpretarea unor prevederi ale Legii nr. 1225 din 8 decembrie 1992 privind reabilitarea victimelor represiunilor politice

se vor considera și copiii care s-au născut în locurile de represiune sau în drum spre ele, dacă măcar unul din părinți este victimă a represiunilor politice.

2. ACCESUL LA INFORMAȚIILE CU CARACTER PERSONAL

Pe 14 ianuarie 2021, Curtea Constituțională a pronunțat o hotărâre privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 4 alin. (2), 7 alin. (2) lit. c), 8 alin. (1) și 11 alin. (1) pct. 3) din Legea nr. 982 din 11 mai 2000 privind accesul la informație².

Curtea a analizat sesizarea prin prisma articolului 34 alineatele (1) și (2), coroborat cu articolele 23 alin. (2) și 54 din Constituție.

Curtea a reținut că, potrivit articolului 4 alin. (2) din Legea privind accesul la informație, exercitarea dreptului de acces la informații poate fi supusă unor restricții pentru motive specifice, ce corespund principiilor dreptului internațional, inclusiv pentru apărarea securității naționale sau vieții private a persoanei.

În acest sens, Curtea a observat că prevederile articolului 4 alin. (2) din Legea menționată *supra* respectă rațiunile articolului 54 alin. (2) din Constituție, care stabilesc, *inter alia*, că exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, în interesele securității naționale, în scopul protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, precum și al împiedicării divulgării informațiilor confidențiale. Termenul „restricții” din articolul 4 alin. (2) din Legea privind accesul la informație este un sinonim al termenului „restrângere” de la articolul 54 alin. (2) din Constituție.

Așadar, Curtea nu a observat vreo neconcordanță a articolului 4 alin. (2) din Legea privind accesul la informație cu prevederile articolului 54 alin. (2) din Constituției. Aplicarea corectă a acestor dispoziții legale contestate le revine furnizorilor de informație și instanțelor de judecată.

Articolul 7 alin. (2) lit. c) din aceeași Lege prevede că accesul la informațiile oficiale nu poate fi îngrădit, cu excepția informațiilor cu caracter personal, a căror divulgare este considerată o imixtiune în viața privată a persoanei, protejată de legislația privind protecția datelor cu caracter personal.

Cu privire la acest articol, Curtea a reținut că expresia „nu poate fi îngrădit, cu excepția...” de la articolul 7 alin. (2) din Lege este sinonimă, din perspectiva limbajului de drept constituțional, cu „nu poate fi supus altor restrângeri, decât...” de la articolul 54 alin. (2) din Constituție. Termenul „imixtiune” din articolul 7 alin. (2) lit. c) din Lege echivalează cu un „amestec nemotivat”, care reprezintă, de fapt, o restrângere sau o ingerință nejustificată, adică o încălcare a dreptului la viața privată. Totuși, încălcarea acestui drept fundamental poate fi stabilită doar de instanțele de drept comun, după o punere în balanță a intereselor relevante concurente, în cauzele de pe rolul lor. Articolul 7 alin. (1) din Lege permite restrângeri (îngrădiri, ingerințe) ale dreptului la respectarea vieții private, însă aceste restrângeri trebuie să fie justificate, adică să nu constituie „imixțiuni” (potrivit articolului 7 alin. (2) lit. c) din Lege, adică încălcări).

²[Hotărârea nr. 3 din 14.01.2021](#) privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 4 alin. (2), 7 alin. (2) lit. c), 8 alin. (1) și 11 alin. (1) pct. 3) din Legea nr. 982 din 11 mai 2000 privind accesul la informație

Curtea a subliniat că simpla restrângere (îngrădire, ingerință) a unui drept fundamental nu echivalează cu încălcarea dreptului fundamental. Din punct de vedere constituțional, nu sunt permise restrângerile nejustificate ale drepturilor fundamentale. Caracterul justificat sau nejustificat al unei restrângeri (îngrădiri, ingerințe) a dreptului la viața privată într-o situație litigioasă poate fi stabilit doar de instanța de judecată, după efectuarea testului de proporționalitate.

Articolul 8 alin. (1) din Legea privind accesul la informație stabilește că informația cu caracter personal face parte din categoria informației oficiale cu accesibilitate limitată și constă din date referitoare la o persoană fizică identificată sau identificabilă, a căror dezvăluire ar constitui o violare a vieții private, intime și familiale.

Sub acest aspect, Curtea a reținut că legislatorul a utilizat noțiunea de „violare” a vieții private, intime și familiale contrar limbajului de drept constituțional și de drept european al drepturilor omului. Termenul „violare” reprezintă o încălcare, adică o restrângere nejustificată. Totuși, în contextul articolului 8 din Lege, în special având în vedere alin. (2) al articolului, acest termen echivalează, de fapt, cu termenul „ingerință”, pentru că alin. (2) al aceluiași articol prevede că accesul la informația cu caracter personal se realizează în conformitate cu prevederile legislației privind protecția datelor cu caracter personal. Prin urmare, Curtea a observat că nici prevederile articolului 8 alin. (1) din Legea privind accesul la informație nu prezintă vreo problemă de ordin constituțional, de vreme ce permit efectuarea testului de proporționalitate, potrivit articolului 54 din Constituție.

Cu privire la prevederile articolului 11 alin. (1) pct. 3) din Legea privind accesul la informație, Curtea a menționat că limitările accesului la informație pot avea loc în scopul protejării informației confidențiale, vieții private a persoanei și securității naționale. Curtea a subliniat că aceste scopuri speciale prevăzute de către legislator se regăsesc în scopurile stabilite de articolul 54 alin. (2) din Constituție. Prin urmare, Curtea a reținut că dispozițiile legale contestate nu contravin prevederilor constituționale invocate.

Curtea a menționat că autoritățile și instituțiile publice care furnizează informațiile atribuite datelor cu caracter personal sunt obligate să creeze condiții care ar asigura protecția acestor date, cu respectarea principiilor și a criteriilor de punere în balanță stabilite de Curte în Hotărârea nr. 29 din 12 decembrie 2019. Respingerea solicitării de a furniza datele cu caracter personal trebuie să fie proporțională și justificată prin scopurile legitime prevăzute de articolul 54 alin. (2) din Constituție.

De asemenea, Curtea nu a constatat vreo problemă de constituționalitate nici din perspectiva articolului 23 alin. (2) din Constituție.

Prin urmare, Curtea a conchis că prevederile contestate din articolele 4 alin. (2), 7 alin. (2) lit. c), 8 alin. (1) și 11 alin. (1) pct. 3) din Legea privind accesul la informație sunt conforme cu standardele constituționale instituite prin articolele 23 alin. (2), 34 și 54 din Constituție.

3. ACORDAREA UNUI STATUT SPECIAL LIMBII RUSE

Pe 21 ianuarie 2021, Curtea Constituțională a pronunțat o hotărâre pentru controlul constituționalității Legii nr. 234 din 16 decembrie 2020 cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova³.

Curtea și-a început analiza, verificând conformitatea Legii contestate cu articolul 13 din Constituție.

Potrivit articolului 13 alin. (1) din Constituție, în interpretarea Hotărârii Curții Constituționale nr. 36 din 5 decembrie 2013, limba de stat a Republicii Moldova este limba română. Consacrarea constituțională a limbii române ca limbă de stat îi conferă acesteia caracterul de limbă oficială a statului. Cel de-al doilea alineat al aceluiași articol prevede că statul recunoaște și protejează dreptul la păstrarea, la dezvoltarea și la funcționarea limbii ruse și a altor limbi vorbite pe teritoriul țării. Menționarea limbii ruse are, în acest text constituțional, un caracter exemplificativ și nu îi conferă limbii ruse, în Republica Moldova, un statut deosebit de cel al altor limbi vorbite pe teritoriul țării (ucraineană, găgăuză, bulgară, romani etc.) Alineatul (4) al articolului 13 din Constituție prevede că modul de funcționare a limbilor pe teritoriul Republicii Moldova se stabilește prin lege organică. Din acest alineat se poate deduce existența unei obligații pozitive a Parlamentului de a reglementa prin lege organică modul de funcționare a limbilor pe teritoriul Republicii Moldova. În acest sens, marja discreționară a Parlamentului este limitată de prevederile constituționale.

Din prevederile articolului 13 din Constituție se poate deduce că acesta recunoaște și protejează două valori: (i) caracterul oficial al limbii române ca limbă de stat și (ii) dreptul la păstrarea, dezvoltarea și funcționarea altor limbi vorbite pe teritoriul țării.

Curtea a notat că Preambulul Constituției Republicii Moldova stabilește, *inter alia*, ca obiectiv realizarea intereselor cetățenilor de altă origine etnică, care fac parte din poporul Republicii Moldova, iar articolul 10 alin. (2) din Constituție îi impune statului să recunoască și să garanteze inclusiv dreptul tuturor cetățenilor Republicii Moldova la păstrarea, la dezvoltarea și la exprimarea identității lor etnice.

În scopul soluționării sesizărilor, Curtea a utilizat datele statistice colectate la Recensământul populației din 2014 referitoare la structura populației după limba maternă și cele referitoare la structura populației după limba maternă în profil teritorial. Curtea a reținut că obligația impusă statului prin articolul 13 alin. (2) din Constituție de a recunoaște și proteja dreptul la păstrarea, la dezvoltarea și la funcționarea altor limbi vorbite pe teritoriul țării are în vedere limbile maternale ale cetățenilor ei, nu limbile vorbite de obicei de cetățeni.

Așadar, potrivit datelor privind structura populației după limba maternă obținute la Recensământul din 2014, dintr-un total al populației de 2 804 801 de cetățeni, dintre care 2 723 315 au declarat care este limba lor maternă, 1 544 726 au ca limbă maternă moldovenească, 639 339 – româna, 107 252 – ucraineana, 263 523 – rusa, 114 532 – găgăuza, 41 756 – bulgara, 7 574 – romani și 4613 – alte limbi. Pornind de la premisa că glotonimul „română” include termenul „moldovenească”, în Republica Moldova limba română este limba maternă a 2 184 065 de cetățeni. În date procentuale, limba maternă a cel puțin 77,86 % din cetățenii Republicii Moldova este limba română. Limba rusă este limba maternă a cel puțin 9,39 % din cetățenii

³[Hotărârea nr. 4 din 21.01.2021](#) pentru controlul constituționalității Legii nr. 234 din 16 decembrie 2020 cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova

Republicii Moldova, limba găgăuză este limba maternă a cel puțin 4,08 % din cetățeni, limba ucraineană este limba maternă a cel puțin 3,82 % din cetățeni, iar limba bulgară este limba maternă a cel puțin 1,48 % din cetățeni.

Curtea a notat și datele referitoare la structura populației după limbile materne română, ucraineană și rusă, în profil teritorial, obținute la Recensământul din 2014. Astfel, dintr-un număr de cetățeni de 2 723 315 care au declarat care este limba lor maternă, ponderea limbii ucrainene în profil teritorial este mai mare decât ponderea limbii ruse în nouă raioane. În afară de aceste raioane, diferența dintre ponderile limbii ruse și a celei ucrainene nu este mai mare de 2 % în 15 raioane din cele 32.

Curtea a analizat Legea contestată, în baza articolului 13 din Constituție, în special din perspectiva a două chestiuni: (a) existența unui echilibru între limba română, limba de stat a Republicii Moldova, și limba rusă, limbă a unei minorități etnice; și (b) poziția legală a altor limbi ale minorităților etnice din Republica Moldova, având în vedere garanțiile constituționale.

Curtea a reținut că scopul urmărit prin reglementarea articolelor 10 și 13 în Constituție se explică prin necesitatea de a garanta identitatea și unitatea poporului Republicii Moldova. Limba de stat este considerată, sub acest aspect, ca având o valoare constituțională, de simbol al unității poporului, fiind parte integrantă a identității constituționale a Republicii Moldova.

Curtea a notat că protecția și instituirea unei limbi de stat urmărește să răspundă nevoii identitare a majorității cetățenilor statului și urmărește stabilirea unei limbi care să asigure comunicarea dintre diferitele părți ale populației în toate domeniile vieții și pe întreg teritoriul statului. Protecția și promovarea limbii oficiale a statului mai urmărește realizarea coeziunii sociale și integrarea minorităților etnice. Fiecare cetățean care locuiește pe teritoriul țării și tinde să se integreze în societate, să participe eficient la procesele democratice ale statului, să beneficieze de oportunitățile pe care le acordă statul Republica Moldova are nevoie de cunoașterea limbii de stat. În acest context, Comisia de la Veneția a subliniat că este legitim și laudabil ca statele să promoveze consolidarea limbii de stat, stăpânirea acesteia de către toți cetățenii și adoptarea de măsuri pentru promovarea învățării de către toți, astfel încât să corecteze inegalitățile existente și să faciliteze integrarea efectivă în societate a persoanelor aparținând minorităților naționale.

În același timp, Curtea a reținut că interesul protecției și al promovării limbii de stat trebuie pus în balanță cu interesul recunoașterii și protejării drepturilor lingvistice ale cetățenilor care aparțin minorităților etnice.

Curtea a observat că articolul 2 al Legii îi conferă limbii ruse un statut privilegiat față de alte limbi ale minorităților etnice în Republica Moldova, statut care nu decurge din Constituție. Există raioane (*e.g.* Briceni, Drochia, Edineț, Fălești, Glodeni, Hâncești, Ocnița, Râșcani, Șoldănești) în care limba ucraineană, de exemplu, are o pondere mai mare decât limba rusă. Se poate observa că în unele raioane limba rusă are o pondere mică, de nici 3 % (*e.g.* Cantemir, Călărași, Criuleni, Dubăsari, Hâncești, Ialoveni, Nisporeni, Orhei, Strășeni, Șoldănești, Telenești). Cu toate acestea, fiind ridicată la nivel de limbă de comunicare interetnică, limba rusă, limbă a unei minorități etnice, dobândește alături de limba română un statut cvasioficial. De asemenea, unele articole din Legea contestată subliniază rolul dominant al limbii ruse pe întreg teritoriul Republicii Moldova în raport cu limbile altor minorități etnice, fără să distingă

între raioanele în care ponderea ei este neînsemnată și raioanele în care ponderea ei este semnificativă, pentru a fi instituite obligații legale atât de stricte.

Curtea a reținut că prevederile articolului 13 din Constituție recunosc doar o singură limbă de stat și nu conțin sintagma „limbă de comunicare interetnică”. Statutul constituțional al limbii de stat tocmai implică funcția limbii de stat de a fi limba de comunicare între toți cetățenii Republicii Moldova, indiferent de originea lor etnică. În acest sens, sunt și prevederile articolului 10 alin. (1) din Constituție, conform cărora statul are ca fundament unitatea poporului Republicii Moldova, care este patria comună și indivizibilă a tuturor cetățenilor săi.

În pofida acestui fapt, Legea contestată îi acorda limbii ruse un statut similar cu cel al limbii de stat. Acest statut se observă din articolul 2 alin. (2) din Lege, care menționează că limba rusă este limbă de comunicare interetnică pe teritoriul Republicii Moldova, folosindu-se la același nivel cu limba de stat.

Prin Legea contestată, limba rusă beneficia de un asemenea tratament preferențial indiferent de numărul membrilor minorităților etnice care o utilizează în raioanele țării. Persoanele au de ales, în marea majoritate a cazurilor, între limba română și limba rusă. Acest fapt presupune, practic, că limba română nu va putea să-și îndeplinească funcția de limbă de stat. Curtea a reținut că articolul 13 din Constituția Republicii Moldova nu autorizează o asemenea opțiune. Acordându-i limbii ruse un statut similar cu cel al limbii române, Legea contestată diminuează forța integratoare a limbii oficiale.

Tratamentul preferențial al limbii ruse în comparație cu celelalte limbi ale minorităților etnice, prin poziționarea ei la nivelul limbii de stat, contravine articolului 13 din Constituție. Acest tratament nu este conform cu principiile enunțate de Preambulul Constituției și face ca prescripția articolului 10 alin. (2) din Constituție să fie golită de substanță în privința celorlalte minorități etnice care vorbesc o altă limbă decât limba rusă.

Legea contestată nu conținea o politică lingvistică stabilă, sustenabilă și clar definită din perspectiva exigențelor constituționale. Lipsa unei asemenea politici prejudiciază interesele societății și face ca Parlamentul să nu-și respecte obligația pozitivă care decurge din articolul 13 alin. (4) din Constituție, legislativul nereușind să rezolve una dintre marile provocări existente în viața politico-socială din Republica Moldova, prin prisma principiilor constituționale. Prin urmare, Legea nr. 234 din 16 decembrie 2020 cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova contravine articolului 13 din Constituție.

Curtea a reținut că în vederea asigurării aplicării prevederilor Legii contestate autoritățile statului vor trebui să aloce mijloace financiare suplimentare, care, în prezent, nu au fost estimate, *e.g.* pentru traducerea actelor oficiale ale organelor puterii de stat și ale administrației publice, pentru traducerea denumirilor instituțiilor publice, pentru pregătirea înscrisurilor de pe plăcile cu denumirea autorităților publice, pentru traducerea denumirii mărfurilor, a instrucțiunilor, precum și a oricărei alte informații vizuale referitoare la mărfurile fabricate în Republica Moldova, pentru instruirea funcționarilor în sensul cunoașterii limbii ruse, pentru angajarea și remunerarea traducătorilor etc. În conformitate cu prevederile articolului 131 alineatele (4) și (6) din Constituție, orice propunere legislativă care atrage majorarea cheltuielilor bugetare poate fi adoptată numai după ce este acceptată de Guvern și nici o cheltuială bugetară nu poate fi aprobată fără stabilirea sursei de finanțare.

În jurisprudența sa, Curtea a constatat că adoptarea unei legi cu impact bugetar în lipsa avizului Guvernului conduce la încălcarea procedurii prevăzute de articolul 131 alin. (4) și a articolului 6 din Constituție, care obligă autoritățile statului să-și exercite atribuțiile în limitele rigorilor stabilite de Constituție.

Curtea a notat că la secțiunea rezervată avizului Guvernului de pe site-ul Parlamentului, la proiectul de lege care a precedat Legea contestată, nu există anexat niciun document. Nici în Nota informativă la proiectul de lege în discuție nu este indicată vreo sursă de finanțare pentru implementarea Legii, dar, dimpotrivă, se menționează că „în general, implementarea actului legislativ adoptat nu urmează să implice cheltuieli financiare la nivel organizatoric decât cele prevăzute în buget”.

Sub acest aspect, Curtea a constatat încălcarea articolelor 6 și 131 alineatele (4) și (6) din Constituție. Astfel, Curtea a fost scutită să analizeze în continuare respectarea procedurii adoptării Legii contestate în baza articolelor 1 alin. (3), 64 și 73 din Constituție, invocate de autorii sesizării.

4. DESEMNAREA UNUI ALT CANDIDAT PENTRU FUNCȚIA DE PRIM-MINISTRU DECÂT CEL ÎNAINȚAT DE O MAJORITATE PARLAMENTARĂ ABSOLUTĂ FORMALIZATĂ

Pe 23 februarie 2021, Curtea Constituțională a pronunțat o hotărâre pentru controlul constituționalității Decretului Președintelui Republicii Moldova nr. 32-IX din 11 februarie 2021 privind desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru⁴.

Curtea a analizat sesizarea prin prisma articolului 98 alin. (1) din Constituție, care prevede că după consultarea fracțiunilor parlamentare, Președintele Republicii Moldova desemnează un candidat pentru funcția de Prim-ministru.

Curtea a reținut că articolul 98 alin. (1) din Constituție prevede atribuția exclusivă a Președintelui Republicii de a desemna un candidat pentru funcția de Prim-ministru. În același timp, Curtea a notat că, deși exclusivă, atribuția de desemnare nu poate fi discreționară, deoarece Președintele va desemna un candidat pentru funcția de premier numai după consultarea fracțiunilor parlamentare. În procedura de formare și investire a Guvernului este esențial votul Parlamentului. Guvernul va răspunde politic doar în fața Parlamentului, care îl poate demite. Principiul de la care se pornește în statele democratice, indiferent de forma de guvernământ, este că Guvernul trebuie să exprime voința majorității politice din Parlament, iar pentru a guverna, el trebuie să beneficieze de sprijinul acestei majorități parlamentare. Analizând ponderea fiecăreia dintre cele două autorități publice în procedura de formare a Guvernului, Curtea a conchis că rolul Parlamentului este unul decisiv în raport cu rolul Președintelui Republicii. Această diferență de pondere se datorează formei de guvernământ parlamentare. În plus, în conformitate cu prevederile articolului 60 alin. (1) din Constituție, Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului Republicii Moldova (HCC nr. 32 din 29 decembrie 2015, §§ 58, 84, 88 și 89; HCC nr. 23 din 6 august 2020, § 17).

⁴[Hotărârea nr. 6 din 23.02.2021](#) pentru controlul constituționalității Decretului Președintelui Republicii Moldova nr. 32-IX din 11 februarie 2021 privind desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru

În jurisprudența sa, Curtea a interpretat înțelesul sintagmei „consultarea fracțiunilor parlamentare” de la articolul 98 alin. (1) din Constituție și a reținut că scopul consultărilor este de a identifica sprijinul politic al deputaților pentru o anumită persoană, capabilă să formeze un Guvern care să se bucure de încrederea Parlamentului. Ceea ce contează în aceste consultări este obținerea susținerii politice pentru persoana care ar putea fi desemnată în calitate de candidat pentru funcția de Prim-ministru. Curtea a mai notat că Președintele Republicii poate veni la consultări cu o propunere proprie, care ar putea să fie acceptată. Este, însă, la fel posibil ca în cadrul acestor consultări politice candidatul propus de către Președinte pentru funcția de Prim-ministru să nu fie agreat de partenerii de consultare ai acestuia. În acest sens, Curtea a menționat că Președintele țării nu-și poate subordona partenerii de dialog politic pe care îi consultă. În acest rol, Președintele Republicii acționează doar în calitate de reprezentant al statului, căruia îi revine dreptul și responsabilitatea de a găsi o cale a dialogului și a evaluării voinței și capacității deputaților consultați de a susține din punct de vedere parlamentar un candidat. Desemnând candidatul pentru funcția de Prim-ministru, Președintele Republicii trebuie să facă dovada imparțialității și a neutralității sale politice, a echidistanței sale față de toate grupurile parlamentare. Președintele nu are dreptul constituțional de a înlocui fracțiunile parlamentare (HCC nr. 32 din 29 decembrie 2015, §§ 91-94; HCC nr. 23 din 6 august 2020, § 18).

Curtea a reținut că Președintelui Republicii nu i se poate nega dreptul de a evalua calitățile, competența, experiența și, în fond, capacitatea unei persoane, implicate politic sau nu, de a conduce Guvernul și de a atrage sprijinul politic al majorității parlamentare, care îl va susține pe întreaga durată a legislaturii. El nu-și poate impune însă propriul candidat. Astfel, Președintele intervine exclusiv ca reprezentant al statului, pentru a stabili și formaliza prin însemnătatea și solemnitatea funcției sale și pentru a menține cu autoritatea puterii sale echilibrul între Parlament și un posibil viitor Guvern. Curtea a subliniat că interpretarea Constituției, în sensul existenței unui drept discreționar al Președintelui țării de desemnare a candidatului pentru funcția de Prim-ministru, poate conduce la apariția unor conflicte instituționale (HCC nr. 32 din 29 decembrie 2015, §§ 95 și 117; HCC nr. 23 din 6 august 2020, § 19).

Curtea a reținut că nu exista niciun motiv constituțional și democratic pentru ca Președintele Republicii să nu desemneze în calitate de candidat pentru funcția de Prim-ministru persoana care dispune de sprijinul majorității parlamentare formalizate, fie ea adversă Președintelui. Atunci când niciun partid nu deține o majoritate absolută în Parlament, Președintele țării trebuie să consulte deputații nu doar *pro forma*, ci să desemneze candidatul susținut de această majoritate, chiar dacă partidul agreat de Președinte nu face parte din majoritate. Președintele Republicii desemnează pentru funcția de Prim-ministru candidatul care îndeplinește condițiile de desemnare și de numire și care se bucură de sprijinul majorității parlamentare formalizate (HCC nr. 32 din 29 decembrie 2015, §§ 118-120; HCC nr. 23 din 6 august 2020, § 20).

Președintele țării ar trebui să se comporte ca o autoritate care constată, dar care nu interpretează sau modifică rezultatul alegerilor, fiind constrâns, prin articolul 98 alin. (1) din Constituție, să desemneze un candidat pentru funcția de Prim-ministru după voința exprimată de alegători la alegerile parlamentare, să desemneze persoana propusă de partidul sau coaliția care a câștigat majoritatea absolută a mandatelor (HCC nr. 32 din 29 decembrie 2015, § 122; HCC nr. 23 din 6 august 2020, § 21).

Curtea a reținut că această soluție este singura de natură să elimine, cel puțin sub acest aspect, riscul conflictului instituțional, fiind un act firesc de clarificare a atribuțiilor Președintelui Republicii în privința desemnării Prim-ministrului, în condițiile în care se asigură supremația Parlamentului, ca instituție fundamentală a democrației (HCC nr. 32 din 29 decembrie 2015, § 125; HCC nr. 23 din 6 august 2020, § 22).

Curtea a notat că modul de alegere a Președintelui Republicii (prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat sau de către Parlament) nu influențează în niciun fel modul de exercitare de către șeful statului a atribuției sale reglementate de articolul 98 alin. (1) din Constituție (HCC nr. 23 din 6 august 2020, § 24).

Prin urmare, marja discreționară a Președintelui Republicii la desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru este limitată. În cazul în care este constituită o majoritate parlamentară absolută formalizată, Președintele Republicii este obligat să desemneze candidatul înaintat de această majoritate pentru funcția de Prim-ministru. În cazul în care nu este constituită o majoritate parlamentară absolută formalizată, Președintele Republicii este obligat ca, după consultarea fracțiunilor parlamentare, să desemneze un candidat pentru funcția de Prim-ministru, chiar dacă fracțiunile parlamentare nu sunt de acord cu propunerea sa (HCC nr. 23 din 6 august 2020, punctul 2 din dispozitiv).

Curtea a reiterat că interpretarea dată dispozițiilor constituționale comportă un caracter oficial și obligatoriu pentru toți subiecții raporturilor juridice. Hotărârea prin care se interpretează un text constituțional are forță de Constituție și este obligatorie, inclusiv considerentele sale, pentru toate autoritățile Republicii Moldova. Aceasta se aplică direct, fără nici o altă condiție de formă (HCC nr. 33 din 10 octombrie 2013, § 47; HCC nr. 2 din 20 ianuarie 2015, § 143; DCC nr. 4 din 26 februarie 2016, § 13; DCC nr. 51 din 6 iunie 2017, § 26).

Pentru a vedea dacă Decretul contestat corespunde exigențelor stabilite de articolul 98 alin. (1) din Constituție, așa cum acesta a fost interpretat prin jurisprudența Curții, Curtea a verificat: a) dacă candidatul pentru funcția de Prim-ministru a fost înaintat de o majoritate parlamentară absolută formalizată; b) dacă Președintele Republicii Moldova a desemnat candidatul pentru funcția de Prim-ministru înaintat de majoritatea parlamentară absolută formalizată.

a) Dacă candidatul pentru funcția de Prim-ministru a fost înaintat de o majoritate parlamentară absolută formalizată

În jurisprudența sa, Curtea a reținut că Președintele Republicii este obligat să desemneze în calitate de candidat pentru funcția de Prim-ministru candidatul care a fost propus de o majoritate parlamentară absolută formalizată (HCC nr. 32 din 29 decembrie 2015, punctul 3 lit. a), b) și c) din Dispozitiv). Curtea a subliniat că prin sintagma „majoritatea parlamentară” se înțelege majoritatea absolută a deputaților aleși în Parlament, care, în baza dispozițiilor constituționale, pot acorda vot de încredere Guvernului, *i.e.* cel puțin 51 de deputați (a se vedea HCC nr. 32 din 29 decembrie 2015, § 114). În aceeași Hotărâre Curtea a reținut că majoritatea parlamentară trebuie formalizată, nu doar declarată, cu precizarea deputaților care o constituie, cu specificarea disponibilității de a susține o anumită candidatură pentru funcția de Prim-ministru și cu notificarea oficială a Președintelui Republicii Moldova (§ 128).

Curtea a reținut că condiția formalizării majorității parlamentare absolute nu trebuie interpretată în funcție de prevederile actelor infraconstituționale, spre exemplu, în funcție de Regulamentul

Parlamentului. Din punctul 3 lit. c) din dispozitivul Hotărârii Curții Constituționale nr. 32 din 29 decembrie 2015 rezultă explicit că această condiție este îndeplinită dacă: (i) actul care atestă formalizarea majorității parlamentare conține date cu privire la numărul și deputații concreți care constituie majoritatea parlamentară absolută; (ii) actul reflectă disponibilitatea deputaților de a susține o anumită candidatură pentru funcția de Prim-ministru; (iii) actul este comunicat Președintelui Republicii Moldova în mod oficial.

În această cauză, Curtea a observat că, pe 11 februarie 2021, 54 de deputați au semnat o Declarație de constituire a majorității parlamentare pentru susținerea dnei Mariana Durleșteanu în calitate de candidat pentru funcția de Prim-ministru. De asemenea, Declarația în discuție a fost citită în ședința plenară a Parlamentului și comunicată Președintelui Republicii. Având în vedere cele menționate *supra*, Curtea a reținut că condiția înaintării candidatului pentru funcția de Prim-ministru de către o majoritate parlamentară absolută formalizată este îndeplinită.

b) Dacă Președintele Republicii Moldova a desemnat candidatul pentru funcția de Prim-ministru înaintat de majoritatea parlamentară absolută formalizată

Pentru a îndeplini această condiție, Președintele Republicii este obligat să emită un decret prin care să desemneze candidatul pentru funcția de Prim-ministru înaintat de majoritatea parlamentară formalizată (HCC nr. 23 din 6 august 2020, punctul 2 din dispozitiv).

În această cauză, Curtea a observat că pe 11 februarie 2021, după comunicarea Declarației de constituire a majorității parlamentare pentru susținerea dnei Mariana Durleșteanu în calitate de candidat pentru funcția de Prim-ministru, Președintele Republicii a consultat fracțiunile parlamentare și a emis Decretul nr. 32-IX, prin care a desemnat-o pe dna Natalia Gavrilița în calitate de candidat pentru funcția de Prim-ministru.

În jurisprudența sa, Curtea a reținut că Președintele Republicii poate evalua calitățile, competența, experiența și, în fond, capacitatea candidatului propus de majoritatea parlamentară să conducă Guvernul și să-și atragă sprijinul politic al majorității parlamentare (HCC nr. 32 din 29 decembrie 2015, § 95; HCC nr. 23 din 6 august 2020, § 19).

În această cauză, Președintele Republicii, la emiterea Decretului nr. 32-IX din 11 februarie 2021, nu a obiectat cu privire la calitățile personale și profesionale ale candidatului propus de majoritatea parlamentară. Obiecțiile Președintelui Republicii Moldova au fost îndreptate spre deputații care au susținut candidatul pentru funcția de Prim-ministru.

Astfel, prin faptul că nu a fost desemnat candidatul pentru funcția de Prim-ministru înaintat de majoritatea parlamentară formalizată, Decretul contestat contravine articolului 98 alin. (1) din Constituție, așa cum a fost interpretat în jurisprudența Curții.

Cu privire la solicitarea autorilor sesizării de a aprecia dacă prin refuzul de a desemna candidatul majorității parlamentare la funcția de Prim-ministru Președintele Republicii: (i) a încălcat prevederile din Constituție și/sau din Hotărârile Curții Constituționale; (ii) a încălcat obligația imparțialității și neutralității politice în procesul desemnării candidatului pentru funcția de Prim-ministru, Curtea a reținut următoarele. În jurisprudența sa, Curtea a notat că pentru a aprecia dacă refuzul Președintelui Republicii de a desemna candidatul pentru funcția de Prim-ministru, propus de majoritatea parlamentară, reprezintă o faptă gravă, în sensul articolului 89 alin. (1) din Constituție, trebuie avute în vedere elementele menționate mai sus

(HCC nr. 23 din 6 august 2020, § 55). În același timp, la § 54 din Hotărârea citată, Curtea a reținut că poate aprecia dacă o acțiune sau o inacțiune a Președintelui Republicii constituie o faptă gravă care justifică suspendarea din funcție și demiterea acestuia, cu condiția ca sesizarea să fi fost depusă în baza articolului 135 alin. (1) lit. f) din Constituție [*constatarea circumstanțelor care justifică demiterea Președintelui Republicii Moldova*]. În această cauză, sesizarea a fost depusă în baza articolului 135 alin. (1) lit. a) din Constituție [*controlul constituționalității decretului Președintelui Republicii Moldova*]. Prin urmare, acest capăt al sesizării a fost declarat inadmisibil.

Totodată, Curtea a observat caracterul deficitar al cooperării dintre Președintele Republicii și Parlament în cadrul celei de-a doua runde de consultări privind desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru.

Curtea a reiterat că scopul consultării îl reprezintă identificarea sprijinului politic al unei majorități parlamentare pentru o persoană capabilă să formeze un Guvern care să se bucure de încrederea Parlamentului. Consultarea care rezultă din norma constituțională a articolului 98 alin. (1) este un dialog autentic asumat de părți, dialog care trebuie realizat cu bună-credință, în mod sincer și responsabil, astfel încât să fie atins scopul menționat mai sus.

Așadar, Președintele Republicii și deputații din Parlament trebuie să manifeste un comportament constituțional loial și să dea dovadă de respect reciproc în vederea asigurării unei cooperări esențiale procesului de investire a unui Guvern și, implicit, bunei funcționări a statului. Astfel, pentru a se evita un blocaj instituțional cauzat de lipsa unui dialog bazat pe respect și diligență între Președintele Republicii și Parlament, Curtea a considerat necesar ca părțile să recurgă la noi consultări, care să respecte Constituția și care să fie conforme cu jurisprudența Curții.

5. COMPETENȚELE UNUI GUVERN AL CĂRUI MANDAT A ÎNCETAT

Pe 4 martie 2021, Curtea Constituțională a pronunțat o hotărâre pentru controlul constituționalității articolelor 15 alin. (2) lit. d), e), f), alin. (3), 23 alin. (3) și (6) și a articolului 26 alineatele (6) - (9) din Legea cu privire la Guvern nr. 136 din 7 iulie 2017⁵.

Cu privire la interdicția efectuării remanierilor guvernamentale de către un Guvern al cărui mandat a încetat, Curtea a reținut că schimbarea modului de alegere a Președintelui Republicii nu a condus la sporirea sau la reducerea competențelor acestuia sau ale Prim-ministrului în domeniul remanierilor guvernamentale. Din momentul adoptării Constituției și până în prezent, competențele Președintelui Republicii și ale Prim-ministrului în domeniul remanierilor guvernamentale au rămas neschimbate. În Hotărârea nr. 7 din 18 mai 2013, Curtea a reținut că, în cazul unui Guvern demisionar, mandatul Prim-ministrului interimar este *a fortiori* circumscris mandatului restrâns al Guvernului demisionar din care face parte. Prim-ministrului interimar nu-i pot fi acordate atribuții identice cu cele ale Prim-ministrului titular în domeniul remanierilor guvernamentale. La § 92 din Hotărârea citată, Curtea a făcut o mențiune despre pericolele aplicării articolului 98 alin. (6) din Constituție în cazul unui Guvern al cărui mandat a încetat. Curtea a reținut că în cazul în care s-ar permite să se efectueze remanieri guvernamentale în cadrul unui Guvern demisionar, Prim-ministrul interimar și Președintele Republicii ar putea să schimbe, unul câte unul, întreaga componență a Guvernului al cărui

⁵[Hotărârea nr. 7 din 04.03.2021](#) pentru controlul constituționalității articolelor 15 alin. (2) lit. d), e), f), alin. (3), 23 alin. (3) și (6) și a articolului 26 alineatele (6) - (9) din Legea cu privire la Guvern nr. 136 din 7 iulie 2017

mandat a încetat, eludând orice formă de control parlamentar. De altfel, un Guvern demisionar nu mai poate fi sancționat de Parlament prin moțiuni de cenzură (a se vedea § 115 din Hotărârea citată). În acest sens, la § 96, Curtea a reținut că această situație contravine spiritului Constituției și reprezintă un pericol pentru democrația parlamentară. Într-un stat de drept este inadmisibilă adoptarea de norme ce ar permite permanentizarea unei guvernări în condiții de interimat.

Curtea a observat că Hotărârea citată a fost pronunțată în contextul în care Guvernul a fost demis prin moțiuni de cenzură. Totuși, așa cum articolul 103 alin. (2) din Constituție stabilește competențe egale atât pentru un Guvern demis, cât și pentru un Guvern care a demisionat, Curtea a considerat că pericolul schimbării componenței unui Guvern prin eludarea controlului parlamentar sunt valabile pentru toate motivele de încetare a mandatului Guvernului (*i.e.* exprimarea votului de neîncredere sau demisia). Așadar, având în vedere raționamentele menționate *supra*, Curtea a reținut că articolul 98 alin. (6) din Constituție poate fi aplicat doar în cazul unui Guvern cu competențe depline. Acest articol nu este aplicabil în cazul remanierilor guvernamentale în cadrul Guvernului al cărui mandat a încetat.

Cu privire la limitarea marjei discreționare a Președintelui Republicii la desemnarea Prim-ministrului interimar, Curtea a reținut că, pe de o parte, articolul 101 alin. (2) din Constituție stabilește că în cazul imposibilității Prim-ministrului de a-și exercita atribuțiile sau în cazul decesului acestuia Președintele Republicii va desemna un alt membru al Guvernului ca Prim-ministru interimar până la formarea noului Guvern. Interimatul pe perioada imposibilității exercitării atribuțiilor încetează, dacă Prim-ministrul își reia activitatea în Guvern. Pe de altă parte, articolul 23 alin. (3) din Legea cu privire la Guvern prevede că până la numirea Prim-ministrului interimar atribuțiile acestuia sunt exercitate de prim-viceprim-ministru, în cazul lipsei prim-viceprim-ministrului – de către cel mai în vârstă viceprim-ministru, iar în cazul lipsei viceprim-miniștrilor – de către cel mai în vârstă ministru. Sub acest aspect, Curtea a observat că norma constituțională reglementează o situație diferită de cea stabilită de prevederea contestată. Astfel, norma constituțională devine incidentă în cazul „imposibilității Prim-ministrului de a-și exercita atribuțiile sau în cazul decesului acestuia”. Pentru a rezolva această problemă, Constituția prevede că Președintele Republicii trebuie să desemneze un alt membru al Guvernului în calitate de Prim-ministru interimar până la formarea noului Guvern. Spre deosebire de această circumstanță, articolul 23 alin. (3) din Legea cu privire la Guvern reglementează o situație premergătoare celei prevăzute de articolul 101 alin. (2) din Constituție, deoarece ea intervine „până la numirea Prim-ministrului interimar [de către Președintele Republicii]”. Astfel, în vederea evitării unei intermitențe, exercitarea atribuțiilor Prim-ministrului interimar are loc de către un membru al Guvernului *ope legis*. În același timp, în situația prevăzută de articolul 101 alin. (2) din Constituție, interimatul se exercită în baza Decretului Președintelui Republicii cu privire la desemnarea Prim-ministrului interimar. Din momentul emiterii de către șeful statului a decretului respectiv, exercitarea atribuțiilor Prim-ministrului interimar, în baza prevederilor articolului 23 alin. (3) din Legea cu privire la Guvern, încetează. Așadar, având în vedere lipsa unei legături a prevederilor contestate cu obiectul reglementat de norma constituțională, Curtea a reținut inaplicabilitatea articolului 101 alin. (2) din Constituție referitor la acest capăt al sesizării.

Cu privire la reglementarea în mod deficitar a asigurării interimatului funcției de ministru de către alt ministru, Curtea a reiterat că normele constituționale invocate de autoarea sesizării (articolele 2 și 7) comportă un caracter general, reprezintă imperative care stau la baza oricăror reglementări legale și nu pot constitui repere individuale și separate. De asemenea, autoarea sesizării nu a motivat contrarietatea dispozițiilor contestate cu normele

constituționale nominalizate. Prin urmare, Curtea a reținut că acest capăt al sesizării este inadmisibil.

Cu privire la interdicția încheierii tratatelor internaționale care implică angajamente financiare, la interdicția încheierii contractelor și la interdicția asumării angajamentelor pentru o anumită perioadă de către un Guvern al cărui mandat a încetat, Curtea a reținut că autoarea sesizării pune în discuție o problemă de interpretare a prevederilor legale contestate. Aspectele legate de interpretarea și de aplicarea legii nu țin de competența Curții Constituționale. Prin urmare, acest capăt al sesizării este inadmisibil.

Cu privire la interdicția numirii, propunerii pentru numire sau eliberării din funcție a persoanelor cu funcție de demnitate publică (altele decât miniștrii) ori funcționari publici de către un Guvern al cărui mandat a încetat, Curtea a reținut următoarele.

În acest sens, Curtea a trebuit să interpreteze noțiunea de „administrare a treburilor publice” din articolul 103 alin. (2) din Constituție. Curtea a considerat necesar să-și clarifice jurisprudența anterioară în domeniul competențelor Guvernului al cărui mandat a încetat. Astfel, Curtea a reținut că problema competențelor unui asemenea Guvern scoate în evidență o tensiune între două principii concurente: pe de o parte, principiul legitimității politice a Guvernului al cărui mandat a încetat, iar pe de altă parte, principiul necesității administrării treburilor publice.

Primul principiu are în vedere absența legitimității politice a Guvernului al cărui mandat a încetat în raport cu legitimitatea politică a unui Guvern cu puteri depline bazate pe încrederea acordată acestuia de Parlament. Legitimitatea politică produce un efect în privința competențelor Guvernului al cărui mandat a încetat. Astfel, Constituția stabilește că acest Guvern „îndeplinește numai funcțiile de administrare a treburilor publice” [articolul 103 alin. (2) din Constituție].

Cel de-al doilea principiu, *i.e.* principiul necesității, se bazează pe faptul că lipsa legitimității politice nu trebuie să împiedice un Guvern al cărui mandat a încetat să adopte măsuri urgente și necesare pentru societate. De altfel, în cazul neadoptării măsurilor în discuție, interesul public și interesele particularilor pot fi periclitate, uneori cu efecte negative pentru exercițiul drepturilor fundamentale. Curtea a reținut că cele două principii au o pondere egală.

Pentru a stabili un echilibru corect între principiul legitimității politice a Guvernului al cărui mandat a încetat și principiul necesității, Curtea a instituit un test.

Testul în discuție se bazează pe jurisprudența Curții și presupune verificarea următoarelor chestiuni: (i) necesitatea măsurilor adoptate de un Guvern al cărui mandat a încetat; (ii) repercusiunile măsurilor adoptate de un Guvern al cărui mandat a încetat asupra competențelor următorului Guvern cu puteri depline; (iii) dacă următorul Guvern cu puteri depline poate anula măsura adoptată de Guvernul al cărui mandat a încetat.

Prima etapă a testului, în care se stabilește caracterul stringent al necesității măsurii, rezultă din interpretarea teleologică a textului „îndeplinește numai funcțiile de administrare a treburilor publice” de la articolul 103 alin. (2) din Constituție. Aceasta presupune că Guvernul al cărui mandat a încetat poate să se conducă de criteriul necesității, adică să adopte doar acele măsuri care urmăresc să soluționeze trei categorii de probleme, și anume: (1) treburile cotidiene care îi permit statului să funcționeze; (2) treburile în curs, care au fost inițiate de Guvernul cu puteri

depline și care trebuie finalizate, și (3) treburile urgente, care trebuie soluționate în mod imperativ pentru a evita pericole foarte grave pentru stat și cetățeni, pentru viața economică și socială (a se vedea HCC nr. 7 din 18 mai 2013, § 113).

Curtea a reținut că criteriul necesității nu-i acordă Guvernului al cărui mandat a încetat o flexibilitate nelimitată. Implicațiile măsurilor adoptate de un asemenea Guvern trebuie evaluate de la caz la caz. Din acest motiv, măsurile în discuție pot fi contestate în fața Curții Constituționale sau, eventual, în fața instanțelor de drept comun. La această etapă a testului, autoritățile sunt chemate să asigure un echilibru corect între principiul legitimității politice a Guvernului al cărui mandat a încetat și principiul necesității. În acest sens, ele trebuie să examineze măsurile în discuție din perspectiva respectării elementului substanțial, adică trebuie să verifice dacă din conținutul acestor măsuri poate fi determinat scopul urmărit de Guvernul al cărui mandat a încetat la adoptarea lor și caracterul necesar al scopului.

Cea de-a doua etapă a testului – dacă măsurile adoptate de Guvernul al cărui mandat a încetat au repercusiuni asupra competențelor următorului Guvern cu puteri depline – rezultă din textul „până la depunerea jurământului de către membrii noului Guvern” de la articolul 103 alin. (2) din Constituție. Astfel, dacă Constituția stabilește că Guvernul al cărui mandat a încetat are un termen de activitate limitat, Curtea a reținut că măsurile adoptate de către acesta trebuie să producă efecte doar în cadrul acestui termen. Lipsa legitimității politice a Guvernului al cărui mandat a încetat nu-i permite acestuia să afecteze, prin măsurile sale, mandatul noului Guvern. Noul Guvern, care va avea puteri depline, nu trebuie să fie obligat de măsurile adoptate de un Guvern al cărui mandat a încetat. Dimpotrivă, el trebuie să aibă posibilitatea să-și implementeze programul de guvernare acceptat prin votul de încredere al Parlamentului. În cazul în care măsurile adoptate de un Guvern al cărui mandat a încetat au efecte asupra mandatului Guvernului cu puteri depline, ele pot fi contestate fie în fața Curții Constituționale, fie, dacă este cazul, în fața instanțelor de drept comun, potrivit competențelor acestor instituții. La această etapă a testului, autoritățile sunt chemate să examineze măsurile în discuție din perspectiva respectării elementului temporal, adică dacă efectele lor nu depășesc mandatul Guvernului demis sau demisionar.

La cea de-a treia etapă a testului, se va examina dacă măsura adoptată de un Guvern al cărui mandat a încetat poate fi anulată de următorul Guvern cu puteri depline. Scopul acestei etape este de a stabili un mecanism care i-ar permite unui Guvern cu puteri depline să remedieze măsurile adoptate de un Guvern al cărui mandat a încetat care au efecte asupra mandatului celui dintâi. Astfel, dacă textul „până la depunerea jurământului de către membrii noului Guvern” de la articolul 103 alin. (2) din Constituție obligă Guvernul demis sau demisionar să limiteze sfera de incidență a măsurilor sale doar la durata mandatului său, cea de-a treia etapă a testului asigură, pe de o parte, respectarea acestei obligații, iar pe de altă parte, îi acordă Guvernului cu puteri depline competența de a anula măsurile adoptate de Guvernul al cărui mandat a încetat, care au efecte asupra mandatului său. La această etapă a testului, Curtea trebuie să examineze dacă prevederile legale îi permit Guvernului cu puteri depline să efectueze un control *ex post* asupra măsurilor adoptate de către Guvernul al cărui mandat a încetat.

Curtea a subliniat că testul menționat mai sus trebuie aplicat: a) de către Parlament atunci când reglementează competențele Guvernului al cărui mandat a încetat; b) de către un Guvern al cărui mandat a încetat în fiecare caz în care consideră necesar să adopte o măsură precisă; c) de către instanțele judecătorești în fiecare caz în care sunt chemate să verifice legalitatea măsurilor adoptate de un Guvern al cărui mandat a încetat; d) de către Curtea Constituțională în fiecare

caz în care este sesizată să verifice constituționalitatea măsurilor adoptate de un Guvern al cărui mandat a încetat sau a prevederilor legale care reglementează aceste măsuri, dacă verificarea lor ține de competența sa, așa cum a fost stabilită la articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție. În aceste cazuri, autoritățile menționate trebuie să asigure un echilibru corect între principiul legitimității politice a Guvernului al cărui mandat a încetat și principiul necesității, pornind de la testul prezentat mai sus.

a) Dacă prevederile contestate îi permit Guvernului al cărui mandat a încetat să analizeze caracterul necesar al numirii, propunerii pentru numire sau eliberării din funcție

Curtea a observat că prevederile contestate stabilesc o interdicție absolută pentru un Guvern al cărui mandat a încetat în domeniul numirii, propunerii pentru numire sau eliberării din funcție a persoanelor cu funcție de demnitate publică (altele decât miniștrii) sau a funcționarilor publici. Ele nu-i permit unui Guvern al cărui mandat a încetat să pună în balanță principiul legitimității politice a Guvernului demis sau demisionar și principiul necesității și să examineze dacă numirea în funcție a persoanelor cu funcție de demnitate publică (altele decât miniștrii) sau a funcționarilor publici este necesară.

Curtea a reținut că numirea în funcție a funcționarilor menționați poate fi dictată de o necesitate urgentă, de exemplu, pentru a numi în funcție un conducător al unei autorități publice în cazul în care interimatul nu poate fi asigurat de către adjuncți sau pentru a numi în funcție funcționari publici în vederea asigurării funcționalității instituției în cazul lipsei cadrelor. Aceste raționamente se referă și în cazul propunerii pentru numire în funcție.

Cu privire la interdicția eliberării din funcție a funcționarilor menționați de prevederile contestate, Curtea a admis, în eventualitatea în care această măsură ar fi permisă, că aceasta ar putea fi considerată necesară.

Totuși, pentru a verifica dacă interdicția contestată se încadrează în noțiunea de „administrare a treburilor publice” stabilită de articolul 103 alin. (2) din Constituție, ea trebuie examinată prin prisma următoarelor etape ale testului.

b) Dacă prevederile contestate îi permit Guvernului al cărui mandat a încetat să analizeze efectele numirii, propunerii pentru numire sau eliberării din funcție asupra competențelor următorului Guvern cu puteri depline

Curtea a reținut că o măsură poate satisface această etapă a testului dacă Guvernul demis sau demisionar poate limita efectele ei pe durata mandatului său.

În această cauză, Curtea a observat că prevederile contestate nu-i permit Guvernului al cărui mandat a încetat să numească persoane în funcții de demnitate publică (alții decât miniștrii) sau funcționari publici pentru un termen determinat, *i.e.* până la o nouă numire (a aceleiași persoane sau a alteia) efectuată de Guvernul cu puteri depline. Din nou, dispozițiile contestate nu-i permit unui Guvern al cărui mandat a încetat să pună în balanță principiul legitimității politice a acestui Guvern și principiul necesității și să limiteze efectele numirii în funcție a funcționarilor menționați, fără a aduce atingere mandatului noului Guvern cu puteri depline. Aceste raționamente se referă și în cazul propunerii pentru numire în funcție.

Cu privire la interdicția eliberării din funcție a funcționarilor menționați de prevederile contestate, Curtea a reținut că, în eventualitatea în care măsura ar fi permisă, Guvernul al cărui mandat a încetat nu ar putea limita efectele ei, fără să afecteze competențele următorului Guvern cu puteri depline. De altfel, efectele eliberării din funcție sunt imediate, iar restabilirea persoanei eliberate în funcția deținută anterior poate avea loc doar prin intermediul procedurilor judiciare. În același timp, Curtea a notat că considerentele menționate mai sus nu afectează eliberarea din funcție a persoanelor cu funcții de demnitate publică sau a funcționarilor publici în cazurile de imposibilitate obiectivă a persoanelor de a-și îndeplini atribuțiile.

c) Dacă prevederile contestate îi permit următorului Guvern cu puteri depline să anuleze numirile, propunerile pentru numire sau eliberările din funcție efectuate de Guvernul al cărui mandat a încetat

Curtea a reținut că o măsură poate satisface această etapă a testului dacă Guvernul cu puteri depline poate efectua un control *ex post* asupra măsurilor adoptate de către Guvernul al cărui mandat a încetat, cu posibilitatea de a le anula.

Cu privire la interdicția numirii în funcție și a propunerii pentru numire în funcție a funcționarilor menționați de prevederile contestate, Curtea a reținut că, în eventualitatea în care această măsură ar fi permisă pentru un termen determinat, *i.e.* până la o nouă numire (a aceleiași persoane sau a alteia) efectuată de Guvernul cu puteri depline, acesta din urmă ar putea înceta raporturile de serviciu cu funcționarii în discuție în legătură cu expirarea termenului pentru care au fost angajați. Curtea a observat că, în acest caz, un Guvern cu puteri depline poate efectua un control *ex post* asupra eventualelor angajări pe termen determinat efectuate de către un Guvern al cărui mandat a încetat.

Cu privire la interdicția eliberării din funcție a funcționarilor menționați de prevederile contestate (cu excepția cazurilor de imposibilitate obiectivă a persoanelor de a-și îndeplini atribuțiile), Curtea a reținut că, în eventualitatea în care această măsură ar fi permisă, un Guvern cu puteri depline nu ar putea anula deciziile de eliberare din funcție a funcționarilor, pentru că, așa cum a menționat mai sus, efectele eliberării din funcție sunt imediate, iar restabilirea persoanei eliberate în funcția deținută anterior poate avea loc doar prin intermediul procedurilor judiciare.

În concluzie, Curtea a reținut că la reglementarea interdicției Guvernului al cărui mandat a încetat de a numi sau de a propune pentru numire persoane în funcții de demnitate publică (altele decât miniștrii) ori în funcții publice, Parlamentul nu a asigurat un echilibru corect între principiul legitimității politice a Guvernului al cărui mandat a încetat și principiul necesității administrării treburilor publice.

În cazul interdicției eliberării din funcție a funcționarilor menționați de prevederile contestate (cu excepția cazurilor de imposibilitate obiectivă a persoanelor de a-și îndeplini atribuțiile), Curtea a reținut că Parlamentul a asigurat un echilibru corect între principiile menționate mai sus.

Totodată, Curtea a considerat necesar să emită o Adresă Parlamentului în vederea reglementării competențelor Guvernului al cărui mandat a încetat și a modificării legislației conexe în conformitate cu raționamentele acestei Hotărâri.

Curtea a statuat că până la modificarea legii de către Parlament, Guvernul al cărui mandat a încetat va putea numi sau propune pentru numire persoane în funcții de demnitate publică (altele decât miniștrii) sau în funcții publice pentru un termen determinat până la o nouă numire (a aceleiași persoane sau a alteia) efectuată de Guvernul cu puteri depline.

6. PROCEDURA ADOPTĂRII LEGILOR CU IMPACT BUGETAR

Pe 11 martie 2021, Curtea Constituțională a pronunțat o hotărâre privind controlul constituționalității Legii nr. 236 din 16 decembrie 2020 privind modificarea unor acte normative și a Legii nr. 240 din 16 decembrie 2020 pentru modificarea unor acte normative⁶.

Curtea și-a început analiza verificând conformitatea Legilor contestate cu articolele 1 alin. (3), 6 și 131 alineatele (4) și (6) din Constituție.

Pentru a stabili dacă Parlamentul a respectat procedurile prevăzute de articolul 131 alin. (4) din Constituție, Curtea a analizat dacă au fost îndeplinite următoarele condiții: (1) dacă propunerea legislativă sau amendamentul au avut sau nu ca efect majorarea sau reducerea veniturilor bugetare sau a împrumuturilor, precum și majorarea sau reducerea cheltuielilor bugetare, și (2) dacă propunerea legislativă sau amendamentul adoptate de către Parlament au fost acceptate în prealabil de către Guvern prin aviz.

Cu privire la respectarea primei condiții, Curtea a reținut că are competența de a constata dacă adoptarea prevederilor contestate de către autorii sesizărilor a avut sau nu ca efect majorarea sau reducerea veniturilor bugetare sau a împrumuturilor, precum și majorarea sau reducerea cheltuielilor bugetare, dacă efectul în discuție rezultă în mod evident din prevederile contestate.

Curtea anotat că în cazul în care unele prevederi din proiectul de lege atrag, în mod evident, majorarea sau reducerea veniturilor/cheltuielilor bugetare, atunci, proiectul de lege, care reprezintă o propunere legislativă în sensul articolului 131 alin. (4) din Constituție, poate fi adoptat numai după ce este acceptat de Guvern.

Sub acest aspect, cu privire la Legea nr. 236 din 16 decembrie 2020, Curtea a observat că în Nota informativă se menționează că „pentru implementarea acestui proiect, cheltuielile vor avea proveniență bugetară. În aceste condiții, Guvernul, prin intermediul Ministerului Finanțelor, urmează să planifice și să identifice resurse din bugetul pentru anul 2021”. Curtea a mai observat că costurile de livrare la domiciliu a medicamentelor compensate pentru persoanele cu dizabilități severe vor fi achitate din fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală, care este parte componentă a bugetului public național. De asemenea, Curtea a reținut că comercializarea medicamentelor în unitățile mobile presupune achitarea unor impozite din veniturile obținute de la comercializarea medicamentelor, fapt care, în final, atrage majorarea sau reducerea veniturilor/cheltuielilor bugetare. Așadar, Curtea a stabilit că Legea nr. 236 din 16 decembrie 2020 implică cheltuieli și/sau venituri bugetare în sensul articolului 131 alin. (4) din Constituție.

Cu privire la Legea nr. 240 din 16 decembrie 2020, Curtea a observat că, în vederea asigurării aplicării Legii nr. 240 din 16 decembrie 2020, Guvernul va trebui să aloce mijloace

⁶[Hotărârea nr. 8 din 11.03.2021](#) privind controlul constituționalității Legii nr. 236 din 16 decembrie 2020 privind modificarea unor acte normative și a Legii nr. 240 din 16 decembrie 2020 pentru modificarea unor acte normative

financiare(e.g. pentru implementarea sistemului național de prescriere electronică, pentru instituirea Catalogului de prețuri pentru medicamentele compensate etc.). De asemenea, Curtea a observat că, în baza prescripției medicale electronice (rețeta electronică), vor fi compensate medicamentele din fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală, fapt care implică mijloace financiare de la bugetul public național. Totodată, Curtea a notat că modificarea metodologiei de calculare a prețului de la cea „fără taxe (ex works)” la cea „CIP (Carriage and Insurance Paid to – transport și asigurare plătite până la [locul de destinație convenit])” presupune modificarea modului de achitare a unor plăți obligatorii care sunt de natură să influențeze veniturile bugetare. Așadar, Curtea a considerat că proiectul nr. 302 din 6 decembrie 2019 și amendamentele la acest proiect (Legea nr. 240 din 16 decembrie 2020) atrag majorarea sau, după caz, reducerea cheltuielilor/veniturilor bugetare în sensul articolului 131 alin. (4) din Constituție.

Cu privire la respectarea celei de-a doua condiții, Curtea a reținut că, în cadrul procedurilor legislative cu impact bugetar, prevederile alineatului (4) din articolul 131 din Constituție stabilesc o dependență decizională directă a Parlamentului față de Guvern, în sensul în care existența acceptului prealabil al Guvernului în privința propunerilor legislative care implică majorarea sau reducerea cheltuielilor/veniturilor bugetare reprezintă o condiție imperativă, de la care legislativul nu poate deroga. Nerespectarea acestei condiții constituie o încălcare a procedurii stabilite de Constituție în materie de legiferare în domeniul bugetar. În jurisprudența sa, Curtea a constatat că adoptarea unei legi cu impact bugetar în lipsa avizului Guvernului conduce la încălcarea procedurii prevăzute de articolul 131 alineatele (4), (6) și a articolului 6 din Constituție, care obligă autoritățile statului să-și exercite atribuțiile în limitele rigorilor stabilite de Constituție.

Cu privire la Legea nr. 236 din 16 decembrie 2020, în primul rând, Curtea a observat că deși, în avizul adoptat prin Hotărârea nr. 643 din 26 august 2020, Guvernul s-a pronunțat expres că „nu susține proiectul de lege supus avizării” (*i.e.* Legea nr. 236 din 16 decembrie 2020), avizul însă nu se referă la impactul bugetar pe care îl implică Legea contestată. Curtea a reținut că sarcina principală a Guvernului în procedura stabilită de articolul 131 alin. (4) din Constituție este să se pronunțe prin aviz dacă acceptă sau nu propunerea legislativă sau amendamentul legislativ din perspectiva impactului bugetar pe care acestea îl implică. Totuși, în lipsa avizului Guvernului asupra impactului bugetar al proiectului nr. 312 din 9 iulie 2020 (Legea nr. 236 din 16 decembrie 2020), Parlamentul a adoptat acest proiect.

În al doilea rând, Curtea a observat că amendamentele depuse de deputații Serghei Sîrbu și Liviu Vovc au fost expediate spre avizare Guvernului pe 15 decembrie 2020, iar pe 16 decembrie 2020, Parlamentul a votat în lectura a doua proiectul de lege nr. 312, care a inclus și unele amendamente, fără a aștepta avizul Guvernului.

Prin urmare, stabilind că adoptarea de către Parlament a Legii nr. 236 din 16 decembrie 2020 a avut loc în lipsa avizului Guvernului asupra impactului bugetar al acesteia și în lipsa avizului Guvernului asupra amendamentelor la această lege depuse de deputați, Curtea a constatat încălcarea articolelor 1 alin. (3), 6 și 131 alineatele (4) și (6) din Constituție.

Cu privire la Legea nr. 240 din 16 decembrie 2020, în primul rând, Curtea a observat că deși, prin avizul adoptat prin Hotărârea nr. 111 din 26 februarie 2020, Guvernul a avizat condiționat proiectul de lege nr. 302 din 6 decembrie 2019 și a propus modificări/completări la acest proiect, acesta însă nu s-a pronunțat asupra impactului bugetar pe care îl implică Legea

contestată. Totuși, Curtea a reținut că în lipsa avizului Guvernului asupra impactului bugetar al Legii nr. 240 din 16 decembrie 2020, Parlamentul a adoptat în lectura a doua Legea respectivă.

În al doilea rând, Curtea a subliniat că, pe 10 decembrie 2020, dl deputat Serghei Sîrbu a depus un amendament la proiectul de lege nr. 302 din 6 decembrie 2019, care implică cheltuieli bugetare. Așadar, Curtea a reținut că acest amendament a fost votat în lectura a doua și inclus în Legea nr. 240 din 16 decembrie 2020 în lipsa avizului Guvernului cu privire la impactul bugetar al amendamentului.

Prin urmare, stabilind că adoptarea de către Parlament a Legii nr. 240 din 16 decembrie 2020 a avut loc în lipsa avizului Guvernului asupra impactului bugetar al acesteia și în lipsa avizului Guvernului asupra amendamentului la această lege depus de un deputat, Curtea a constatat încălcarea articolelor 1 alin. (3), 6 și 131 alineatele (4) și (6) din Constituție.

Din aceste raționamente, Curtea a fost scutită să analizeze în continuare constituționalitatea Legilor nr. 236 și nr. 240 din 16 decembrie 2020 prin prisma articolelor 9 alin. (3), 36, 64, 72 alin. (3) și 126 alin. (2) lit. b) din Constituție.

7. EMISIUNEA OBLIGAȚIUNILOR DE STAT ÎN VEDEREA ASIGURĂRII STABILITĂȚII SISTEMULUI FINANCIAR

Pe 18 martie 2021, Curtea Constituțională a pronunțat o hotărâre privind controlul constituționalității Legii nr. 230 din 16 decembrie 2020 pentru abrogarea Legii nr. 235/2016 privind emisiunea obligațiunilor de stat în vederea executării de către Ministerul Finanțelor a obligațiilor de plată derivate din garanțiile de stat nr. 807 din 17 noiembrie 2014 și nr. 101 din 1 aprilie 2015⁷.

Curtea și-a început analiza verificând conformitatea Legii contestate cu articolele 1 alin. (3), 6 și 131 alineatele (4) din Constituție.

Pentru a stabili dacă Parlamentul a respectat procedurile prevăzute de articolul 131 alin. (4) din Constituție, Curtea a analizat dacă au fost îndeplinite următoarele condiții: (1) dacă propunerea legislativă sau amendamentul a avut sau nu ca efect majorarea sau reducerea veniturilor bugetare sau a împrumuturilor, precum și majorarea sau reducerea cheltuielilor bugetare, și (2) dacă propunerea legislativă sau amendamentul adoptat de către Parlament a fost acceptat în prealabil de către Guvern prin aviz.

Cu privire la respectarea primei condiții, Curtea a reținut că, în principiu, ea are competența de a constata dacă adoptarea prevederilor contestate de către autorii sesizării a avut sau nu ca efect majorarea sau reducerea veniturilor bugetare sau a împrumuturilor, precum și majorarea sau reducerea cheltuielilor bugetare, în special în cazurile în care efectul în discuție este evident (HCC nr. 8 din 11 martie 2021, § 40).

⁷[Hotărârea nr. 9 din 18.03.2021](#) pentru controlul constituționalității Legii nr. 230 din 16 decembrie 2020 pentru abrogarea Legii nr. 235/2016 privind emisiunea obligațiunilor de stat în vederea executării de către Ministerul Finanțelor a obligațiilor de plată derivate din garanțiile de stat nr. 807 din 17 noiembrie 2014 și nr. 101 din 1 aprilie 2015

Curtea a observat că impactul bugetar al Legii nr. 230 din 16 decembrie 2020 este evident, deoarece se abrogă Legea nr. 235 din 3 octombrie 2016, care a reglementat condițiile de emisiune a obligațiunilor de stat – purtătoare de dobânzi (5% anual) și pe care emitentul (Ministerul Finanțelor) urma să le răscumpere la scadență. Așa cum rezultă din scrisoarea adresată Curții nr. 31-002/9/415 din 12 februarie 2021, Banca Națională afirmă că, de la data emisiunii (4 octombrie 2016) și până la 31 ianuarie 2021, Ministerul Finanțelor a răscumpărat patru obligațiuni de stat în valoare de 730 milioane lei, iar suma dobânzii calculată pentru perioada 4 octombrie 2020 – 31 ianuarie 2021 constituie 199 871 869 lei.

De asemenea, examinând amendamentul unui deputat în Parlament (AS nr. 55 din 4 decembrie 2020) la proiectul Legii bugetului de stat pentru anul 2021 privind suspendarea în anul 2021 a plăților față de Banca Națională pentru obligațiunile de stat emise în baza Legii nr. 235/2016, Guvernul a respins amendamentul respectiv, „deoarece suspendarea plăților pentru obligațiunile de stat emise anterior ar putea conduce la decapitalizarea Băncii Naționale a Moldovei. Prin urmare, bugetul de stat va suporta cheltuieli suplimentare pentru acoperirea valorilor mobiliare de stat emise pentru majorarea capitalului statutar al Băncii Naționale a Moldovei” (a se vedea Hotărârea Guvernului nr. 892 din 14 decembrie 2020 și Sinteza rezultatelor examinării amendamentelor la proiectul legii bugetului de stat pentru anul 2021).

Prin urmare, Curtea a conchis că Legea nr. 230 din 16 decembrie 2020 are un impact bugetar în sensul articolului 131 alin. (4) din Constituție.

Cu privire la respectarea celei de-a doua condiții, Curtea a reținut că, dispoziția articolului 131 alin. (4) din Constituție stabilește o dependență decizională directă a Parlamentului față de Guvern, în sensul în care existența acceptului prealabil al Guvernului în privința amendamentelor sau a propunerilor legislative care implică majorarea sau reducerea cheltuielilor, a veniturilor sau a împrumuturilor, reprezintă o condiție imperativă, de la care legislativul nu poate deroga. Din norma constituțională se deduce în mod univoc faptul că acceptul Guvernului trebuie să preceadă adoptarea proiectelor de legi cu impact bugetar în lectură finală. Nerespectarea acestei condiții constituie o încălcare a procedurii stabilite de Constituție în materie de legiferare în domeniul bugetar. În jurisprudența sa, Curtea a constatat că adoptarea unei legi cu impact bugetar în lipsa avizului Guvernului conduce la încălcarea procedurii prevăzute de articolul 131 alineatele (4) și a articolului 6 din Constituție, care obligă autoritățile statului să-și exercite atribuțiile în limitele rigorilor stabilite de Constituție.

Curtea a reținut că, în cazul unui proiect de lege care are impact bugetar, Parlamentul trebuie să solicite avizul Guvernului privind proiectul în discuție, iar Guvernul este obligat să avizeze proiectul trimis de Parlament în baza procedurii prevăzute de articolul 131 alin. (4) din Constituție. Curtea a constatat că, la secțiunea rezervată avizului Guvernului de pe site-ul Parlamentului, nu este anexat un asemenea Aviz.

În ședința publică a Curții Constituționale, reprezentantul Guvernului a confirmat lipsa acceptului prealabil al Guvernului asupra proiectului Legii contestate.

Mai mult, prin punctul de vedere expediat Curții, Guvernul Republicii Moldova a confirmat că nu a avizat proiectul de lege și a afirmat că Parlamentul nu a respectat la adoptarea Legii contestate articolul 131 alin. (4) din Constituție, afectând scopul acestei prevederi constituționale identificat în jurisprudența Curții Constituționale.

Prin urmare, Curtea a constatat că Parlamentul a adoptat Legea nr. 230 din 16 decembrie 2020 în lipsa avizului prealabil al Guvernului. În concluzie, la adoptarea Legii contestate Parlamentul a încălcat dispozițiile articolelor 1 alin. (3), 6 și 131 alin. (4) din Constituție.

8. MARJA DISCREȚIONARĂ A PREȘEDINTELUI REPUBLICII LA DESEMNAREA CANDIDATULUI PENTRU FUNCȚIA DE PRIM-MINISTRU

Pe 22 martie 2021, Curtea Constituțională a pronunțat o hotărâre pentru controlul constituționalității Decretului Președintelui Republicii Moldova nr. 47-IX din 16 martie 2021 privind desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru⁸.

Curtea a analizat sesizarea prin prisma articolului 98 alin. (1) din Constituție, care prevede că după consultarea fracțiunilor parlamentare, Președintele Republicii Moldova desemnează un candidat pentru funcția de Prim-ministru.

Curtea a reținut că articolul 98 alin. (1) din Constituție prevede atribuția exclusivă a Președintelui Republicii de a desemna un candidat pentru funcția de Prim-ministru. În același timp, Curtea a notat că, deși exclusivă, atribuția de desemnare nu poate fi discreționară, deoarece Președintele va desemna un candidat pentru funcția de premier numai după consultarea fracțiunilor parlamentare. În procedura de formare și investire a Guvernului este esențial votul Parlamentului. Guvernul va răspunde politic doar în fața Parlamentului, care îl poate demite. Principiul de la care se pornește în statele democratice, indiferent de forma de guvernământ, este că Guvernul trebuie să exprime voința majorității politice din Parlament, iar pentru a guverna, el trebuie să beneficieze de sprijinul acestei majorități parlamentare. Analizând ponderea fiecăreia dintre cele două autorități publice în procedura de formare a Guvernului, Curtea a conchis că rolul Parlamentului este unul decisiv în raport cu rolul Președintelui Republicii. Această diferență de pondere se datorează formei de guvernământ parlamentare. În plus, în conformitate cu prevederile articolului 60 alin. (1) din Constituție, Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului Republicii Moldova.

În jurisprudența sa, Curtea a interpretat înțelesul sintagmei „consultarea fracțiunilor parlamentare” de la articolul 98 alin. (1) din Constituție și a reținut că scopul consultărilor este de a identifica sprijinul politic al deputaților pentru o anumită persoană, capabilă să formeze un Guvern care să se bucure de încrederea Parlamentului. Ceea ce contează în aceste consultări este obținerea susținerii politice pentru persoana care ar putea fi desemnată în calitate de candidat pentru funcția de Prim-ministru. Curtea a mai notat că Președintele Republicii poate veni la consultări cu o propunere proprie, care ar putea să fie acceptată. Este, însă, la fel posibil ca în cadrul acestor consultări politice candidatul propus de către Președinte pentru funcția de Prim-ministru să nu fie agreat de partenerii de consultare ai acestuia. În acest sens, Curtea a menționat că Președintele țării nu-și poate subordona partenerii de dialog politic pe care îi consultă. În acest rol, Președintele Republicii acționează doar în calitate de reprezentant al statului, căruia îi revine dreptul și responsabilitatea de a găsi o cale a dialogului și a evaluării voinței și capacității deputaților consultați de a susține din punct de vedere parlamentar un candidat. Desemnând candidatul pentru funcția de Prim-ministru, Președintele Republicii trebuie să facă dovada imparțialității și a neutralității sale politice, a echidistanței sale față de

⁸[Hotărârea nr. 10 din 22.03.2021](#) pentru controlul constituționalității Decretului Președintelui Republicii Moldova nr. 47-IX din 16 martie 2021 privind desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru

toate grupurile parlamentare. Președintele nu are dreptul constituțional de a înlocui fracțiunile parlamentare.

Curtea a reținut că Președintelui Republicii nu i se poate nega dreptul de a evalua calitățile, competența, experiența și, în fond, capacitatea unei persoane, implicate politic sau nu, de a conduce Guvernul și de a atrage sprijinul politic al majorității parlamentare, care îl va susține pe întreaga durată a legislaturii. El nu-și poate impune însă propriul candidat. Astfel, Președintele intervine exclusiv ca reprezentant al statului, pentru a stabili și formaliza prin însemnătatea și solemnitatea funcției sale și pentru a menține cu autoritatea puterii sale echilibrul între Parlament și un posibil viitor Guvern. Curtea a subliniat că interpretarea Constituției, în sensul existenței unui drept discreționar al Președintelui țării de desemnare a candidatului pentru funcția de Prim-ministru, poate conduce la apariția unor conflicte instituționale.

Curtea a reținut că nu există niciun motiv constituțional și democratic pentru ca Președintele Republicii să nu desemneze în calitate de candidat pentru funcția de Prim-ministru persoana care dispune de sprijinul majorității parlamentare formalizate, fie ea adversă Președintelui. Atunci când niciun partid nu deține o majoritate absolută în Parlament, Președintele țării trebuie să consulte deputații nu doar *pro forma*, ci să desemneze candidatul susținut de această majoritate, chiar dacă partidul agreeat de Președinte nu face parte din majoritate. Președintele Republicii desemnează pentru funcția de Prim-ministru candidatul care îndeplinește condițiile de desemnare și de numire și care se bucură de sprijinul majorității parlamentare formalizate.

Președintele țării ar trebui să se comporte ca o autoritate care constată, dar care nu interpretează sau modifică rezultatul alegerilor, fiind constrâns, prin articolul 98 alin. (1) din Constituție, să desemneze un candidat pentru funcția de Prim-ministru după voința exprimată de alegători la alegerile parlamentare, să desemneze persoana propusă de partidul sau coaliția care a câștigat majoritatea absolută a mandatelor.

Curtea a reținut că această soluție este singura de natură să elimine, cel puțin sub acest aspect, riscul conflictului instituțional, fiind un act firesc de clarificare a atribuțiilor Președintelui Republicii în privința desemnării Prim-ministrului, în condițiile în care se asigură supremația Parlamentului, ca instituție fundamentală a democrației.

Curtea a notat că modul de alegere a Președintelui Republicii (prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat sau de către Parlament) nu influențează în niciun fel modul de exercitare de către șeful statului a atribuției sale reglementate de articolul 98 alin. (1) din Constituție.

Prin urmare, marja discreționară a Președintelui Republicii la desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru este limitată. În cazul în care este constituită o majoritate parlamentară absolută formalizată, Președintele Republicii este obligat să desemneze candidatul înaintat de această majoritate pentru funcția de Prim-ministru. În cazul în care nu este constituită o majoritate parlamentară absolută formalizată, Președintele Republicii este obligat ca, după consultarea fracțiunilor parlamentare, să desemneze un candidat pentru funcția de Prim-ministru, chiar dacă fracțiunile parlamentare nu sunt de acord cu propunerea sa.

Aplicarea principiilor în prezenta cauză

Pentru a vedea dacă Decretul contestat corespunde exigențelor stabilite de articolul 98 alin. (1) din Constituție, așa cum acesta a fost interpretat în jurisprudența constituțională, Curtea trebuie să verifice: a) dacă Președintele Republicii a consultat fracțiunile parlamentare până la emiterea Decretului contestat; b) dacă în urma consultării fracțiunilor parlamentare a fost identificată o majoritate parlamentară absolută formalizată care susține un candidat pentru funcția de Prim-ministru; c) dacă refuzul dnei Mariana Durleșteanu de a fi desemnată în calitate de candidat pentru funcția de Prim-ministru a influențat existența majorității parlamentare absolute formalizate; d) dacă Președintele Republicii a desemnat un candidat pentru funcția de Prim-ministru în interiorul marjei sale discreționare permise de Constituție.

a) Dacă Președintele Republicii a consultat fracțiunile parlamentare până la emiterea Decretului contestat

În jurisprudența sa, Curtea a reținut că articolul 98 alin. (1) din Constituție prevede atribuția exclusivă a Președintelui Republicii de a desemna un candidat pentru funcția de Prim-ministru. În același timp, Curtea a menționat că, deși este exclusivă, atribuția de desemnare nu poate fi însă discreționară, deoarece Președintele va desemna un candidat pentru funcția de premier numai în urma consultării fracțiunilor parlamentare (a se vedea HCC nr. 32 din 29 decembrie 2015, § 84; HCC nr. 23 din 6 august 2020, § 17; HCC nr. 6 din 23 februarie 2021, § 40).

În acest caz, Curtea a observat că, pe 16 martie 2021, Președintele Republicii a consultat fracțiunile parlamentare în vederea desemnării unui candidat pentru funcția de Prim-ministru. Mai mult, atât autorii sesizării, cât și Președintele Republicii au confirmat că fracțiunile parlamentare au fost consultate până la emiterea Decretului. Prin urmare, Curtea a constatat că condiția minimă referitoare la consultarea fracțiunilor parlamentare, stabilită de articolul 98 alin. (1) din Constituție, este îndeplinită. Referitor la rezultatul acestor consultări, Curtea se va pronunța mai jos.

b) Dacă în urma consultării fracțiunilor parlamentare a fost identificată o majoritate parlamentară absolută formalizată care susține un candidat pentru funcția de Prim-ministru

În jurisprudența sa, Curtea a reținut că scopul consultărilor este de a identifica sprijinul politic al deputaților pentru o anumită persoană, capabilă să formeze un Guvern care să se bucure de încrederea Parlamentului. Ceea ce contează în aceste consultări este obținerea susținerii politice pentru persoana ce ar putea fi desemnată în calitate de candidat pentru funcția de Prim-ministru (HCC nr. 32 din 29 decembrie 2015, § 91; HCC nr. 23 din 6 august 2020, § 18; HCC nr. 6 din 23 februarie 2021, § 41).

Curtea a observat că autorii sesizării menționează că, pe 16 martie 2021, în cadrul consultărilor dintre Președintele Republicii și fracțiunile parlamentare, majoritatea parlamentară absolută formalizată a reiterat candidatura dnei Mariana Durleșteanu pentru a fi desemnată în calitate de candidat la funcția de Prim-ministru, candidatură care a fost propusă anterior prin Declarația din 11 februarie 2021. Pe de altă parte, Președintele Republicii notează că după consultarea fracțiunilor parlamentare din 16 martie 2021, Președintele a constatat că nu mai există o majoritate parlamentară absolută formalizată care să o susțină pe dna Mariana Durleșteanu. Curtea a constatat că deputații care constituiau majoritatea parlamentară absolută formalizată prin Declarația din 11 februarie 2021 nu au retras sau nu au anulat în mod explicit această Declarație. Acești deputați nu au renunțat la candidatura dnei Mariana Durleșteanu, care a fost

înaintată la funcția de Prim-ministru nici până la consultări, nici în timpul acestora, nici după finalizarea consultărilor.

Prin urmare, Curtea a reținut că după consultarea fracțiunilor parlamentare din 16 martie 2021 a fost identificată o majoritate parlamentară absolută formalizată care susținea candidatura dnei Mariana Durleșteanu pentru funcția de Prim-ministru.

c) Dacă refuzul dnei Mariana Durleșteanu de a fi desemnată în calitate de candidat pentru funcția de Prim-ministru a influențat existența majorității parlamentare absolute formalizate

În Hotărârea Curții Constituționale nr. 6 din 23 februarie 2021, § 53, Curtea a reținut că Declarația din 11 februarie 2021 de constituire a majorității parlamentare pentru susținerea dnei Mariana Durleșteanu în calitate de candidat pentru funcția de Prim-ministru îndeplinea condiția înaintării candidatului pentru funcția de Prim-ministru de către o majoritate parlamentară absolută formalizată.

Cu privire la valabilitatea renunțării dnei Mariana Durleșteanu de a fi desemnată în calitate de candidat pentru funcția de Prim-ministru, Curtea a admis argumentul Președintelui Republicii că refuzul în discuție, exprimat public prin intermediul unei platforme de socializare, este valabil și are efect din momentul anunțării, i.e. din data de 16 martie 2021. De altfel, dacă Hotărârea Curții Constituționale nr. 16 din 17 iunie 2015 prevede că anunțul public al demisiei Prim-ministrului intră în vigoare din momentul emiterii și acesta atrage *ope legis* demisia Guvernului, fără îndeplinirea altei condiții de formă sau de procedură, același raționament se aplică și în cazul persoanei propuse de o majoritate parlamentară formalizată în calitate de candidat pentru funcția de Prim-ministru. Prin urmare, Curtea a considerat nefondate argumentele autorilor sesizării care susțin că doar refuzul oficial al dnei Mariana Durleșteanu, comunicat Parlamentului, este valabil.

Cu privire la efectele renunțării dnei Mariana Durleșteanu de a fi desemnată în calitate de candidat pentru funcția de Prim-ministru, Curtea a considerat că acest fapt a invalidat Declarația majorității parlamentare din 11 februarie 2021, lipsind-o de obiect. Curtea a reținut că existența unei candidaturi precise pentru funcția de Prim-ministru reprezintă o condiție esențială pentru formalizarea majorității parlamentare absolute. De altfel, în jurisprudența sa, Curtea a reținut că condiția formalizării majorității parlamentare absolute este îndeplinită dacă: (i) actul care atestă formalizarea majorității parlamentare conține date cu privire la numărul și deputații concreți care constituie majoritatea parlamentară absolută; (ii) **actul reflectă disponibilitatea deputaților de a susține o anumită candidatură pentru funcția de Prim-ministru**; (iii) actul este comunicat Președintelui Republicii Moldova în mod oficial (a se vedea HCC nr. 6 din 23 februarie 2021, § 52 și jurisprudența citată acolo).

Așadar, Curtea a notat că din momentul renunțării dnei Mariana Durleșteanu de a fi desemnată în calitate de candidat pentru funcția de Prim-ministru, majoritatea parlamentară absolută formalizată prin Declarația din 11 februarie 2021 a încetat să mai existe.

d) Dacă Președintele Republicii a desemnat un candidat pentru funcția de Prim-ministru în interiorul marjei sale discreționare permise de Constituție

În jurisprudența sa, Curtea a reținut că marja discreționară a Președintelui Republicii la desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru este limitată. În cazul în care este constituită o majoritate parlamentară absolută formalizată, Președintele Republicii este obligat să desemneze candidatul înaintat de această majoritate pentru funcția de Prim-ministru. În cazul în care nu este constituită o majoritate parlamentară absolută formalizată, Președintele Republicii este obligat ca, după consultarea fracțiunilor parlamentare, să desemneze un candidat pentru funcția de Prim-ministru, chiar dacă fracțiunile parlamentare nu sunt de acord cu propunerea sa.

Potrivit autorilor sesizării, după refuzul dnei Mariana Durleșteanu de a fi desemnată în calitate de candidat pentru funcția de Prim-ministru, Președintele Republicii trebuia să consulte repetat majoritatea formalizată pentru a afla opțiunea curentă a acesteia sau să-l desemneze pe dl Vladimir Golovatiuc care a fost propus de majoritatea parlamentară formalizată prin Declarația din 18 martie 2021. De cealaltă parte, Președintele Republicii consideră că din momentul refuzului dnei Mariana Durleșteanu de a fi desemnată în calitate de candidat pentru funcția de Prim-ministru, majoritatea parlamentară a încetat să mai existe, iar desemnarea dlui Igor Grosu s-a bazat pe obligația constituțională a Președintelui Republicii, stabilită prin jurisprudența Curții, de a desemna un candidat pentru funcția de Prim-ministru în cazul în care lipsește o majoritate parlamentară absolută formalizată.

Examinând aceste argumente, Curtea a reținut că din textul articolului 98 alin. (1) din Constituție și din jurisprudența Curții rezultă explicit că etapa consultării fracțiunilor parlamentare trebuie să aibă o finalitate, și anume desemnarea de către Președintele Republicii a unui candidat pentru funcția de Prim-ministru. Astfel, dacă după consultarea fracțiunilor parlamentare, Președintele Republicii constată că există o majoritate parlamentară absolută formalizată, Președintele trebuie să desemneze candidatul propus de această majoritate, fără a purcede la noi consultări. De asemenea, Președintele țării trebuie să desemneze un candidat, chiar dacă fracțiunile parlamentare nu sunt de acord cu propunerea sa, dacă constată, după consultarea fracțiunilor parlamentare, că nu există o majoritate parlamentară absolută formalizată și un candidat desemnat de aceasta.

În această cauză, Curtea a observat că Decretul contestat a fost emis după ce Președintele Republicii a constatat că majoritatea parlamentară absolută formalizată a încetat să mai existe, ca urmare a renunțării dnei Mariana Durleșteanu de a mai fi candidat la funcția de Prim-ministru.

Curtea a notat că în articolul 98 alin. (1) din Constituție nu este fixat termenul în decursul căruia Președintele trebuie să desemneze, după consultarea fracțiunilor parlamentare, un candidat pentru funcția de Prim-ministru. Termenul în care Președintele Republicii trebuie să emită decretul prin care desemnează un candidat pentru funcția de Prim-ministru se încadrează în marja discreționară a acestuia. Marja este limitată de termenul constituțional pus la dispoziția candidatului desemnat la funcția de Prim-ministru pentru a cere votul de încredere al Parlamentului, i.e. 15 zile, conform articolului 98 alin. (2) din Constituție.

În același timp, Curtea a reținut că atât refuzul persoanei de a fi candidat la funcția de Prim-ministru din partea majorității parlamentare absolute formalizate, cât și faptul că majoritatea parlamentară nu s-a asigurat de convingerea candidatului propus privind menținerea acceptului da a candida nu-i pot fi imputate Președintelui Republicii.

În baza articolului 98 alin. (1) din Constituție, așa cum acesta a fost interpretat în jurisprudența Curții, Președintele Republicii avea obligația să desemneze, după finalizarea consultărilor cu fracțiunile parlamentare, un candidat la funcția de Prim-ministru. Astfel, în cazul în care a constatat că lipsește o majoritate absolută formalizată care susține un candidat, Președintele țării avea competența să desemneze un candidat pentru această funcție, chiar dacă majoritatea parlamentară nu este de acord cu propunerea sa.

Referitor la anunțarea constituirii la 18 martie 2021 a unei noi majorități parlamentare formalizate care a înaintat candidatura dlui Vladimir Golovatiuc pentru funcția de Prim-ministru, Curtea a reținut următoarele.

În jurisprudența sa, Curtea a statuat că principul de bază al democrației este cel al majorității. Decizia este luată de către aceasta și de către cei care reprezintă o majoritate a alegătorilor, indiferent din câte partide este formată această majoritate sau dacă există un partid mai mare (însă minoritar) decât fiecare dintre partidele care alcătuiesc majoritatea în parte. În același timp, Curtea a reiterat că majoritatea parlamentară trebuie să asigure un tratament corect și adecvat al minorităților parlamentare, fără să facă abuz de poziția sa dominantă.

În prezenta cauză, Curtea a analizat dacă majoritatea parlamentară absolută formalizarea căreia a fost anunțată după emiterea Decretului contestat beneficiază de suficiente garanții constituționale în situația invocată de autorii sesizării, *i.e.* marja discreționară a Președintelui Republicii privind menținerea sau anularea decretului de desemnare a unui candidat pentru funcția de Prim-ministru, în cazul în care despre formalizarea unei majorități parlamentare absolute se anunță după emiterea acestui decret.

În primul rând, Curtea a reținut că majoritatea parlamentară poate să nu acorde vot de încredere programului de activitate și întregii liste a Guvernului, vot care va fi solicitat de candidatul pentru funcția de Prim-ministru. În jurisprudența sa, Curtea a statuat că în procedura de formare și investire a Guvernului esențial este votul Parlamentului, iar în conformitate cu prevederile articolului 98 alin. (3) din Constituție, Parlamentul acordă încredere Guvernului cu votul majorității deputaților aleși. De asemenea, în această situație, în cazul unor noi consultări după eșuarea acordării votului de încredere, majoritatea parlamentară absolută formalizată poate să înainteze un candidat pentru funcția de Prim-ministru.

În al doilea rând, în ipoteza în care nu vor avea loc noi consultări în sensul articolului 98 alin. (1) din Constituție din cauza expirării termenului prevăzut la articolul 85 alin. (2) din Constituție, majoritatea parlamentară absolută va avea posibilitatea să abordeze problema investirii Guvernului în cadrul consultărilor obligatorii cu Președintele Republicii care trebuie să aibă loc, conform articolului 85 alin. (1) din Constituție, în cazul dizolvării Parlamentului.

Prin urmare, Curtea a reținut că garanțiile în discuție echilibrează marja discreționară a Președintelui Republicii privind menținerea sau anularea decretului de desemnare a unui candidat pentru funcția de Prim-ministru, în cazul în care anularea este solicitată de o majoritate parlamentară absolută a cărei formalizare a fost anunțată după emiterea decretului.

În baza celor menționate *supra*, Curtea a considerat că Decretul contestat a fost emis cu respectarea prevederilor articolului 98 alin. (1) din Constituție, așa cum acesta a fost interpretat în jurisprudența Curții.

9. ADUCEREA FORȚATĂ A DEBITORULUI ÎN FAȚA EXECUTORULUI JUDECĂTORESC

Pe 25 martie 2021, Curtea Constituțională a pronunțat o hotărâre privind controlul constituționalității articolelor 72 și 73 din Codul de executare, adoptat prin Legea nr. 443 din 24 decembrie 2004, referitoare la căutarea și aducerea forțată a debitorului⁹.

Curtea a constatat că articolul 73 din Codul de executare stabilește că în cazul în care, la solicitarea repetată a executorului judecătoresc, debitorul nu se prezintă în fața executorului judecătoresc, instanța de judecată dispune aducerea lui forțată. În baza actului judecătoresc, organul afacerilor interne în a cărui rază teritorială debitorul își are domiciliul îl va aduce pe debitor în mod forțat în fața executorului. Aducerea forțată a debitorului presupune aplicarea unor măsuri de constrângere contrare voinței persoanei și fac incidente normele constituționale referitoare la libertatea individuală din articolul 25 din Constituție.

Curtea a reținut că, la examinarea unei cauze similare în care a fost aplicat articolul 5 § 1 din Convenția Europeană, corespondentul articolului 25 din Constituția Republicii Moldova, Curtea Europeană a notat că însoțirea și prezența unei persoane la secția de poliție a reprezentat o „privare de libertate”. Având în vedere cerințele legislației, nimic nu a sugerat că persoana ar putea decide în mod liber să nu-i urmeze pe ofițerii de poliție la secția de poliție sau că, odată ajuns acolo, să o părăsească în orice moment, fără a suporta consecințe. Chiar dacă persoana și-a exprimat obiecția față de ordinul ofițerului de poliție de a-l urma la sector, el totuși a fost dus acolo de poliție. Curtea Europeană a considerat că pe parcursul evenimentelor întâmplare a existat un element de constrângere, care, în pofida duratei scurte a acestei proceduri, a constituit o privare de libertate în sensul articolului 5 § 1 (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Creangă v. România*, 23 februarie 2012, §§ 94-98; *Rozhkov v. Rusia* (nr. 2), 31 ianuarie 2017, § 79; *Tsvetkova și alții v. Rusia*, 10 aprilie 2018, §§ 107-108).

Curtea a reținut că dispozițiile articolului 73 din Codul de executare reprezintă premise ale restrângerii dreptului la libertate al debitorului, iar pentru a constata dacă o astfel de restrângere este sau nu constituțională, Curtea a efectuat testele legalității și proporționalității.

Curtea a stabilit că dispozițiile articolului 73 din Codul de executare îndeplinesc exigențele calității normei.

Curtea a observat că articolul 1 al Codului de executare prevede că procedura de executare are sarcina de a contribui la realizarea drepturilor creditorilor recunoscute printr-un document executoriu prezentat spre executare în baza legii. În acest sens, Curtea a constatat că scopul general al Codului de executare este de a realiza executarea documentelor executorii. Acest scop general ține de asigurarea caracterului obligatoriu al hotărârilor judecătorești. El poate fi subsumat următoarelor scopuri legitime prevăzute de articolul 54 alin. (2) din Constituție: protecția drepturilor, libertăților și demnității altor persoane și garantarea autorității justiției.

Curtea a reținut că aducerea forțată a debitorului reprezintă o măsură excepțională, coercitivă și privativă de libertate, care trebuie să urmărească realizarea unui scop legitim. În această

⁹[Hotărârea nr. 11 din 25.03.2021](#) a sesizării nr.169g/2020 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 73 din Codul de executare, adoptat prin Legea nr. 443 din 24 decembrie 2004

cauză, Curtea a reținut că aducerea forțată a debitorului în fața unui executor judecătoresc nu contribuie la realizarea scopului urmărit de procedura de executare.

Scopul procedurii prevăzute de articolul 73 din Codul de executare constă în aducerea la cunoștință debitorului a actelor executorului judecătoresc, pentru realizarea drepturilor altor persoane și a interesului garantării autorității justiției. Acest scop este pus în operă și la etapa anterioară reglementată de articolul 67 din Codul de executare. Articolul 67 din Cod stabilește în detaliu procedura aducerii la cunoștință debitorului a actelor de executare. După aducerea lor la cunoștință se prezumă că debitorul cunoaște despre existența actelor în discuție. Prin urmare, aducerea forțată a debitorului în fața executorului judecătoresc, în vederea informării sale, este inutilă. Fiind inutilă, această acțiune devine arbitrară, deci contrară articolului 25 din Constituție, interpretat prin prisma exigențelor articolului 5 § 1 din Convenție.

Având în vedere faptul că norma contestată nu contribuie la realizarea unui scop legitim permis de articolul 54 alin. (2) din Constituție, Curtea a fost scutită să treacă la următoarea etapă a testului de proporționalitate.

Curtea a conchis că prevederile articolului 73 din Codul de executare contravin articolului 25 coroborat cu articolul 54 din Constituție și, prin urmare, sunt neconstituționale.

10. OMISIUNEA INCLUDERII SOȚULUI CA SUCCESOR AL PĂRȚII VĂTĂMATE SAU AL PĂRȚII CIVILE ÎN PROCESUL PENAL

Pe 6 aprilie 2021, Curtea Constituțională a pronunțat o hotărâre privind controlul constituționalității articolelor 77, 81 și 315 din Codul de procedură penală, referitoare la omisiunea includerii soțului ca succesor al părții vătămate sau al părții civile¹⁰.

Curtea Constituțională a reținut pentru analiza sa una dintre prevederile legale contestate, și anume articolul 81 din Codul de procedură penală. Acest articol stabilește, în părțile sale relevante, că în procesul penal, calitatea de succesor al părții vătămate sau al părții civile îi este recunoscută uneia din rudele apropiate ale victimei, care și-a manifestat dorința de a exercita drepturile și obligațiile părții vătămate decedate sau care, în urma infracțiunii, a pierdut capacitatea de a-și exprima conștient voința. De asemenea, recunoașterea calității de succesor al părții vătămate sau al părții civile în cazul rudei apropiate care o solicită o decide procurorul care conduce urmărirea penală sau, după caz, ofițerul de urmărire penală ori instanța de judecată. În situația în care mai multe rude apropiate solicită această calitate, decizia de a alege succesorul îi revine procurorului sau instanței de judecată.

Curtea a observat că argumentul principal al autorului excepției de neconstituționalitate constă în omisiunea includerii în legislația procesual penală a soțului în calitate de posibil succesor al părții vătămate.

În jurisprudența sa, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a făcut distincție între victimele directe și victimele indirecte. Cu privire la victimele indirecte, Curtea Europeană a admis că, dacă pretinsa victimă a unei încălcări a decedat în timpul procedurilor judiciare, atunci o rudă

¹⁰[Hotărârea nr. 12 din 06.04.2021](#) privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 77, 81 și 315 din Codul de procedură penală

apropiată sau un moștenitor ar putea continua, în principiu, procedura, pentru că persoana are un interes suficient în cauză.

Persoanele care ar putea avea calitatea de victimă indirectă și, respectiv, care ar putea fi admise într-un proces ar putea fi, de exemplu: părinții, copiii, frații, surorile, bunicii, nepoții, legatarul universal fără legături de rudenie cu decedatul, partenerul necăsătorit sau partenerul de facto. În această listă poate fi inclusă și soția victimei decedate. Totodată, Curtea Europeană a stabilit că pot avea calitatea de victimă indirectă mai multe persoane, nu doar una singură. Persoanele în discuție trebuie să aibă un interes legitim și o „legătură suficientă” cu victima decedată.

Având în vedere aceste aspecte, Curtea a acceptat că prevederile articolului 81 din Codul de procedură penală prezintă o ingerință în dreptul de acces liber la justiție garantat de articolul 20 din Constituție, sub aspectul omisiunii includerii soțului sau a soției în categoria potențialilor succesori ai părții vătămate decedate.

De asemenea, în realizarea calității sale de suveran al controlului de constituționalitate, Curtea a observat că prevederile articolului 81 alin. (2) teza a II-a din Codul de procedură penală reclamă problema numărului potențialilor succesori ai părții vătămate sau ai părții civile. Prevederile menționează că, „în cazul în care mai multe rude apropiate solicită această calitate, decizia de a alege succesorul îi revine procurorului sau instanței de judecată”. Așadar, din acest text de lege rezultă că poate fi acceptată și, respectiv, poate participa în procesul penal, în calitate de succesor al părții vătămate sau al părții civile, doar o singură persoană. Prevederile în discuție limitează dreptul de acces liber la justiție al altor potențiali succesori ai părții vătămate sau ai părții civile.

Curtea a observat că există o tendință în mai multe state de a include soțul sau soția în categoria rudelor sau a persoanelor apropiate. Soțului sau soției îi este oferită posibilitatea de a obține calitatea de succesor al victimei. Soțul sau soția poate avea un interes legitim de a participa la procesul penal și poate avea, de asemenea, o „legătură suficientă” cu victima decedată, având în vedere relațiile familiale ce derivă dintr-o căsătorie. Curtea nu a constatat existența vreunui scop legitim care să justifice opțiunea legislatorului de a nu include soțul sau soția în cercul persoanelor care ar putea obține calitatea de succesor al părții vătămate sau al părții civile.

În egală măsură, Curtea nu a confirmat existența vreunui scop legitim pentru prevederile normative care impun atribuirea calității de succesor al părții vătămate sau al părții civile doar unei singure persoane.

Curtea a conchis că articolul 81 din Codul de procedură penală contravine, în partea referitoare la omisiunea includerii soțului/soției în calitate de potențial succesor în procesul penal al părții vătămate sau al părții civile, articolului 20 coroborat cu articolul 54 din Constituție și, prin urmare, este neconstituțional.

Totodată, până la modificarea articolului 81 din Codul de procedură penală de către Parlament, Curtea a instituit o soluție provizorie, potrivit căreia soțul sau soția va putea fi recunoscut în calitate de succesor în procesul penal al părții vătămate sau al părții civile. În acest sens, Curtea a emis o Adresă Parlamentului.

De asemenea, Curtea a conchis că textul „În cazul în care mai multe rude apropiate solicită această calitate, decizia de a alege succesorul îi revine procurorului sau instanței de judecată.”

din articolul 81 alin. (2) din Codul de procedură penală contravine articolului 20 coroborat cu articolul 54 din Constituție și, prin urmare, este neconstituțional.

11. REVOCAREA DE CĂTRE PARLAMENT A UNUI JUDECĂTOR CONSTITUȚIONAL ȘI NUMIREA ALTUI JUDECĂTOR

Pe 27 aprilie 2021, Curtea Constituțională a pronunțat o hotărâre pentru controlul constituționalității Hotărârii Parlamentului nr. 73 din 23 aprilie 2021 privind anularea prin retragere parțială a Hotărârii Parlamentului nr. 121 din 16 august 2019 privind numirea unui judecător al Curții Constituționale și a Hotărârii Parlamentului nr. 74 din 23 aprilie 2021 privind numirea unui judecător al Curții Constituționale¹¹.

Curtea a analizat sesizările prin prisma articolelor 1 alin. (3), 5 alin. (1), 6, 134 alin. (2) și 137 din Constituție, care garantează, *inter alia*, independența Curții Constituționale și a judecătorilor constituționali.

Standardele privind independența judecătorilor Curții Constituționale, cât și cele privind independența judecătorilor de drept comun sunt elucidate și bine-stabilite de Curtea Constituțională în jurisprudența sa. Astfel, într-o hotărâre în care a analizat organizarea și funcționarea Curții Constituționale, Curtea a indicat că independența nu reprezintă un scop în sine și nu reprezintă un privilegiu personal, ci urmărește să-i asigure judecătorului protecție în vederea garantării realizării rolului său de protector al drepturilor și libertăților cetățenilor (§ 6 din Raportul Comisiei de la Veneția privind independența sistemului judiciar Partea I: Independența judecătorilor) [HCC nr. 6 din 16 mai 2013, § 39].

Curtea a subliniat că, în afară de sarcina protecției drepturilor fundamentale garantate de Constituție, ea trebuie să se asigure că autoritățile publice din diferite ramuri ale puterii statului rămân în limitele prescrise de Constituție și că este nevoită să rezolve, uneori, conflictele care apar între acestea. Sarcina Curții este, în acest sens, una deosebită pentru menținerea regimului democratic. Comisia de la Veneția reamintește despre importanța curților constituționale în implementarea practică a democrației, a preeminenței dreptului și a protecției drepturilor omului. Prin interpretarea textului constituțional, curțile constituționale previn arbitrariul autorităților, oferind cea mai bună interpretare posibilă a Constituției (a se vedea în acest sens, Opinia privind situația constituțională din Ucraina, Veneția, 17-18 decembrie 2010, CDL-AD(2010)044, § 52) [HCC nr. 9 din 26 martie 2020, § 34].

În Hotărârea sa nr. 27 din 31 octombrie 2019, la § 71, Curtea Constituțională a precizat că reprezintă un pilon al democrației și al preeminenței dreptului și contribuie la buna-funcționare a autorităților publice în cadrul raporturilor constituționale de separație, echilibru, colaborare și control al puterilor statului. Pentru a asigura supremația Constituției și separația puterilor este necesar ca Curtea Constituțională să-și exercite funcția în mod independent față de orice altă autoritate publică.

¹¹[Hotărârea nr. 13 din 27.04.2021](#) pentru controlul constituționalității Hotărârii Parlamentului nr. 73 din 23 aprilie 2021 privind anularea prin retragere parțială a Hotărârii Parlamentului nr. 121 din 16 august 2019 privind numirea unui judecător al Curții Constituționale și a Hotărârii Parlamentului nr. 74 din 23 aprilie 2021 privind numirea unui judecător al Curții Constituționale

În jurisprudența sa, Curtea a reținut că exercitarea oricărei forme de presiuni asupra judecătorilor Curții Constituționale, atât înainte de adoptarea hotărârii, cât și ca un act de răzbunare pentru soluțiile adoptate, este inadmisibilă, fiind incompatibilă cu respectarea statului de drept, a autorității Curții și a supremației Constituției (HCC nr. 18 din 2 iunie 2014, § 101; HCC nr. 9 din 26 martie 2020, § 30).

Din aceste considerente, judecătorii Curții Constituționale trebuie protejați de orice influență politică, datorită funcției lor, care este expusă în mod deosebit criticilor și presiunilor din partea altor puteri ale statului. Prin urmare, judecătorii Curții Constituționale au nevoie de garanții puternice pentru independența lor (a se vedea Opinia *amicus curiae* a Comisiei de la Veneția nr. 967/2019 cu privire la răspunderea penală a judecătorilor Curții Constituționale, adoptată la cea de-a 121-a sesiune plenară a sa, pe 6-7 decembrie 2019, CDL-AD(2019)028, § 28) [HCC nr. 9 din 26 martie 2020, § 31].

Curtea a precizat că una din garanțiile independenței este inamovibilitatea mandatului de judecător al Curții Constituționale. Articolul 137 din Constituție, „Independența”, stabilește că judecătorii Curții Constituționale sunt inamovibili și independenți și se supun numai Constituției. Inamovibilitatea presupune imposibilitatea destituirii, a revocării sau a înlocuirii.

În același timp, nu există și nici nu poate exista posibilitatea revocării judecătorilor Curții Constituționale de către autoritățile care i-au numit, judecătorii fiind inamovibili, ceea ce constituie o garanție a independenței acestora în exercitarea mandatului. Acest principiu îi protejează pe judecători în primul rând de influențe externe la îndeplinirea atribuțiilor jurisdicționale. Ideea fundamentală constă în faptul că judecătorii constituționali, în exercitarea atribuțiilor, nu sunt angajații autorităților care i-a numit. Din momentul depunerii jurământului, judecătorii sunt independenți, inamovibili și se supun numai Constituției (HCC nr. 6 din 16 mai 2013, §§ 51 și 52). Inamovibilitatea pune judecătorii la adăpost de orice revocare și transferare impuse, în afara unor greșeli foarte grave și conform procedurii jurisdicționale (HCC nr. 18 din 2 iunie 2014, § 52).

Interdicția revocării mandatului de judecător constituțional acționează de o manieră absolută în cazul autorităților ce delegează judecători constituționali. De altfel, dacă ar fi posibilă revocarea mandatului delegat, ar fi afectate, în mod iremediabil, valorile a căror protecție Constituția o asigură prin articolele 1 alin. (3), 5 alin. (1), 6, 134 alin. (2) și 137 din Constituție, care garantează, *inter alia*, independența Curții Constituționale și a judecătorilor ei. Având în vedere concluziile sale, Curtea a analizat dacă hotărârile contestate în prezenta cauză ignoră textele clare ale Constituției, referitoare la inamovibilitatea mandatului de judecător constituțional.

Curtea a observat că partea operativă a Hotărârii Parlamentului nr. 73 de anulare prin retragere parțială a Hotărârii Parlamentului nr. 121 din 16 august 2019 privind numirea unui judecător al Curții Constituționale conține, la Art. 1., dispoziția de revocare a mandatului unui judecător al Curții Constituționale. Curtea a dedus același scop și din nota informativă care însoțește proiectul hotărârii numite.

Având în vedere sensurile cuvântului „retragere”, Curtea a conchis că Hotărârea Parlamentului de anulare prin retragere parțială a Hotărârii Parlamentului nr. 121 din 16 august 2019 încalcă textul clar al articolului 137 din Constituție. Curtea a constatat caracterul precis al textului articolului 137 din Constituție și faptul că acesta nu ridică nicio problemă din perspectiva

aplicării sale. Mai mult, Curtea a reiterat că mandatul judecătorului nu poate fi afectat, acesta bucurându-se de o protecție specială în sistemul Constituției.

Aceste considerente i-au permis Curții să conchidă că Hotărârea Parlamentului nu urmărește doar să anuleze garanția constituțională a inamovibilității mandatului de judecător constituțional, ci atentează la însăși esența Constituției Republicii Moldova, reconfigurând sistemul de *checks and balances*. Din aceste motive, Curtea Constituțională constată caracterul neconstituțional al Hotărârii Parlamentului nr. 73 de anulare prin retragere parțială a Hotărârii Parlamentului nr. 121 din 16 august 2019 privind numirea unui judecător al Curții Constituționale.

Stabilind fraudarea Constituției prin Hotărârea Parlamentului nr. 73 de anulare prin retragere parțială a Hotărârii Parlamentului nr. 121 din 16 august 2019 privind numirea unui judecător al Curții Constituționale, Curtea a reținut și caracterul fraudulos al Hotărârii Parlamentului nr. 74 din 23 aprilie 2021 de numire a unui judecător al Curții Constituționale, prin raportare la dispozițiile constituționale incidente în prezenta cauză.

12. PROCEDURA ADOPTĂRII UNEI LEGI CARE AR EXCLUDE UNELE ATRIBUȚII ALE PREȘEDINTELUI REPUBLICII MOLDOVA REFERITOARE LA SERVICIUL DE INFORMAȚII ȘI SECURITATE

Pe 27 aprilie 2021, Curtea Constituțională a pronunțat o hotărâre pentru controlul constituționalității Legii nr. 218 din 3 decembrie 2020 pentru modificarea unor acte normative¹².

Curtea și-a început analiza, verificând respectarea procedurii de legiferare a Legii contestate. În jurisprudența sa, Curtea a reținut că poate verifica constituționalitatea unei legi prin prisma aspectului său procedural, *i.e.* prin prisma procedurii de adoptare a legii în discuție, doar dacă autorii sesizărilor prezintă critici cu privire la nerespectarea cvorumului decizional, votului majorității deputaților aleși, examinarea în cel puțin două lecturi, trimiterea legii spre promulgare și publicarea legii în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, cerințe care sunt stabilite expres în Constituție. În acest caz, având în vedere evoluția jurisprudenței sale în această materie, jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și Opinia Comisia de la Veneția nr. 1020/2021 din 23 martie 2021, Curtea și-a extins competența la examinarea atât a respectării regulilor parlamentare stabilite expres de Constituție, cât și a regulilor care rezultă în mod implicit din Constituție.

Curtea a reținut că viciile invocate de autorii sesizărilor – în cadrul ședinței plenare, lipsa unor dezbateri la adoptarea Legii contestate, – pot afecta regulile parlamentare stabilite expres sau deduse implicit din articolele 1 alin. (3), 5 alin. (1), 73, 74 alin. (1) din Constituție.

De asemenea, Curtea a constatat incidența articolelor 77 alin. (2) și 87 alin. (4) din Constituție referitoare la rolul Președintelui Republicii de garant al suveranității, al independenței naționale, al unității și integrității teritoriale.

¹²[Hotărârea nr. 14 din 27.04.2021](#) pentru controlul constituționalității Legii nr. 218 din 3 decembrie 2020 pentru modificarea unor acte normative

Curtea a reținut că, potrivit articolului 60 alin. (1) din Constituție, Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului Republicii Moldova și unica autoritate legislativă a statului. Având în vedere acest aspect, constituanta nu i-a acordat altei autorități competența reglementării structurii, organizării și funcționării Parlamentului, ci a stabilit că aceste chestiuni pot fi reglementate, în mod autonom, doar de Parlament, printr-un Regulament, pe care trebuie să-l adopte printr-o lege organică.

Astfel, Parlamentul este suveran în materia reglementării procedurii de adoptare a legilor. Totuși, suveranitatea Parlamentului nu este absolută, ea fiind limitată de principiile constituționale în această materie. În acest sens, atât la reglementarea procedurilor parlamentare, cât și la aplicarea lor, *i.e.* la adoptarea actelor normative, Parlamentul trebuie să asigure echilibrul corect dintre principiul autonomiei parlamentare și celelalte principii incidente în materia procedurilor parlamentare, care sunt stabilite expres sau care pot fi clar deduse din Constituție.

Dat fiind caracterul suveran al Parlamentului în materia legiferării, Curtea a reținut că competența sa în materia controlului constituționalității procedurii parlamentare este limitată. În acest domeniu, Curtea trebuie să manifeste deferință judiciară față de rolul Parlamentului de legislator autonom. În acest sens, Curtea poate verifica constituționalitatea unei legi sub aspectul procedural doar dacă la adoptarea ei Parlamentul a afectat vreun element esențial al procesului de legiferare, care rezultă expres din Constituție sau care poate fi dedus dintr-un principiu constituțional.

Curtea a reținut că în cadrul procedurilor de legiferare, principiul pluralismului politic presupune că Parlamentul trebuie să asigure posibilitatea participării opoziției parlamentare la adoptarea legilor. Astfel, chiar dacă majoritatea parlamentară are o viziune consolidată cu privire la necesitatea unei legi și voturile sale ar fi suficiente pentru a o adopta, majoritatea în discuție trebuie să asigure dreptul deputaților din cadrul opoziției parlamentare de a participa prin formularea întrebărilor și a propunerilor la proiectul de lege. De altfel, în jurisprudența sa, Curtea a reținut că majoritatea parlamentară trebuie să asigure un tratament corect și adecvat al minorităților parlamentare, fără să facă abuz de poziția sa dominantă.

În același timp, Curtea a reținut că, în cadrul procedurilor de legiferare, Parlamentul trebuie să asigure deputații cu posibilitatea de a examina conținutul proiectului de lege printr-un schimb de opinii. Dezbaterile sunt de esență parlamentarismului și le oferă deputaților, în virtutea mandatului lor reprezentativ, posibilitatea de a combate politic opinii, argumente și idei. Această etapă a procesului de legiferare este necesară, deoarece ea le oferă deputaților posibilitatea de a înțelege esența proiectului de lege propus spre examinare și contribuie la edificarea încrederii societății că legea a fost discutată pe larg până la adoptare.

Pe de altă parte, în baza principiului autonomiei parlamentare, Parlamentul deține o marjă discreționară largă în ceea ce privește modul de desfășurare a ședințelor plenare. Totodată, în domeniul legiferării, autonomia Parlamentului nu este absolută. Ea este limitată de necesitatea respectării principiilor constituționale, de exemplu, a principiului pluralismului politic și a principiului dezbaterii parlamentare a proiectelor de lege.

Examinând sesizările, Curtea a observat că de la prezentarea raportului Comisiei juridice, numiri și imunități asupra Legii contestate în ședința plenară (la aproximativ ora 15:27), până la votarea ei în două lecturi (la aproximativ ora 15:28) a trecut aproximativ un minut. Este

evident că într-o perioadă atât de scurtă, deputații din opoziția parlamentară nu au avut posibilitatea să supună dezbaterii Legea contestată prin formularea de întrebări și luări de cuvânt, deși dezacordul acestora cu privire la adoptarea Legii contestate era cunoscut de la începutul ședinței plenare.

Mai mult, având în vedere faptul că în ultimii cinci ani, competența Președintelui Republicii de a coordona activitatea Serviciului de Informații și Securitate a fost supusă modificărilor frecvente, Curtea a reținut că interesul opoziției parlamentare de a formula întrebări și de a lua cuvântul cu privire la necesitatea modificărilor propuse era justificat. Astfel, Curtea a notat că a-i acorda deputatului posibilitatea de a-și susține punctul de vedere cu privire la proiectul de lege supus examinării reprezintă un element central al procedurii parlamentare.

În acest context, Curtea a reținut că votarea Legii contestate într-un regim accelerat, fără a-i asigura opoziției parlamentare posibilitatea de a acorda întrebări sau de a lua cuvântul asupra subiectului supus examinării, excede marjei discreționare a Parlamentului în domeniul organizării procedurilor parlamentare. Chiar dacă procedurile parlamentare au fost însoțite de proteste din partea opoziției parlamentare, acest fapt nu poate justifica adoptarea Legii contestate într-o procedură lipsită de dezbateri. Pentru a concilia principiile aflate în conflict, majoritatea parlamentară putea avea în vedere proceduri alternative, cum ar fi, de exemplu, amânarea ședinței plenare, organizarea consultărilor cu opoziția parlamentară pe marginea subiectelor cu privire la care există divergențe etc.

Pentru că legislatorul nu a respectat un echilibru corect între principiile concurente, Curtea a constatat că la adoptarea Legii contestate au fost încălcate prevederile articolelor 1 alin. (3), 5 alin. (1) și 74 alin. (1) din Constituție.

II. Cu privire la respectarea dreptului deputaților la inițiativă legislativă

Curtea a menționat că respectarea procedurilor parlamentare nu se limitează doar la asigurarea posibilității deputaților de a formula întrebări și de a avea intervenții la tribuna Parlamentului cu privire la proiectele de legi supuse examinării. Această abordare ar fi prea formalistă dacă deputații nu ar avea posibilitatea să solicite modificarea proiectelor de lege. Din acest motiv, articolul 73 din Constituție le garantează deputaților prerogativa de a prezenta propuneri și amendamente la proiectul de lege. Prerogativa în discuție le permite deputaților să propună modificarea proiectelor de legi dacă, de exemplu, acestea conțin prevederi care afectează în mod disproporționat drepturile și libertățile persoanelor. Prin urmare, acest element poate fi considerat central pentru procedura parlamentară. Legea fundamentală nu stabilește un termen pentru exercitarea dreptului în discuție. Pentru ca acest drept să fie garantat, parlamentarilor trebuie să li se acorde o perioadă de timp rezonabilă pentru formularea propunerilor și a amendamentelor la proiectele de legi examinate de Parlament.

În această cauză, Curtea a observat că, pe 1 decembrie 2020, proiectul Legii contestate a fost înregistrat la Secretariatul Parlamentului. În următoarea zi, pe 2 decembrie 2020, Comisia juridică numiri și imunități a întocmit un Raport asupra proiectului de Lege contestat. Ulterior, pe 3 decembrie 2020, Parlamentul a adoptat în două lecturi Legea contestată.

Curtea a reținut că în cazul examinat termenul oferit de Parlament pentru formularea propunerilor și amendamentelor la proiectul Legii contestate în prima lectură și în a doua lectură este insuficient, în special având în vedere obiectul de reglementare al Legii contestate, care

viza excluderea unor competențe ale Președintelui Republicii referitoare la Serviciul de Informații și Securitate. Din acest motiv, Curtea a constatat încălcarea articolului 73 din Constituție.

Având în vedere raționamentele menționate mai sus, Curtea a reținut că este scutită să analizeze în continuare constituționalitatea Legii contestate prin prisma articolelor 77 alin. (2) și 87 alin. (4) din Constituție.

13. PROCEDURA DECLARĂRII STĂRII DE URGENȚĂ

Pe 28 aprilie 2021, Curtea Constituțională a pronunțat o hotărâre pentru controlul constituționalității Hotărârii Guvernului cu privire la propunerea declarării stării de urgență nr. 43 din 30 martie 2021 și a Hotărârii Parlamentului privind declararea stării de urgență nr. 49 din 31 martie 2021¹³.

Curtea a verificat constituționalitatea Hotărârea contestată a Parlamentului prin prisma articolelor 1 alin. (3), 6, 27, 40, 46 și 73 coroborate cu articolele 23 și 54, și articolul 85 din Constituție.

Curtea a reținut că declararea stării de urgență reprezintă o prerogativă care aparține exclusiv Parlamentului [articolul 66 lit. m) din Constituție]. Totodată, această competență trebuie exercitată cu precauție, având în vedere impactul care îl produce asupra drepturilor fundamentale ale persoanelor. În primul rând, pentru a declara starea de urgență, Parlamentul trebuie să-și bazeze decizia pe date care impun adoptarea unor măsuri urgente de către autorități. În al doilea rând, decizia de a declara starea de urgență trebuie să fie o măsură *ultima ratio*, ca răspuns la un pericol cu caracter excepțional, care presupune că măsurile sau restricțiile obișnuite privind protecția siguranței, sănătății și a ordinii publice trebuie să fie insuficiente. Pericolul în discuție trebuie să fie efectiv sau iminent, iar efectele sale trebuie să implice întreaga națiune într-o măsură în care îi periclitează existența.

Cu privire la respectarea procedurii de declarare a stării de urgență, Curtea a observat că Constituția nu-i acordă Parlamentului suficiente instrumente pentru a colecta de sine stătător informații privind eventualele pericole de natură să afecteze grav funcționalitatea statului sau viața obișnuită a populației. Autoritatea competentă de a colecta informații despre situația reală din țară, inclusiv informații referitoare la eventualele pericole sociale și a evalua necesitatea declarării stării de urgență este Guvernul, care asigură realizarea politicii interne și externe a statului și care exercită conducerea generală a administrației publice [articolul 96 alin. (1) din Constituție], și Președintele Republicii Moldova, dacă necesitatea stării de urgență este impusă, *inter alia*, de asigurarea securității naționale sau a ordinii publice [articolele 77 și 87 din Constituție]. Astfel, deși Parlamentul poate declara starea de urgență, această competență devine activă atunci când necesitatea declarării stării de urgență este solicitată și motivată în mod corespunzător de autoritatea publică competentă. În caz contrar, se încalcă dispozițiile articolelor 1 alin. (3), 6 și 73 din Constituție.

¹³[Hotărârea nr. 15 din 28.04.2021](#) pentru controlul constituționalității Hotărârii Guvernului cu privire la propunerea declarării stării de urgență nr. 43 din 30 martie 2021 și a Hotărârii Parlamentului privind declararea stării de urgență nr. 49 din 31 martie 2021

Totodată, Curtea a reținut că competența Parlamentului de a declara starea de urgență nu este una nelimitată. Pentru că această măsură implică limitări substanțiale ale drepturilor fundamentale, modifică ordinea socială și atribuie competențe suplimentare puterii executive, Curtea a notat că Parlamentul trebuie să aducă motive convingătoare în Hotărârea sa. Parlamentul trebuie să justifice în ce măsură competențele ordinare ale executivului sunt insuficiente pentru depășirea situației de criză, iar pe de altă parte, în ce măsură sporirea competențelor puterii executive poate compensa deficiența în discuție.

Această obligație a Parlamentului rezultă din obligația constituțională generală a autorităților de a-și motiva propriile decizii, care poate fi dedusă din articolul 54 din Constituție și din standardele constituționalismului european, dictate de cultura justificării, în care fiecare exercițiu al puterii trebuie justificat.

În acest caz, Curtea a observat că la adoptarea Hotărârii contestate, Parlamentul s-a bazat pe proiectul de Hotărâre înregistrat de deputați. În nota informativă a proiectului de hotărâre, care ocupă o pagină, se face trimitere la rata infectării populației cu virusul SARS-CoV-2 și la Raportul Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova. Cu toate acestea, nu sunt oferite argumente care să justifice inclusiv durata stării de urgență, *i.e.* două luni, potrivit articolului 1 al Hotărârii contestate.

Mai mult, Curtea a notat că, declarând starea de urgență și lărgind competențele executivului pentru combaterea pandemiei, Parlamentul nu a motivat în ce măsură competențele ordinare ale executivului sunt insuficiente pentru depășirea situației de criză și în ce măsură sporirea competențelor puterii executive poate compensa deficiența în discuție.

Totodată, Curtea a reținut că la instituirea stării de urgență, Parlamentul nu trebuie să ofere doar argumente care se referă la restrângerea drepturilor fundamentale, odată ce este declanșată o procedură constituțională care poate fi obstrucționată prin instituirea stării de urgență. Curtea a subliniat că Legea fundamentală trebuie citită și respectată în ansamblul ei, iar eventuala Hotărâre a Parlamentului de instituire a stării de urgență trebuie să se refere și la procedurile constituționale declanșate și afectate în mod direct de această măsură, *i.e.* procedura dizolvării Parlamentului sau procedura revizuirii Constituției.

Curtea a observat că, în contextul declarării stării de urgență de către Parlament, pe rolul ei se afla o sesizare referitoare la constatarea circumstanțelor care justifică dizolvarea Parlamentului, depusă pe data de 29 martie 2021, înainte de adoptarea Hotărârii contestate a Parlamentului. Împrejurarea în discuție trebuia să-i motiveze pe autorii proiectului de Hotărâre să argumenteze ponderea mai mare a scopului instituirii stării de urgență pe o perioadă de două luni în comparație cu scopul unei eventuale dizolvări a Parlamentului. Această argumentare trebuia să se refere și la caracterul insuficient al altor măsuri legale, în comparație cu măsurile pe care le presupune starea de urgență, pentru realizarea scopului urmărit.

Curtea a subliniat că dacă sunt suficiente măsurile legale obișnuite, nu este necesară instituirea stării de urgență și obstrucționarea unor proceduri constituționale.

Din punct de vedere constituțional, starea de urgență reprezintă o situație excepțională. Caracterul excepțional reclamă motive pe măsură, iar instituirea stării de urgență își derivă legitimitatea din motivele care stau la baza ei. Curtea a observat lipsa unei motivări adecvate a Hotărârii Parlamentului privind declararea stării de urgență, din perspectiva obstrucționării unei

eventuale dizolvări a Parlamentului. Prin urmare, Hotărârea în discuție încalcă articolul 85 din Constituție.

Pentru că Hotărârea Parlamentului a fost adoptată cu încălcarea regulilor de procedură și pentru că aceasta nu îndeplinește exigența minimă referitoare la motivarea deciziei de declarare a stării de urgență, Curtea a reținut că ea contravine articolelor 1 alin. (3), 6, 27, 40, 46 și 73 coroborate cu articolul 54, și articolul 85 din Constituție.

14. ASIGURAREA MENȚINERII SALARIILOR PERSONALULUI DIN UNITĂȚILE BUGETARE

Pe 20 mai 2021, Curtea Constituțională a pronunțat o hotărâre privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 27 alin. (5) din Legea nr. 270 din 23 noiembrie 2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar și a punctelor 2¹ și 8 din Anexa nr. 6 la Hotărârea Guvernului nr. 1231 din 12 decembrie 2018 pentru punerea în aplicare a prevederilor Legii nr. 270/2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar¹⁴.

Curtea a subliniat că punctul 2¹ din Anexa nr. 6 la Hotărârea Guvernului nr. 1231 din 12 decembrie 2018 stabilește achitarea diferenței de salariu pentru persoanele care au avut suspendate contractele individuale de muncă/raporturile de serviciu sau care nu au activat cu menținerea funcției la data de 1 decembrie 2018 și s-au reîncadrat în funcție după 10 martie 2020. Curtea a observat că aceste prevederi nu sunt aplicabile la soluționarea cauzei în care a fost ridicată excepția de neconstituționalitate și, prin urmare, acest capăt al sesizării a fost declarat inadmisibil.

Curtea a observat că, potrivit articolului 27 alin. (1) din Legea privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar, în cazul în care, pentru unii salariați din unitățile bugetare, salariul lunar calculat începând cu 1 decembrie 2018 pentru o funcție cu durata normală a timpului de muncă este mai mic decât salariul mediu lunar calculat anterior intrării în vigoare a acestei legi, acestora li se va plăti diferența de salariu. Prevederile articolului 27 alin. (5) din aceeași Lege și ale punctului 8 din Anexa nr. 6 la Hotărârea Guvernului nr. 1231 din 12 decembrie 2018 stabilesc că diferența de salariu se achită pentru perioada de activitate în unitatea bugetară respectivă, în aceeași funcție sau într-o funcție avansată.

Autorul sesizării a susținut că prevederile contestate stabilesc un tratament discriminatoriu între angajații bugetari care, până la intrarea în vigoare a Legii nr. 270/2018, au asigurat interimatul unei funcții avansate (*i.e.* al unei funcții publice de conducere) și au revenit, după intrarea în vigoare a Legii, în funcția deținută anterior și angajații care au activat neîntrerupt în aceeași funcție, în aceeași unitate bugetară. Așadar, angajații bugetari care au asigurat interimatul unei funcții de conducere nu beneficiază de garanțiile salariale prevăzute de articolul 27 din Lege și de punctul 8 din Anexa menționată *supra*.

Curtea a analizat sesizarea din perspectiva articolelor 1 alin. (3), 16 și 43 din Constituție.

¹⁴[Hotărârea nr. 16 din 20.05.2021](#) privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 27 alin. (5) din Legea nr. 270 din 23 noiembrie 2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar și a punctelor 21 și 8 din Anexa nr. 6 la Hotărârea Guvernului nr. 1231 din 12 decembrie 2018 pentru punerea în aplicare a prevederilor Legii nr. 270/2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar

În acest caz, autorul excepției a asigurat interimatul unei funcții publice de conducere și a revenit la funcția anterioară în baza modificării raporturilor de muncă.

Curtea a comparat situația angajaților bugetari care au activat în aceeași instituție bugetară, ale căror raporturi de muncă s-au modificat prin asigurarea interimatului unei funcții publice de conducere, cu situația angajaților bugetari care nu au avut raporturile de muncă modificate (*i.e.* care au activat în aceeași funcție).

Curtea a observat că, potrivit articolului 27 alin. (5) din Legea nr. 270/2018 și punctului 8 din Anexă menționată *supra*, legislatorul a stabilit achitarea diferenței de salariu pentru persoanele care au activat în aceeași unitate bugetară și în aceeași funcție. Acest caz se referă la angajații ale căror raporturi de muncă nu au fost modificate în perioada intrării în vigoare a Legii privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar. Prin urmare, legislatorul a urmărit menținerea aceluiași salariu pentru munca identică prestată de către angajatul bugetar până la intrarea în vigoare a Legii, *i.e.* 1 decembrie 2018, și, respectiv, după intrarea în vigoare a acestei Legi.

Curtea a reținut că persoana care asigură interimatului unei funcții publice de conducere nu devine titularul acesteia. Din contră, el rămâne titular al funcției exercitate până la instituirea interimatului, iar la expirarea interimatului revine la funcția sa, aflându-se într-un raport de serviciu neîntrerupt cu unitatea bugetară.

Curtea a subliniat că, pe de o parte, angajaților bugetari care au activat în aceeași unitate bugetară, în aceeași funcție și ale căror raporturi de muncă nu au fost modificate li se achită diferența de salariu. Pe de altă parte, angajaților bugetari care au activat în aceeași unitate bugetară, ale căror raporturi de muncă s-au modificat prin asigurarea interimatului, la încetarea căruia au revenit în funcția ai cărei titulari sunt, exercitată anterior interimatului, nu li se achită diferența de salariu.

Curtea a constatat că situația comparabilă a acestor două categorii de angajați bugetari se bazează pe: (i) activitatea continuă/neîntreruptă în aceeași unitate bugetară, (ii) menținerea calității de titular al uneia și aceleiași funcții, (iii) exercitarea unor atribuții identice sau similare după complexitate de către angajatul bugetar care a activat neîntrerupt în aceeași funcție și angajatul bugetar care a revenit la funcția exercitată anterior asigurării interimatului și continuă să activeze în funcția al cărei titular este. Totuși, legislatorul nu a prevăzut condiții egale în materia achitării diferenței de salariu angajaților bugetari care au asigurat interimatul funcției publice de conducere. Astfel, Curtea a reținut că angajații bugetari în discuție se află în situații comparabile, dar sunt tratați în mod diferit în baza prevederilor contestate.

Curtea a stabilit că această situație ridică problema unui tratament diferențiat între angajații bugetari în funcție de modificarea raporturilor de muncă prin asigurarea interimatului în privința achitării diferenței de salariu. Pentru a vedea dacă tratamentul diferențiat instituit este justificat în mod obiectiv și rezonabil, Curtea a analizat prin prisma articolelor 1 alin. (3), 16 și 43 din Constituție: (i) dacă acesta urmărește realizarea unui scop legitim și (ii) dacă există o legătură rezonabilă de proporționalitate între mijloacele utilizate și scopul legitim urmărit.

Analizând scopul legitim al prevederilor contestate, Curtea a reținut că scopul declarat al legii constă în asigurarea unui sistem de salarizare a personalului din sectorul bugetar transparent, echitabil, atractiv, simplu de gestionat, capabil să reflecte și să remunereze performanța, în cadrul căruia salariul de bază să reprezinte principalul element al remunerației personalului. De asemenea, între principiile sistemului unitar de salarizare figurează și principiile nediscriminării, echității și coerenței, în sensul asigurării tratamentului egal și a remunerării egale pentru muncă cu valoare egală (articolul 3 alin. (1) lit. b) din aceeași Lege).

Curtea a constatat că prevederile contestate, contrar scopurilor și principiilor declarate de legislator, instituie un tratament diferențiat al angajaților bugetari care au asigurat interimatul unei funcții publice de conducere la data intrării în vigoare a Legii. Curtea nu a identificat raționamente care ar justifica în mod obiectiv și rezonabil acest tratament diferențiat nici în lege, nici în nota informativă la proiectul de lege.

Așadar, Curtea a reținut că omisiunea legislatorului de a include angajații bugetari care la data intrării în vigoare a Legii nr. 270/2018 au exercitat interimatul unei funcții de conducere și ulterior au revenit la funcția exercitată anterior interimatului în categoria angajaților cărora li se achită diferența de salariu nu urmărește niciunul din scopurile legitime prevăzute de articolul 54 alin. (2) din Constituție.

Având în vedere această concluzie, Curtea nu a trecut la următoarea etapă a testului, considerând că normele analizate nu sunt constituționale, deoarece tratamentul diferențiat nu a fost justificat în mod obiectiv și rezonabil.

Prin urmare, Curtea a conchis că omisiunea identificată de autorul excepției de neconstituționalitate contravine articolelor 1 alin. (3), 16 și 43 din Constituție și, prin urmare, este neconstituțională.

Până la modificarea articolului 27 alin. (5) din Legea nr. 270 din 23 noiembrie 2018 și a punctului 8 din Anexa nr. 6 la Hotărârea Guvernului nr. 1231 din 12 decembrie 2018, angajaților bugetari care au activat neîntrerupt în aceeași unitate bugetară și care la data intrării în vigoare a Legii nr. 270/2018 au asigurat interimatul unei funcții publice de conducere, la revenirea în funcția exercitată anterior interimatului, li se va achita diferența de salariu. Totodată, Curtea a emis o adresă Parlamentului.

15. MODIFICAREA COMPONENTEI CONSILIULUI SUPERIOR AL MAGISTRATURII

Pe 10 iunie 2021, Curtea Constituțională a pronunțat o hotărâre pentru controlul constituționalității Legii nr. 193 din 20 decembrie 2019 pentru modificarea unor acte legislative și a Hotărârii Parlamentului privind numirea unor membri ai Consiliului Superior al Magistraturii nr. 53 din 17 martie 2020¹⁵.

Curtea a observat că din argumentele autorilor sesizării se pot deduce următoarele probleme: (a) respectarea procedurii de legiferare de către Parlament la adoptarea Legii nr. 193 din 20 decembrie 2019; (b) conformitatea cu Constituția a Hotărârii Parlamentului nr. 53 din 17 martie 2020.

I. Cu privire la respectarea procedurii de legiferare de către Parlament la adoptarea Legii nr. 193 din 20 decembrie 2019

¹⁵[Hotărârea nr. 17 din 10.06.1021](#) pentru controlul constituționalității Legii nr. 193 din 20 decembrie 2019 pentru modificarea unor acte legislative și a Hotărârii Parlamentului privind numirea unor membri ai Consiliului Superior al Magistraturii nr. 53 din 17 martie 2020

Cu titlu preliminar, Curtea a reținut că, potrivit articolului 60 alin. (1) din Constituție, Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului Republicii Moldova și unica autoritate legislativă a statului.

În jurisprudența sa, Curtea a reținut că Parlamentul este suveran în materia reglementării procedurii de adoptare a legilor. Totuși, suveranitatea Parlamentului nu este absolută, ea fiind limitată de principiile constituționale în această materie. În acest sens, atât la reglementarea procedurilor parlamentare, cât și la aplicarea lor, *i.e.* la adoptarea actelor normative, Parlamentul trebuie să asigure echilibrul corect dintre principiul autonomiei parlamentare și celelalte principii incidente în materia procedurilor parlamentare, care sunt stabilite expres sau care pot fi deduse clar din Constituție.

Dat fiind caracterul suveran al Parlamentului în materia legiferării, Curtea a reținut că competența sa în materia controlului constituționalității procedurii parlamentare este limitată. În acest domeniu, Curtea trebuie să manifeste deferență judiciară față de rolul Parlamentului de legislator autonom. În acest sens, Curtea poate verifica constituționalitatea unei legi sub aspectul procedural doar dacă la adoptarea ei Parlamentul a afectat vreun element esențial al procesului de legiferare, care rezultă expres din Constituție sau care poate fi dedus clar dintr-un principiu constituțional.

În acest caz, Curtea a constatat că, pe 4 decembrie 2019, Guvernul a adoptat, în baza dreptului la inițiativă legislativă, Hotărârea nr. 611, prin care a aprobat proiectul Legii contestate și l-a prezentat Parlamentului pentru examinare. Curtea a observat că Hotărârea Guvernului nr. 611 a intrat în vigoare pe 6 decembrie 2019, data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. Intrarea în vigoare a hotărârilor Guvernului este reglementată de articolul 102 alin. (4) din Constituție, care prevede că hotărârile și ordonanțele adoptate de Guvern se semnează de Prim-ministru, se contrasemnează de miniștrii care au obligația punerii lor în executare și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. Nepublicarea atrage inexistența hotărârii sau a ordonanței.

Curtea a menționat că, potrivit articolului 74 alin. (1) din Constituție, legile organice se adoptă cu votul majorității deputaților aleși, după cel puțin două lecturi. În jurisprudența sa recentă, Curtea a interpretat sensul textului „după cel puțin două lecturi” de la articolul 74 alin. (1) din Constituție și a stabilit că acesta conține atât un element procedural, cât și un element substanțial. Elementul procedural presupune că Parlamentul trebuie să voteze în două lecturi proiectul de lege organică. Elementul substanțial presupune că, până la votare, Parlamentul trebuie să supună dezbaterilor conținutul proiectului de lege organică.

Interpretând textul „după cel puțin două lecturi” de la articolul 74 alin. (1) din Constituție, Curtea a dezvoltat elementul procedural al acestui articol, stabilit anterior prin Hotărârea nr. 14 din 27 aprilie 2021. Astfel, Curtea a reținut că respectarea cerințelor procedurale referitoare la adoptarea legilor este la fel de importantă ca respectarea cerințelor aplicabile față de conținutul legilor. Cele dintâi protejează democrația parlamentară, care trebuie respectată pe tot parcursul procesului de legiferare și care îi asigură pe cetățeni că legile nu au fost adoptate prin abuz. Cele din urmă previn limitarea disproporționată a drepturilor și libertăților cetățenilor.

Curtea a reținut că Legea fundamentală stabilește cerințele procedurale ale procesului de legiferare aplicabile atât la etapa verificării conținutului proiectelor de legi (*e.g.* existența dezbaterilor parlamentare, dreptul de a depune amendamente, dreptul de a acorda întrebări,

dreptul de a lua cuvântul etc.), cât și la etapa verificării îndeplinirii condițiilor procedurale preliminare pentru a putea demara examinarea actelor în discuție.

Astfel, de exemplu, la etapa verificării respectării condițiilor procedurale preliminare pentru a putea demara examinarea proiectelor de legi, Parlamentul trebuie să constate dacă proiectul în discuție a fost trimis de una din autoritățile autorizate de articolul 73 din Constituție să înainteze inițiative legislative și dacă, în cazul Guvernului, hotărârea de aprobare a proiectului de lege a intrat în vigoare, potrivit articolului 102 alin. (4) din Constituție. Curtea a reținut că aspectele în discuție fac parte din elementele esențiale ale procesului de legiferare, în sensul Hotărârii Curții Constituționale nr. 14 din 27 aprilie 2021, § 54. Constituția nu autorizează Parlamentul să declanșeze examinarea conținutului proiectelor de legi atât timp cât proiectul de lege nu îndeplinește condițiile pentru demararea procedurii legislative.

Curtea a reținut că Legea cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii este, potrivit articolelor 72 alin. (3) lit. c) și 123 alin. (2) din Constituție, o lege organică. Prin urmare, actele normative ale Parlamentului care modifică sau completează această lege pot fi doar legi organice, adoptate după cel puțin două lecturi.

În acest caz, Curtea a constatat că deși Hotărârea Guvernului nr. 611, prin care a fost aprobat proiectul Legii contestate și prezentat Parlamentului spre examinare, a intrat în vigoare pe 6 decembrie 2019, acest fapt nu a împiedicat Parlamentul să examineze proiectul în discuție și să-l voteze în prima lectură pe 5 decembrie 2019. Astfel, Parlamentul nu a respectat una din condițiile constituționale aplicabile în cazurile în care Guvernul inițiază un proiect de Lege, și anume că proiectul în discuție poate fi supus dezbaterilor și votării doar după intrarea în vigoare a Hotărârii Guvernului prin care proiectul în discuție a fost aprobat. Prin urmare, Curtea a reținut că, în cadrul examinării proiectului de lege în prima lectură, Parlamentul a votat un act inexistent.

Curtea nu a putut trece cu vederea acest viciu de procedură și a constatat că este afectată valabilitatea votării Legii contestate în prima lectură. Având în vedere cele menționate, Curtea a constatat că Legea contestată a fost adoptată de Parlament într-o singură lectură, pe data de 20 decembrie 2019. Adoptarea unei legi organice de către Parlament într-o singură lectură încalcă articolul 74 alin. (1) din Constituție, potrivit căruia legea organică se adoptă după cel puțin două lecturi. Prin urmare, Curtea a reținut că Legea contestată trebuie declarată neconstituțională.

Din aceste considerente, Curtea a menționat că este scutită să analizeze constituționalitatea Legii contestate din perspectiva celorlalte critici invocate de autorii sesizării.

În contextul declarării neconstituționalității legii în discuție, Curtea a dispus revigorarea prevederilor din Legea nr. 947/1996 cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii, în redactarea anterioară Legii nr. 193 din 20 decembrie 2019.

Curtea a menționat că această soluție își găsește fundament în dispozițiile constituționale ale articolului 134 alin. (3) privind rolul Curții Constituționale de garant al supremației Constituției și ale articolului 140 din Constituție, care stabilește că hotărârile Curții Constituționale sunt general obligatorii. De altfel, în jurisprudența sa, Curtea a procedat de o manieră similară și în alte cazuri care au vizat controlul constituționalității unor dispoziții normative de abrogare,

stabilind că soluția neconstituționalității conduce la revigorarea prevederilor legale în redactarea anterioară abrogării lor.

II. Cu privire la conformitatea cu Constituția a Hotărârii Parlamentului nr. 53 din 17 martie 2020

Curtea a observat că Hotărârea Parlamentului nr. 53 din 17 martie 2020 a fost adoptată în baza prevederilor Legii contestate referitoare la membrii Consiliului Superior al Magistraturii din rândul profesorilor titulari. Curtea are în vedere faptul că declararea neconstituționalității Legii care a stat la baza adoptării Hotărârii Parlamentului nr. 53 din 17 martie 2020 interferează cu principiul securității mandatului membrilor Consiliului Superior al Magistraturii din rândul profesorilor titulari.

În jurisprudența sa, Curtea a stabilit că numirea profesorului titular de drept în funcția de membru al Consiliului Superior al Magistraturii nu atrage și consecința recunoașterii statutului de magistrat. De asemenea, Curtea a reținut că durata mandatului membrilor Consiliului Superior al Magistraturii este reglementată în Constituție într-un mod strict. Mandatul lor se bucură de garanții constituționale și poate fi întrerupt doar în cazuri excepționale.

În acest context, Curtea a reținut, în primul rând, că prin Legea nr. 193 din 20 decembrie 2019, Parlamentul a majorat numărul membrilor Consiliului din rândul profesorilor titulari. Astfel, prin instituirea a încă două mandate, numărul membrilor Consiliului din rândul profesorilor titulari a crescut de la trei la cinci persoane. În baza acestor prevederi, Comisia juridică, numiri și imunități a Parlamentului a organizat un concurs, a selectat patru candidați pentru funcția de membru al Consiliului din rândul profesorilor titulari și i-a propus Parlamentului pentru a fi numiți. Curtea a mai reținut că Hotărârea de numire a membrilor Consiliului din rândul profesorilor titulari a fost adoptată în baza unei legi neconstituționale.

În al doilea rând, Curtea a reținut că viciul care a afectat adoptarea Legii nr. 193/2019, în conformitate cu care a fost adoptată Hotărârea Parlamentului de numire a celor patru membri ai Consiliului, reprezintă o încălcare manifestă a procedurilor de legiferare stabilite de Constituție. Adoptarea legilor organice după cel puțin două lecturi rezultă în mod clar din articolul 74 alin. (1) din Constituție.

În al treilea rând, Curtea a notat că respectarea prevederilor articolului 74 alin. (1) din Constituție reprezintă o cerință esențială a procedurilor parlamentare.

În al patrulea rând, Curtea a reținut că soluția ei privind revigorarea prevederilor anterioare din Legea cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii presupune revenirea de la numărul de 15 la numărul de 12 membri ai Consiliului, reducându-se implicit numărul de membri din rândul profesorilor titulari de la cinci la trei. Această diminuare numerică a componenței Consiliului face imposibilă menținerea în funcție a celor patru membri profesori titulari numiți prin Hotărârea Parlamentului nr. 53 din 17 martie 2020.

Curtea a observat că Hotărârea Parlamentului nr. 53 din 17 martie 2020 a pus în operă articolul III din Legea nr. 193/2019, iar declararea neconstituționalității acestei legi și punerea în aplicare a normelor revigorate fac ca Hotărârea Parlamentului să fie contrară articolelor 1 alin. (3) și 122 din Constituție. Prin urmare, Hotărârea a trebuit declarată neconstituțională. Această concluzie a scutit Curtea să-și continue analiza privind constituționalitatea Hotărârii

Parlamentului nr. 53 din 17 martie 2020 din perspectiva celorlalte critici invocate de autorii sesizării.

Curtea a reținut că revigorarea normelor anterioare conduce la reducerea numărului de membri ai Consiliului din rândul profesorilor titulari (*i.e.*, de la cinci la trei) și, în consecință, la încetarea înainte de termen a mandatului membrilor profesori titulari din componența Consiliului Superior al Magistraturii desemnați drept consecință a majorării numărului de membri.

În jurisprudența sa, Curtea a examinat constituționalitatea unor prevederi legale care reglementau procedura de numire/desemnare a unor demnitari de rang constituțional, de exemplu cazul examinat în Hotărârea nr. 13 din 21 mai 2020 referitor la înaintarea candidaturii și la desemnarea Procurorului General al Republicii Moldova. În acel caz, Curtea a stabilit că efectul *ex nunc* al hotărârilor sale nu afectează procedurile de numire a Procurorului General și nu se aplică raporturilor juridice anterioare momentului intrării în vigoare a Hotărârii. Totuși, acel caz este diferit de cazul actual, deoarece atunci nu s-a pus problema desființării funcției de Procuror General *per se*. Din contră, în acest caz, prin declararea neconstituționalității Legii contestate și prin revigorarea prevederilor anterioare se desființează două funcții de membru al Consiliului din rândul profesorilor titulari.

Cei patru membri ai Consiliului Superior al Magistraturii numiți prin Hotărârea Parlamentului nr. 53 din 17 martie 2020 au suplinat două funcții vacante și două funcții instituite în baza Legii nr. 193/2019. Hotărârea Parlamentului nu identifică membrii care au suplinat funcțiile vacante și care au fost numiți pentru ocuparea mandatelor nou instituite.

Având în vedere cele menționate *supra*, Curtea a constatat că mandatul celor patru membri ai Consiliului din rândul profesorilor titulari numiți prin Hotărârea Parlamentului nr. 53 din 17 martie 2020 încetează de la data pronunțării prezentei hotărâri.

Curtea a subliniat că toate actele Consiliului Superior al Magistraturii emise de la adoptarea Legii nr. 193/2019 și a Hotărârii Parlamentului nr. 53 din 17 martie 2020 până la pronunțarea prezentei Hotărâri nu vor fi afectate de caracterul neconstituțional al Legii și al Hotărârii în discuție.

16. RIDICAREA MANDATULUI JUDECĂTORULUI CURȚII CONSTITUȚIONALE CA URMARE A STABILIRII PRIN ACT DE CONSTATARE RĂMAS DEFINITIV A UNEI ÎNCĂLCĂRI A REGIMULUI JURIDIC AL CONFLICTELOR DE INTERESE

Pe 9 iulie 2021, Curtea Constituțională a pronunțat o hotărâre pentru controlul constituționalității articolului 19 alin. (1) lit. e) din Legea nr. 317 din 13 decembrie 1994 cu privire la Curtea Constituțională¹⁶.

(i) Jurisprudența referitoare la independența Curții Constituționale și a judecătorilor constituționali

¹⁶[Hotărârea nr. 18 din 09.07.2021](#) pentru controlul constituționalității articolului 19 alin. (1) lit. e) din Legea nr. 317 din 13 decembrie 1994 cu privire la Curtea Constituțională

Curtea a analizat sesizarea prin prisma articolelor 134, 137 și 140 din Constituție, care garantează, *inter alia*, statutul și independența Curții Constituționale și a judecătorilor constituționali, precum și hotărârile Curții Constituționale.

Curtea a notat că independența Curții Constituționale reprezintă una din valorile de bază ale sistemului democratic, iar existența sa este esențială pentru realizarea tuturor celorlalte valori ale sistemului. Fundamentul independenței ei constă în obiectivitate și neutralitate, care sunt primele principii ale judecății efectuate de Curtea Constituțională (a se vedea HCC nr. 22 din 5 septembrie 2013, §§ 52, 54; HCC nr. 18 din 2 iunie 2014, § 44; HCC nr. 9 din 26 martie 2020, § 35).

Curtea a precizat că protecția independenței Curții Constituționale impune ca în niciun caz să nu fie tolerate acte care ar putea trezi dubii privind imparțialitatea judecătorilor constituționali. Garantarea acestui fapt este esențială pentru menținerea încrederii publice în soluțiile Curții Constituționale și pentru asigurarea adeziunii la preeminența dreptului.

(ii) Soluționarea eventualelor conflicte de interese ale unui judecător constituțional

Curtea a observat că dispozițiile Legii privind declararea averii și a intereselor personale urmăresc garantarea exercitării obiective și în condiții de neutralitate a funcțiilor publice *lato sensu*. Obligațiile în discuție acționează și pe plan jurisdicțional. Totodată, Curtea a reținut incidența prevederilor articolului 17 lit. a) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, care prevede *expressis verbis* obligația judecătorului constituțional de a-și îndeplini atribuțiile cu imparțialitate și pentru respectarea Constituției.

Curtea a constatat că poate exista un control al respectării regimului conflictelor de interese în activitatea jurisdicțională în privința judecătorilor constituționali, *i.e.* în cazul adoptării tuturor hotărârilor, deciziilor, avizelor și a actelor procedurale aferente.

Totuși, pretinsele conflicte de interese în contextul procedurii jurisdicției constituționale trebuie soluționate doar de către Curtea Constituțională și doar în modul stabilit de articolele 134, 137 și 140 din Constituție, dezvoltate în articolul 27 din Codul jurisdicției constituționale, care reglementează recuzarea judecătorului în cazul existenței unor dubii privind imparțialitatea sa.

Curtea a precizat că instituția recuzării judecătorului constituțional este aplicabilă și în cazul unui eventual conflict de interese în procesul jurisdicțional, iar cea care hotărăște în mod definitiv cu privire la recuzarea unui judecător constituțional (inclusiv în cazul unui eventual conflict de interese) este Curtea Constituțională prin judecătorii săi.

(iii) Rațiunea instituției recuzării judecătorului constituțional

Curtea a menționat că recuzarea și împiedicarea participării la judecarea unei cauze de către un judecător, atunci când în privința sa există dubii privind imparțialitatea, are la bază obiectivele realizării dreptului la un proces echitabil, asigurării legitimității tribunalelor și garantarea integrității judecătorilor.

Curtea a subliniat că, privite în mod izolat, aceste scopuri – echitatea proceselor judiciare, legitimitatea tribunalelor și integritatea judecătorilor – par să favorizeze o aplicare

cvasiabsolută a instituției recuzării. Totuși, există principii rivale care pretind o punere în balanță.

Curtea a subliniat că recuzarea automată a unui judecător ar putea produce consecințe absurde. Spre exemplu, asigurarea încrederii publicului în justiție și în imparțialitatea sistemului judiciar nu este îndeplinită atunci când este permis ca judecătorii să fie amenințați, în mod continuu, cu recuzarea și cu posibilitatea înlăturării lor, de vreme ce chiar acest fapt induce percepția că întreg sistemul este corupt. Din acest motiv, trebuie făcută dovada caracterului pătinitor al unui judecător, de o manieră suficientă încât prezumția imparțialității judecătorului să fie răsturnată.

Mai mult, un sistem rigid poate să creeze o sarcină suplimentară, majorând volumul de muncă al judecătorilor, cu consecința periclitării obiectivului administrării cu celeritate a justiției. Mai mult, standardele excesiv de riguroase le permit justițiabililor și avocaților acestora să evite rigorile procedurale.

(iv) Punerea în balanță și ponderarea principiilor concurente

Curtea a precizat că domeniul de aplicare al principiilor constituționale și al articolului 27 din Codul de jurisdicție constituțională, care guvernează instituția recuzării, impune standarde de analiză care trebuie să țină cont de importanța principiilor concurente (*i.e.* obligația imparțialității și obligația de a judeca un caz).

Curtea a precizat că, în virtutea specificului activității sale, Curtea Constituțională este uneori sesizată cu controlul constituționalității unor acte în care ar putea să aibă un interes direct sau indirect sau să fie chemată să soluționeze diferende care ridică astfel de controverse. Astfel de cazuri prezintă la prima vedere, prin chiar fondul problemei și prin dilemele și controversele pe care le ridică, dubii privind imparțialitatea judecătorilor constituționali.

Curtea a precizat că jurisprudența sa demonstrează în mod elocvent că asemenea cazuri fac periodic obiectul analizei sale. Totuși, în aceste cazuri, Curtea a preferat soluții diferite de cele prescrise în Legea privind declararea averii și intereselor personale. Sunt exemple hotărârile sale privind imunitatea judecătorilor constituționali (HCC nr. 9 din 26 martie 2020), privind autonomia financiară a Curții Constituționale (HCC nr. 27 din 31 octombrie 2019) sau privind procedura testării integrității profesionale a funcționarilor publici, inclusiv a judecătorilor constituționali (HCC nr. 7 din 16 aprilie 2015).

Curtea a precizat că jurisprudența amintită confirmă concluzia potrivit căreia există un standard al necesității care îi obligă pe judecători să examineze unele cazuri, în pofida rațiunilor care stau la baza recuzării. Din aceste hotărâri rezultă că obligația imparțialității nu acționează de o manieră absolută, ci presupune o punere în balanță a principiilor concurente.

Curtea a subliniat că singura competentă să decidă în această materie este Curtea Constituțională, iar soluția sa nu poate face obiectul unui control al altei autorități. Din aceste motive, analiza finală îi aparține doar Curții Constituționale, care posedă instrumentarul necesar pentru a pondera și pentru a echilibra interesele concurente.

Curtea a menționat că, fiind relativ, standardul necesității nu garantează faptul că judecătorii constituționali se află la adăpost de orice conflict de interese în exercițiul jurisdicției

constituționale. Pot să existe cazuri în care standardul necesității nu prevalează și în care trebuie întreprinse măsuri pentru a asigura protecția standardelor justiției independente și imparțiale.

(v) Controlul regimului conflictelor de interese

Curtea a analizat dacă tragerea la răspundere disciplinară a judecătorului constituțional este posibilă în cazul comiterii unei încălcări a regimului conflictelor de interese în exercițiul jurisdicției constituționale.

Potrivit articolului 17 literele a) și f) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, judecătorul Curții Constituționale este obligat să-și îndeplinească atribuțiile cu imparțialitate și în respectul Constituției și să se abțină de la orice acțiune contrară statutului de judecător. Articolul 83 din Codul jurisdicției constituționale prevede că judecătorii constituționali poartă răspundere disciplinară pentru încălcarea culpabilă a prevederilor Legii cu privire la Curtea Constituțională și ale Codului jurisdicției constituționale.

Curtea a constatat că prevederile legale din Codul jurisdicției constituționale confirmă existența unor măsuri apte să realizeze, în mod eficient, scopurile independenței și imparțialității justiției constituționale.

Așadar, Curtea a subliniat că nu poate fi admis un control din exterior al activității jurisdicționale. Singura autoritate competentă să realizeze un astfel de control este Curtea Constituțională. Desemnarea unui organ executiv, ca Autoritatea Națională de Integritate, care să verifice activitatea jurisdicțională a Curții Constituționale ar însemna să se recunoască unei autorități executive puterea de a decide în chestiuni constituționale, tocmai ceea ce Constituția interzice. Din acest motiv, articolul 19 alin. (1) lit. e) din Legea nr. 317 din 13 decembrie 1994 cu privire la Curtea Constituțională contravine articolelor 134, 137 și 140 din Constituție.

17. INFORMAREA DEBITORULUI DESPRE DEPUNEREA CERERII INTRODUCTIVE PÂNĂ LA APLICAREA MĂSURILOR DE ASIGURARE DE CĂTRE INSTANȚA DE INSOLVABILITATE

Pe 13 iulie 2021, Curtea Constituțională a pronunțat o hotărâre pentru controlul constituționalității Legii nr. 252 din 16 decembrie 2020 privind modificarea Legii insolvenței nr. 149/2012¹⁷.

Curtea a reținut că viciile invocate de autorul sesizărilor – lipsa unor dezbateri la adoptarea Legii contestate și imposibilitatea deputaților de a formula amendamente la proiectul de lege – pot afecta regulile parlamentare stabilite expres sau deduse implicit din articolele 73 și 74 din Constituție.

De asemenea, Curtea a constatat incidența articolelor 20 [accesul liber la justiție] și 46 [dreptul la proprietate privată] din Constituție în privința modificărilor operate la articolele 28 alin. (1) și 21 alin. (2) din Legea insolvenței.

¹⁷[Hotărârea nr. 19 din 13.07.2021](#) pentru controlul constituționalității Legii nr. 252 din 16 decembrie 2020 privind modificarea Legii insolvenței nr. 149/2012

I) Cu privire la critica extrinsecă de constituționalitate (pretinsa încălcare a articolelor 73 și 74 din Constituție)

Curtea a menționat că Parlamentul este suveran în materia reglementării procedurii de adoptare a legilor. Totuși, suveranitatea Parlamentului nu este absolută, ea fiind limitată de principiile constituționale în această materie. În acest sens, atât la reglementarea procedurilor parlamentare, cât și la aplicarea lor, *i.e.* la adoptarea actelor normative, Parlamentul trebuie să asigure echilibrul corect dintre principiul autonomiei parlamentare și celelalte principii incidente în materia procedurilor parlamentare, care sunt stabilite expres sau care pot fi deduse clar din Constituție.

Dat fiind caracterul suveran al Parlamentului în materia legiferării, Curtea a reținut că competența sa în materia controlului constituționalității procedurii parlamentare este limitată. În acest domeniu, Curtea trebuie să manifeste deferință judiciară față de rolul Parlamentului de legislator autonom. În acest sens, Curtea poate verifica constituționalitatea unei legi sub aspectul procedural doar dacă la adoptarea ei Parlamentul a afectat vreun element esențial al procesului de legiferare, care rezultă expres din Constituție sau care poate fi dedus dintr-un principiu constituțional.

Curtea a reținut anterior că, în cadrul procedurilor de legiferare, Parlamentul trebuie să asigure deputații cu posibilitatea de a examina conținutul proiectului de lege printr-un schimb de opinii. Această etapă a procesului de legiferare este necesară, deoarece ea le oferă deputaților posibilitatea de a înțelege esența proiectului de lege propus spre examinare și contribuie la edificarea încrederii societății că legea a fost discutată pe larg până la adoptare (a se vedea HCC nr. 14 din 27 aprilie 2021, §§ 35, 57).

Examinând sesizarea, Curtea a observat că proiectul de lege a fost înregistrat la Secretariatul Parlamentului pe 15 decembrie 2020. Pe 16 decembrie 2020, în cadrul ședinței plenare a Parlamentului, proiectul a fost votat în două lecturi. De la înregistrarea proiectului la Secretariatul Parlamentului până la votarea sa în două lecturi a trecut aproximativ o zi. De la prezentarea în ședința plenară a raportului Comisiei juridice, numiri și imunități cu privire la legea contestată până la votarea ei în două lecturi a trecut aproximativ un minut.

În acest context, Curtea a reținut că termenul oferit de Parlament pentru formularea propunerilor și a amendamentelor la proiectul legii contestate a fost insuficient. În consecință, deputații din opoziția parlamentară nu au dispus de posibilitatea de a-și exercita în mod efectiv dreptul de a formula amendamente.

Așadar, pentru că la adoptarea Legii contestate Parlamentul nu a asigurat un echilibru corect între dreptul deputaților de a formula amendamente la proiectele de legi și principiul autonomiei parlamentare, Curtea a constatat că legea contestată contravine articolului 73 din Constituție. Curtea a considerat că această constatare o scutește să-și continue analiza prin prisma articolului 74 din Constituție.

II) Cu privire la critica intrinsecă de constituționalitate (pretinsa încălcare a articolelor 20 și 46 din Constituție)

Deși constatările referitoare la nerespectarea procedurilor parlamentare puteau scuti Curtea de examinarea, sub aspect substanțial, a prevederilor contestate, Curtea a examinat și acest capăt

al sesizării în vederea consolidării raționamentelor sale, precum și pentru a oferi repere legislatorului în cazul unei eventuale modificări a legii.

Articolul 21 alin. (2) din Legea insolvenței (în redactarea Legii nr. 252 din 16 decembrie 2020) prevede că instanța de insolvență soluționează cererea introductivă prin emiterea unei încheieri, în termen de 20 de zile de la depunere. Alineatul 5 al aceluiași articol stabilește că, prin încheierea de admitere a cererii introductive, instanța de insolvență dispune punerea sub observație a debitorului, desemnează un administrator provizoriu și aplică măsuri de asigurare a creanțelor creditorilor.

Articolul 28 alin. (1) din Legea insolvenței (în redactarea Legii nr. 252 din 16 decembrie 2020) stabilește că până la emiterea încheierii de admitere a cererii introductive spre examinare, în decursul a trei zile lucrătoare de la primirea cererii introductive înaintate de creditor, instanța de insolvență va expedia debitorului cererea în copie pentru a-și expune poziția procesuală prin înaintarea referinței. Potrivit alineatului (2) al aceluiași articol, în cel mult 10 zile de la primirea copiei de pe cererea introductivă, debitorul prezintă instanței de insolvență o referință la cererea introductivă, prin care contestă sau recunoaște existența stării de insolvență.

Curtea a constatat că prin modificările operate la aceste articole, legislatorul a instituit obligația instanței de insolvență de a notifica debitorul despre depunerea cererii introductive de către creditor în vederea depunerii referinței, până la emiterea încheierii de admitere a acestei cereri și, respectiv, până la verificarea întrunirii condițiilor de formă și de fond și de preluare a cauzei în proprie procedură. De asemenea, a fost mărit termenul în care instanța de insolvență poate decide referitor la admiterea, restituirea sau refuzul de a primi cererea introductivă.

Curtea a observat că până la modificările în discuție, instanța de insolvență era obligată să admită spre examinare cererea introductivă depusă de creditor în cel mult trei zile de la depunere. Ulterior, în decurs de două zile de la adoptarea încheierii de admitere a cererii introductive, instanța expedia copia cererii debitorului, solicitându-i prezentarea unei referințe în cel mult 10 zile de la primirea cererii. Altfel spus, debitorul era notificat despre depunerea cererii introductive abia după admiterea acesteia spre examinare și după aplicarea măsurilor de asigurare.

Curtea a reținut că noua soluție legislativă adoptată de legislator este una deficitară, pentru că: (i) instituie obligația instanței de insolvență de a întreprinde acțiuni procesuale până la primirea/admiterea cauzei spre judecare; (ii) informează debitorul despre depunerea unei cereri introductive împotriva sa până la aplicarea măsurilor de asigurare; (iii) stabilește un termen mare pentru admiterea cererii introductive de către instanța de insolvență. Prevederile respective pot compromite executarea creanțelor în procesele de insolvență și pot fi folosite contrar intereselor patrimoniale ale creditorilor.

Curtea a conchis că măsura legislativă în discuție a diminuat efectivitatea procedurii de insolvență și nu corespunde obligației pozitive a statului de a pune la dispoziția creditorilor mecanisme juridice apte să asigure recuperarea creanțelor. Prin urmare, modificările operate prin Legea nr. 252 din 16 decembrie 2020 la articolele 21 alin. (2) și 28 alin. (1) din Legea insolvenței sunt contrare articolelor 20 și 46 din Constituție.

De asemenea, Curtea a dispus revigorarea prevederilor din Legea insolvenței nr. 149 din 29 iunie 2012 în redactarea anterioară Legii nr. 252 din 16 decembrie 2020. Curtea a menționat că această soluție își găsește fundamentul în dispozițiile constituționale ale articolului 134 alin. (3) privind rolul Curții Constituționale de garant al supremației Constituției și ale articolului 140 din Constituție, care stabilește că hotărârile Curții Constituționale sunt general obligatorii.

18. CONFIRMAREA REZULTATELOR ALEGERILOR PARLAMENTARE ANTICIPATE DIN 11 IULIE 2021 ȘI VALIDAREA MANDATELOR DEPUTAȚILOR ALEȘI

Pe 23 iulie 2021, Curtea Constituțională a pronunțat o hotărâre cu privire la confirmarea rezultatelor alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021 și validarea mandatelor deputaților aleși¹⁸.

Potrivit articolelor 62 și 135 alin. (1) lit. e) din Constituție, 4 alin. (1) lit. e) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, 4 alin. (1) lit. e) și 38 alin. (3) din Codul jurisdicției constituționale, confirmarea rezultatelor alegerilor parlamentare și validarea mandatelor deputaților aleși țin de competența Curții Constituționale.

Curtea a observat că, potrivit datelor prezentate de Comisia Electorală Centrală, după totalizarea rezultatelor alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021, trei concurenți electorali au trecut pragul minim de reprezentare: Partidul politic „Partidul Acțiune și Solidaritate”, Blocul electoral al Comuniștilor și Socialiștilor și Partidul politic „Șor”. Comisia Electorală Centrală a stabilit numărul mandatelor de deputat ce le revin concurenților electorali care au trecut pragul minim de reprezentare, după cum urmează: Partidul politic „Partidul Acțiune și Solidaritate” – 63 de mandate; Blocul electoral al Comuniștilor și Socialiștilor – 32 de mandate; Partidul politic „Șor” – 6 mandate.

În analiza sa, Curtea nu a constatat încălcări de natură să influențeze rezultatele votării și atribuirea mandatelor. Prin urmare, Curtea a confirmat că alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021 au fost organizate și desfășurate în mod corect, printr-un sufragiu universal, egal, direct, secret și liber exprimat.

Articolul 69 alin. (1) din Constituție stabilește că deputații intră în exercițiul mandatului lor sub condiția validării. Astfel, potrivit articolului 62 din Constituție, la propunerea Comisiei Electorale Centrale, Curtea Constituțională hotărăște validarea mandatului de deputat sau nevalidarea lui, în cazul încălcării legislației electorale.

Potrivit informațiilor prezentate de către Comisia Electorală Centrală, toți candidații incluși în liste sunt eligibili pentru funcția de deputat și au depus declarații pe propria răspundere că nu au interdicții de a candida. Declarațiile și datele biografice ale candidaților i-au fost prezentate Curții Constituționale. De asemenea, Comisia Electorală Centrală nu a prezentat informații despre existența unor proceduri intentate în privința vreunui candidat în legătură cu desfășurarea scrutinului. Prin urmare, Curtea a decis să valideze mandatele deputaților aleși în

¹⁸[Hotărârea nr. 20 din 23.07.2021](#) cu privire la confirmarea rezultatelor alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021 și validarea mandatelor deputaților aleși

Parlamentul Republicii Moldova în cadrul alegerilor anticipate din 11 iulie 2021, potrivit listei stabilite de Comisia Electorală Centrală.

19. PROCEDURA MODIFICĂRII COMPONENTEI NOMINALE A BIROULUI PERMANENT AL PARLAMENTULUI

Pe 27 iulie 2021, Curtea Constituțională a pronunțat o hotărâre pentru controlul constituționalității Hotărârii Parlamentului nr. 219 din 3 decembrie 2020 pentru modificarea Hotărârii Parlamentului nr. 149 din 29 noiembrie 2019 privind componența numerică și nominală a Biroului permanent al Parlamentului¹⁹.

Curtea a notat că competența sa de a verifica constituționalitatea actelor Parlamentului, sub aspectul respectării procedurilor de legiferare, a fost dezvoltată în Hotărârea nr. 14 din 27 aprilie 2021. Astfel, în Hotărârea citată, Curtea a reținut că poate verifica constituționalitatea unei legi sub aspect procedural doar dacă la adoptarea ei Parlamentul a afectat vreun element esențial al procesului de legiferare, care rezultă expres din Constituție sau care poate fi dedus în mod clar dintr-un principiu constituțional.

Cu privire la pretinsa restricționare a exercițiului dreptului deputaților de a prezenta propuneri, de a adresa întrebări și de a lua cuvântul cu privire la proiectul de hotărâre, Curtea a trebuit să examineze mai întâi dacă este incident dreptul lor de a cunoaște conținutul proiectului de hotărâre a Parlamentului.

Analizând dacă dreptul deputaților de a cunoaște conținutul proiectului actului legislativ până la examinarea și adoptarea acestuia de către Parlament reprezintă „un element esențial al procesului de legiferare”, în sensul Hotărârii nr. 14 din 27 aprilie 2021, Curtea a reținut că garanțiile articolului 73 din Constituție nu se limitează doar la dreptul deputaților de a propune proiecte de legi spre examinare și adoptare. În jurisprudența sa, Curtea a interpretat domeniul de aplicare al acestui articol și a stabilit că dreptul la inițiativă legislativă cuprinde și alte aspecte ale procedurii parlamentare, care le permit deputaților să legifereze. De exemplu, Curtea a reținut că dreptul de a depune amendamente și dreptul deputatelor de a prezenta propuneri la conceptul proiectului de lege pentru examinare în prima lectură sunt garantate de articolul 73 din Constituție, deoarece urmăresc realizarea aceluiași scop – legiferarea, ca și dreptul la inițiativă legislativă.

Sub acest aspect, Curtea a notat că, în general, comunicarea proiectelor de legi și a proiectelor de hotărâri ale Parlamentului către deputați reprezintă o etapă prin care se inițiază procedurile parlamentare de legiferare. Aducerea la cunoștința deputaților a proiectului de hotărâre a Parlamentului, până la etapa examinării și a votării acestuia, le oferă posibilitatea de a-și formula o opinie despre chestiunea supusă examinării. Fără comunicarea actelor în discuție, realizarea celorlalte drepturi ale deputaților, garantate de articolul 73 din Constituție, ar deveni iluzorie. Așadar, Curtea a considerat că dreptul deputaților de a cunoaște conținutul proiectului de hotărâre a Parlamentului până la etapa examinării și votării acestuia reprezintă un element inerent al dreptului la inițiativă legislativă.

¹⁹[Hotărârea nr. 21 din 27.07.2021](#) pentru controlul constituționalității Hotărârii Parlamentului nr. 219 din 3 decembrie 2020 pentru modificarea Hotărârii Parlamentului nr. 149 din 29 noiembrie 2019 privind componența numerică și nominală a Biroului permanent al Parlamentului

Totodată, Curtea a reținut că soluția sa cu privire la constituționalitatea restricționării accesului deputaților la conținutul proiectului de hotărâre a Parlamentului va avea efecte și pentru problema pretensei încălcări a dreptului deputaților de a desemna un membru al Biroului permanent al Parlamentului din partea fracțiunii parlamentare, garantat de articolul 73 din Constituție.

Curtea a reținut că un element esențial al procedurii de legiferare este ca aceasta să fie desfășurată transparent – atât la etapa de întocmire și de consultare a proiectelor de acte, cât și la etapa dezbaterilor parlamentare – astfel încât persoanele interesate să aibă acces la inițiativele legislative și să poată comunica opinia lor asupra actelor în discuție. Scopul desfășurării procedurii parlamentare într-un mod transparent urmărește să le asigure cetățenilor posibilitatea de a monitoriza realizarea competenței de legiferare acordată legislatorului la alegeri, prin vot. Curtea a reținut că limitarea posibilității de a avea acces la inițiativele legislative și de a putea comunica opinia asupra actelor în discuție poate fi făcută doar pe baza unor motive convingătoare.

Pentru că Constituția le garantează persoanelor interesate accesul la inițiativele legislative supuse consultărilor în cadrul procedurilor de legiferare și posibilitatea comunicării opiniei asupra actelor în discuție, Curtea a reținut că acest raționament se aplică *a fortiori* în cazul deputaților. Cei din urmă trebuie să aibă acces la materialele pregătitoare ale actelor legislative din simplul motiv că legiferarea reprezintă prerogativa de bază care le-a fost delegată de către cetățeni la alegeri, prin vot. Curtea a considerat că, fără a avea acces la inițiativele legislative supuse examinării, deputații nu ar putea să-și formeze o opinie despre subiectul supus examinării și, respectiv, să-și exercite celelalte drepturi, garantate de articolul 73 din Constituție (*e.g.* dreptul de a prezenta propuneri la conceptul proiectului, dreptul de a depune amendamente etc.).

Pe de altă parte, în baza principiului autonomiei parlamentare, Parlamentul deține o marjă discreționară la stabilirea modului de întocmire și de comunicare a proiectelor de legi sau de hotărâri ale Parlamentului către deputați. Legea fundamentală nu stabilește un termen pentru comunicarea actelor în discuție. În același timp, pentru asigurarea posibilității deputaților de a cunoaște conținutul proiectelor de legi sau de hotărâri ale Parlamentului, parlamentarilor trebuie să li se acorde o perioadă de timp rezonabilă pentru analiza acestora și, respectiv, pentru formarea unei opinii despre subiectul supus examinării.

Examinând sesizarea, Curtea a observat că proiectul hotărârii contestate avea ca obiect modificarea componenței numerice și nominale a Biroului permanent al Parlamentului. Potrivit Regulamentului Parlamentului, Biroul permanent este organul de lucru al legislativului și se formează, având în vedere reprezentarea proporțională a fracțiunilor în Parlament. Componența numerică și nominală a Biroului permanent se stabilește printr-o hotărâre a Parlamentului, la propunerea fracțiunilor parlamentare [a se vedea articolul 12 alin. (1) din Regulamentul Parlamentului].

Deși Constituția nu conține prevederi referitoare la modul de formare a Biroului permanent al Parlamentului, acest fapt nu presupune că dreptul deputaților de a cunoaște conținutul proiectelor de acte care urmăresc să modifice componența Biroului nu este incident. Dimpotrivă, pentru că proiectul Hotărârii contestate vizează modificarea componenței unui organ de bază al Parlamentului cu atribuții importante referitoare la activitățile parlamentare [a se vedea articolul 13 alin. (1) din Regulamentul Parlamentului] și pentru că deciziile acestui

organ îi vizează în mod direct pe deputați, Curtea a reținut că acest fapt reclamă o garantare a dreptului parlamentarilor de a cunoaște conținutul proiectului Hotărârii în discuție, până la etapa examinării și votării acestuia, pentru a asigura posibilitatea deputaților/fracțiunilor de a desemna, în timp util, reprezentanți în cadrul Biroului permanent.

În acest caz, proiectul hotărârii contestate a fost înregistrat la Secretariatul Parlamentului pe 3 decembrie 2020. În aceeași zi, proiectul a fost inclus în ordinea de zi suplimentară a ședinței plenare pentru examinare și a fost votat de majoritatea parlamentară. La solicitarea Curții, Parlamentul nu a demonstrat că proiectul hotărârii în discuție le-a fost comunicat deputaților, în particular autorilor sesizării, până la examinarea și votarea acestuia.

În acest context, Curtea a reținut că votarea Hotărârii contestate într-un regim accelerat, fără a-i asigura pe deputați cu posibilitatea de a cunoaște conținutul proiectului Hotărârii în discuție, până la etapa examinării și votării acestuia, depășește marja discreționară a Parlamentului în domeniul organizării procedurilor parlamentare. Chiar dacă procedurile parlamentare au fost însoțite de proteste din partea opoziției parlamentare, acest fapt nu poate justifica adoptarea Hotărârii contestate fără comunicarea ei deputaților.

La adoptarea Hotărârii contestate, Parlamentul nu a respectat un echilibru corect între principiul autonomiei parlamentare și dreptul deputaților de a cunoaște conținutul proiectului de hotărâre a Parlamentului, până la examinarea și votarea acestuia. Prin urmare, Curtea a reținut că Hotărârea Parlamentului contravine articolului 73 din Constituție.

20. ADOPTAREA UNEI LEGI CU ÎNCĂLCAREA PROCEDURII PARLAMENTARE

Pe 29 iulie 2021, Curtea Constituțională a pronunțat o hotărâre cu privire la controlul constituționalității Legii nr. 217 din 3 decembrie 2020 pentru abrogarea și modificarea unor acte normative²⁰.

Curtea a observat că autorii sesizărilor au pus în discuție trei aspecte ale neconstituționalității Legii contestate: (a) faptul că Legea a fost adoptată cu încălcarea procedurilor parlamentare; (b) faptul că Legea contravine normelor stabilite de dreptul internațional și (c) faptul că Legea nu a fost avizată în mod prealabil de către Guvern.

Cu privire la pretinsa încălcare a procedurilor parlamentare, Curtea a notat că competența sa de a verifica constituționalitatea actelor Parlamentului, sub aspectul respectării procedurilor de legiferare, a fost dezvoltată în Hotărârea nr. 14 din 27 aprilie 2021. Astfel, în Hotărârea citată, Curtea a reținut că poate verifica constituționalitatea unei legi sub aspect procedural doar dacă la adoptarea ei Parlamentul a afectat vreun element esențial al procesului de legiferare, care rezultă expres din Constituție sau care poate fi dedus în mod clar dintr-un principiu constituțional.

Curtea a reținut că, în cadrul procedurilor de legiferare, principiul pluralismului politic presupune că Parlamentul trebuie să asigure posibilitatea participării opoziției parlamentare la adoptarea legilor. Astfel, chiar dacă majoritatea parlamentară are o viziune consolidată cu privire la necesitatea unei legi și voturile sale ar fi suficiente pentru a o adopta, majoritatea în

²⁰[Hotărârea nr. 22 din 29.07.2021](#) a sesizărilor nr. 198a/2020, 201a/2020 și 206a/2020 pentru controlul constituționalității Legii nr. 217 din 3 decembrie 2020 pentru abrogarea și modificarea unor acte normative

discuție trebuie să asigure dreptul deputaților din cadrul opoziției parlamentare de a participa prin formularea întrebărilor și a propunerilor la proiectul de lege. De altfel, în jurisprudența sa, Curtea a reținut că majoritatea parlamentară trebuie să asigure un tratament corect și adecvat al minorităților parlamentare, fără să facă abuz de poziția sa dominantă.

În același timp, Curtea a reținut că, în cadrul procedurilor de legiferare, Parlamentul trebuie să asigure deputații cu posibilitatea de a examina conținutul proiectului de lege printr-un schimb de opinii. Această etapă a procesului de legiferare este necesară, deoarece ea le oferă deputaților posibilitatea de a înțelege esența proiectului de lege propus spre examinare și contribuie la edificarea încrederii societății că legea a fost discutată pe larg până la adoptare. Pe de altă parte, în baza principiului autonomiei parlamentare, Parlamentul deține o marjă discreționară largă în ceea ce privește modul de desfășurare a ședințelor plenare. Totodată, în domeniul legiferării, autonomia Parlamentului nu este absolută. Ea este limitată de necesitatea respectării principiilor constituționale, de exemplu, a principiului pluralismului politic și a principiului dezbaterii parlamentare a proiectelor de lege.

Examinând sesizările și stenograma ședinței Parlamentului, Curtea a observat că de la prezentarea proiectului Legii contestate de către unul dintre autori în ședința plenară până la votarea ei în două lecturii au trecut aproximativ trei minute. Curtea a reținut că într-o perioadă atât de scurtă, deputații din opoziția parlamentară nu au avut posibilitatea să supună dezbaterii Legea contestată prin formularea de întrebări și luări de cuvânt, deși dezacordul acestora cu privire la adoptarea Legii contestate era cunoscut de la începutul ședinței plenare. În acest context, Curtea a reiterat că votarea Legii contestate într-un regim accelerat, fără a-i asigura opoziției parlamentare posibilitatea de a pune întrebări sau de a lua cuvântul asupra subiectului supus examinării, depășește marja discreționară a Parlamentului în domeniul organizării procedurilor parlamentare.

Curtea a menționat că respectarea procedurilor parlamentare nu se limitează doar la asigurarea posibilității deputaților de a formula întrebări și de a avea intervenții de la tribuna Parlamentului cu privire la proiectele de legi supuse examinării. Această abordare ar fi prea formalistă dacă deputații nu ar avea posibilitatea să solicite modificarea proiectelor de lege. Din acest motiv, articolul 73 din Constituție le garantează deputaților prerogativa de a prezenta propuneri și amendamente la proiectul de lege. Prerogativa în discuție le permite deputaților să propună modificarea proiectelor de legi dacă, de exemplu, acestea conțin prevederi care afectează în mod disproportionat drepturile și libertățile persoanelor. Prin urmare, acest element poate fi considerat central pentru procedura parlamentară. Legea fundamentală nu stabilește un termen pentru exercitarea dreptului în discuție. Pentru ca acest drept să fie garantat, parlamentarilor trebuie să li se acorde o perioadă de timp rezonabilă pentru formularea propunerilor și a amendamentelor la proiectele de legi examinate de Parlament.

În această cauză, Curtea a observat că, pe 1 decembrie 2020, proiectul Legii contestate a fost înregistrat la Secretariatul Parlamentului. În următoarea zi, pe 2 decembrie 2020, Comisia juridică, numiri și imunități a întocmit un Raport asupra proiectului de lege contestat. Ulterior, pe 3 decembrie 2020, Parlamentul a adoptat în două lecturi Legea contestată.

Curtea a reținut că în cazul examinat, termenul oferit de Parlament pentru formularea propunerilor și amendamentelor la proiectul Legii contestate în prima lectură și în a doua lectură este insuficient, în special având în vedere obiectul de reglementare al Legii contestate, care

viza transmiterea cu titlu oneros, din proprietatea statului, a unui bun imobil pentru construcția sediului Ambasadei Statelor Unite ale Americii.

Curtea a reiterat că Parlamentul poate stabili termene pentru depunerea amendamentelor. Termenele în discuție trebuie să fie rezonabile, pentru a le permite deputaților să analizeze conținutul proiectului de lege și să formuleze amendamente. Având în vedere faptul că, în această cauză, Parlamentul nu a oferit un termen rezonabil pentru formularea propunerilor și a amendamentelor la proiectul Legii contestate, acțiunile acestuia nu se încadrează în marja lui discreționară în domeniul organizării procedurilor parlamentare.

Prin urmare, pentru că la adoptarea Legii contestate Parlamentul nu a asigurat echilibrul corect între, pe de o parte, principiul dezbaterii parlamentare a proiectelor de lege, dreptul deputaților de a formula propuneri și amendamente la proiectele de legi și, pe de altă parte, principiul autonomiei parlamentare, Curtea a reținut că Legea contestată contravine articolelor 64 alin. (1), 73 și 74 alin. (1) din Constituție și trebuie declarată neconstituțională.

Din aceste considerente, Curtea a fost scutită să analizeze constituționalitatea Legii contestate din perspectiva celorlalte critici invocate de autorii sesizărilor.

21. DATA DE LA CARE ÎNCEPE SĂ CURGĂ TERMENUL DE DECLARARE A RECURSULUI ORDINAR

Pe 5 august 2021, Curtea Constituțională a pronunțat o hotărâre privind controlul constituționalității articolului 422 din Codul de procedură penală²¹.

Curtea Constituțională a notat că statul trebuie să garanteze un drept efectiv de acces la un tribunal atunci când instituie un asemenea tribunal. Această concluzie este impusă de articolul 20 alin. (1) din Constituție, care prevede că orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime. De asemenea, concluzia este confirmată și de articolul 119 din Constituție. Potrivit acestui articol, împotriva hotărârilor judecătorești, părțile interesate și organele de stat competente pot exercita căile de atac, în condițiile legii.

Curtea a reținut că prevederile contestate permit formularea recursului ordinar într-un termen de 30 de zile de la data pronunțării deciziei instanței de apel. Totodată, aceste prevederi nu precizează dacă termenul în discuție curge de la data pronunțării deciziei integrale a instanței de apel sau de la data pronunțării dispozitivului deciziei.

Curtea a observat că în ipoteza în care prevederile contestate ar fi interpretate în sensul începerii curgerii termenului de la data pronunțării dispozitivului deciziei, atunci persoana ar fi pusă în situația să aștepte pronunțarea deciziei integrale motivate. Doar așa și-ar putea motiva cererea de recurs, astfel încât să fie respectate cerințele impuse de legislația procesual penală. Articolul 429 din Cod prevede că recursul trebuie să fie motivat, iar articolul 430 prevede că cererea de recurs trebuie să cuprindă, *inter alia*, motivele recursului cu argumentarea ilegalității hotărârii

²¹[Hotărârea nr. 23 din 05.08.2021](#) privind excepția de neconstituționalitate a articolului 422 din Codul de procedură penală

atacate. Recursul care nu îndeplinește cerințele de formă și de conținut este declarat inadmisibil.

Curtea a reținut că în lipsa deciziei integrale a instanței de apel, persoana care vrea să formuleze un recurs împotriva acestei decizii nu-și poate fundamenta cererea. Cauza constă în faptul că autorului sesizării nu i-au fost aduse la cunoștință motivele care au stat la baza deciziei în discuție.

Curtea a constatat că pot apărea situații în care decizia integrală a instanței de apel să fie pronunțată după 30 de zile de la data pronunțării dispozitivului. În asemenea cazuri, persoana nu ar putea depune o cerere motivată în termenul de 30 de zile impus de articolul 422 din Codul de procedură penală. În consecință, recursul declarat peste acest termen poate fi declarat inadmisibil.

Curtea a subliniat că este adecvat să se considere ca punct de pornire a curgerii termenului de contestare a unei decizii data de la care a fost pronunțată decizia integrală. Începând cu acest moment persoana are posibilitatea să cunoască, cu siguranță, conținutul acestei decizii. În caz contrar, acest drept de contestare cu recurs ordinar riscă să devină unul teoretic și iluzoriu. De vreme ce statul garantează un drept, acesta trebuie să creeze premisele realizării acestuia, cu respectarea rigorilor constituționale.

Prin urmare, Curtea a conchis că articolul 422 din Codul de procedură penală este constituțional din perspectiva articolelor 23 și 54 în coroborare cu articolele 20 și 119 din Constituție în măsura în care termenul de depunere a recursului ordinar de 30 de zile va începe să curgă de la data pronunțării deciziei integrale a instanței de apel.

22. DEFINIȚIA „SECRETULUI FISCAL”

Pe 10 august 2021, Curtea Constituțională a pronunțat o hotărâre privind excepția de neconstituționalitate a articolului 129 punctul 19) din Codul fiscal²².

Curtea a observat că, în baza prevederilor contestate, informațiile care sunt catalogate drept secret fiscal nu sunt divulgate de către organele fiscale persoanelor care le solicită. Curtea a stabilit că dreptul de acces la informație nu este un drept absolut și, prin urmare, exercitarea acestuia poate fi supusă unor restrângeri, în condițiile articolului 54 din Constituție. În acest sens, Curtea a analizat: dacă ingerința în discuție este prevăzută de lege, dacă ingerința prevăzută de prevederile contestate urmărește unul sau mai multe dintre scopurile legitime prevăzute în Constituție, dacă realizează, odată implementată, unul din aceste scopuri, dacă este necesară și proporțională cu situația care a determinat-o.

a) Cu privire la respectarea standardului calității legii (dacă ingerința este „prevăzută de lege”)

Curtea a notat că definiția și condițiile de furnizare a informațiilor care constituie secret comercial își găsesc detalierea în alte acte normative. De exemplu, articolul 2047 alin. (3) din Codul civil prevede informațiile care reprezintă secrete comerciale. De asemenea, Curtea a considerat că prin textul „orice informație de care dispun organele cu atribuții de administrare fiscală” pot fi avute în vedere informațiile care sunt obținute, prelucrate și gestionate de

²²[Hotărârea nr. 24 din 10.08.2021](#) privind controlul constituționalității articolului 129) punctul 19 din Codul fiscal

organele fiscale, având în vedere sfera largă de funcții și atribuții pe care le dețin (articolele 132⁴ și 133 din Codul fiscal).

Așadar, din analiza abstractă a normei contestate, Curtea a reținut că ingerința în dreptul la informație este prevăzută de lege.

b) Cu privire la legitimitatea scopului urmărit

Pentru că Serviciul Fiscal de Stat are obligația de a nu divulga informația referitoare la viața personală, la cinstea și demnitatea persoanei și are atribuția de a efectua o anchetă penală în privința infracțiunilor date în competența sa, aceste materiale fiind confidențiale, Curtea a reținut că protecția acestor informații urmărește mai multe scopuri legitime generale prevăzute de articolul 54 alin. (2) din Constituție: protejarea drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicarea divulgării informațiilor confidențiale și prevenirea comiterii de infracțiuni.

Curtea a reținut că informațiile de care dispune Serviciul Fiscal de Stat pot fi încadrate, în unele cazuri, nu doar în categoria secretului fiscal, dar și în cea a secretului de stat. Astfel, interdicția comunicării acestor categorii de informații poate fi justificată prin alte două scopuri legitime prevăzute de articolul 54 alin. (2) din Constituție: asigurarea securității naționale și a bunăstării economice a țării.

c) Cu privire la respectarea condiției ingerinței minime și la existența unui echilibru corect între principiile concurente

Dreptul de acces la informații reprezintă primul principiu de care beneficiază persoanele care solicită acordarea informațiilor de către organele fiscale. Principiile care vin în concurs cu dreptul de acces la informații sunt asigurarea securității naționale și a bunăstării economice, protecția drepturilor, libertăților și a demnității altor persoane, împiedicarea divulgării informațiilor confidențiale și prevenirea comiterii de infracțiuni. Așadar, Curtea a observat că toate principiile concurente au un caracter relativ. Cu alte cuvinte, niciunul din aceste principii nu are, la modul abstract, o prioritate absolută.

Curtea a reținut că nu se poate considera, în toate cazurile, că interdicția furnizării unor informații de organele fiscale urmărește realizarea vreunui scop legitim prevăzut de articolul 54 alin. (2) din Constituție. Totodată, unele informații deținute de Serviciul Fiscal de Stat nu pot fi încadrate în categoria secretului fiscal și nu pot fi excluse din sfera interesului public, la modul abstract. Totuși, concluziile depind de circumstanțele factuale și juridice ale fiecărui caz, iar la aceste concluzii pot ajunge, pe de o parte, funcționarii responsabili din cadrul organelor fiscale, cărora li se solicită accesul la aceste informații, iar pe de altă parte, judecătorii de drept comun, în eventualitatea în care sunt sesizați în privința unui refuz al funcționarilor de a asigura accesul la informații.

Curtea a considerat că interdicția absolută a divulgării secretului fiscal este o sarcină excesivă pentru persoanele care solicită furnizarea unor informații și, prin urmare, dreptul lor de acces la informații este garantat, la modul abstract, de o manieră insuficientă.

În aceste condiții, Curtea a reținut lipsa unui echilibru corect între principiile concurente, *i.e.* dreptul de acces la informații, garantat de articolul 34 din Constituție, și scopurile legitime, prevăzute de articolul 54 alin. (2) din Constituție (asigurarea securității naționale și a bunăstării economice, protecția drepturilor, libertăților și a demnității altor persoane, împiedicarea divulgării informațiilor confidențiale și prevenirea comiterii de infracțiuni). Curtea a considerat că echilibrul corect ar putea fi asigurat prin punerea în balanță și ponderarea principiilor concurente de către organele fiscale și instanțele de judecată.

Prin urmare, Curtea a stabilit că organele fiscale și instanțele de judecată trebuie să evalueze cererile de furnizare a unor informații în funcție de circumstanțele factuale și juridice ale fiecărui caz concret. Această evaluare se face prin punerea în balanță a drepturilor și intereselor concurente și prin asigurarea unui echilibru corect între aceste principii, pornind de la criteriile și raționamentele menționate în Hotărârea Curții Constituționale nr. 29 din 12 decembrie 2019.

Curtea recunoscut constituțional articolul 129 punctul 19) din Codul fiscal în măsura în care organele fiscale și instanțele de judecată pot verifica, la examinarea cazurilor privind accesul la informații, existența unui scop legitim pentru îngrădirea accesului la informațiile care constituie secret fiscal și pot pune în balanță principiile concurente.

23. NECLARITATEA NORMELOR CARE INCRIMINEAZĂ INFRAȚIUNEA DE HULIGANISM

Pe 12 august 2021, Curtea Constituțională a pronunțat o hotărâre privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 287 alin. (1) din Codul penal²³.

Curtea Constituțională a reținut pentru analiza sa următoarele texte contestate din articolul 287 alin. (1) din Codul penal: „acțiunile intenționate care încalcă grosolan ordinea publică” și „precum și acțiunile care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obraznicie deosebită”.

Curtea și-a efectuat analiza prin prisma dispozițiilor articolelor 1 alin. (3) și 22, care garantează principiul legalității incriminării și a pedepsei penale, în coroborare cu articolul 23 din Constituție, care instituie standardul calității legii.

Cu privire la textul „acțiunile intenționate care încalcă grosolan ordinea publică”, Curtea a observat că semnificația atribuită acestui concept de Curtea Supremă de Justiție prin Hotărârea explicativă nr. 4 din 19 iunie 2006 este, de fapt, similară cu dispoziția articolului 354 din Codul contravențional, referitor la huliganismul nu prea grav. Huliganismul nu prea grav constă în acostarea jignitoare în locuri publice a persoanei fizice, alte acțiuni similare ce tulbură ordinea publică și liniștea persoanei fizice. Curtea a reținut că diferența dintre infracțiunea și contravenția de huliganism constă în prezența sau în lipsa acțiunilor adiacente. Acțiunile adiacente sunt aplicarea violenței asupra persoanelor, amenințarea cu aplicarea violenței asupra persoanelor și opunerea de rezistență violentă reprezentanților autorităților sau altor persoane care combat actele huliganice.

Astfel, Curtea a constatat că, în textul „acțiunile intenționate care încalcă grosolan ordinea publică”, prezintă probleme din perspectiva calității legii doar termenul „grosolan”. Reglementând acest termen, legislatorul s-a referit la intensitatea încălcării ordinii publice. Totuși, nu sunt clare modul și criteriile de evaluare a acestei intensități, pentru că prezența vreuneia dintre acțiunile adiacente care implică aplicarea violenței sau amenințarea cu violență exclude aplicabilitatea articolului 354 din Codul contravențional, fapta constituind infracțiunea de huliganism.

Așadar, Curtea a conchis că, din rațiunile clarității și previzibilității legii penale, termenul „grosolan” din articolul 287 alin. (1) din Codul penal complică în mod inutil formularea legii.

²³[Hotărârea nr. 25 din 12.08.2021](#) privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 287 alin. (1) din Codul penal

Acesta generează o stare de incertitudine juridică și creează impedimente la interpretarea articolului de către instanțele judecătorești.

Referitor la textul „precum și acțiunile care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită”, Curtea a analizat interpretarea oferită de Curtea Supremă de Justiție. Ea a constatat că noțiunea generală de „cinism deosebit” a fost explicată cu utilizarea altor expresii echivoce, *e.g.* „încălcare insistentă și demonstrativă a regulilor morale”, „purtare nerușinată în prezența altor persoane”. Totuși, explicațiile oferite de Curtea Supremă de Justiție nu au clarificat norma în discuție și nu au instituit vreun reper obiectiv care să asigure previzibilitatea aplicării acestei norme de către organele de urmărire penală și instanțele de judecată.

Curtea a reținut că, în practică, stabilirea conținutului noțiunii de „cinism” este efectuată, într-o măsură determinantă, pe baza convingerilor personale sau a percepțiilor subiective ale persoanelor care aplică legea penală. Chiar dacă se face apel la consultanța de specialitate, destinatarul normei ar putea fi privat de posibilitatea conformării cu prevederile legale. El se află într-o stare de insecuritate juridică. Prin urmare, Curtea a conchis că această prevedere legală nu îndeplinește standardul calității legii penale.

Curtea a observat că, în comparație cu acțiunile care se deosebesc prin „cinism”, potrivit explicației oferite de către Curtea Supremă de Justiție, acțiunile manifestate prin „obraznicie deosebită” atentează la obiecte materializate. Curtea a admis că, deși există alte norme penale sau contravenționale care asigură protecția unor valori similare, ține de competența persoanelor care aplică legea penală să delimiteze huliganismul de alte fapte, în funcție de obiectul și de urmările infracțiunii sau ale contravenției, de intenția făptuitorului, de motivele, scopurile și circumstanțele comiterii faptei. Aspectele îndoielnice ale fiecărui caz particular cu privire la aplicarea noțiunii de „obraznicie deosebită” trebuie clarificate ținând cont de regulile de aplicare a legii penale, în special cele cu privire la încadrarea juridică a faptelor. Apelând la consultanța de specialitate, o persoană ar putea afla care acțiuni pot fi catalogate ca acțiuni care se deosebesc prin „obraznicie deosebită”.

Prin urmare, Curtea a reținut că acest capăt al sesizării nu prezintă probleme din perspectiva standardului calității legii penale.

24. PREROGATIVA DE A STABILI CUANTUMUL TAXELOR LOCALE

Pe 14 septembrie 2021, Curtea Constituțională a pronunțat o hotărâre cu privire la controlul constituționalității unor prevederi din Legea nr. 257 din 16 decembrie 2020 cu privire la modificarea unor acte normative²⁴.

Curtea a verificat dacă prevederile contestate respectă prevederile Constituției, prin prisma argumentelor autorului sesizării, care se referă la: (i) lipsa unei consultări efective și reale cu autoritățile publice locale și asociațiile reprezentative ale acestora și (ii) încălcarea autonomiei locale prin introducerea cotelor maxime pentru taxele locale.

²⁴[Hotărârea nr. 27 din 14.09.2021](#) pentru controlul constituționalității unor prevederi din Legea nr. 257 din 16 decembrie 2020 cu privire la modificarea unor acte normative

Cu privire la consultarea efectivă și reală a autorităților publice locale și a asociațiilor reprezentative ale acestora, Curtea a reținut că, potrivit articolului 4 alin. (6) din Carta Europeană a Autonomiei Locale, autoritățile administrației publice locale trebuie să fie consultate, pe cât este posibil, în timp util și în mod adecvat, în cursul procesului de planificare și de luare a deciziilor pentru toate chestiunile care le privesc în mod direct. Curtea a reținut că această condiție are un caracter procedural și este impusă de articolul 109 din Constituție. Principiul constituțional presupune că orice modificare a legislației referitoare la funcționarea sistemului finanțelor publice locale va fi consultată în mod obligatoriu cu structurile reprezentative ale autorităților publice locale.

Având în vedere importanța unui dialog adecvat cu autoritățile publice locale, Curtea a observat că, potrivit Congresul Autorităților Locale din Moldova, consultările s-au desfășurat de o manieră formalistă. Proiectul legii contestate i-a fost expediat CALM cu două zile înainte de termenul-limită de prezentare a avizului, în condițiile în care CALM este compus din șapte sute de membri, iar regulamentul intern al acestuia prevede că orice proiect de acest tip trebuie expediat tuturor membrilor pentru a-și prezenta opinia.

În jurisprudența sa, Curtea a reținut că dacă prevederile supuse controlului de constituționalitate au impact asupra veniturilor bugetare ale autorităților publice locale și au fost adoptate de legislativ fără consultarea entităților locale, se încalcă principiul autonomiei locale, prevăzut la articolul 109 alin. (1) din Constituție. Așadar, având în vedere importanța unui dialog efectiv între autoritățile centrale și cele locale, Curtea a reținut că, în acest caz, consultările între Guvernul Republicii Moldova, ca autor al proiectului de lege, și autoritățile publice locale și structurile reprezentative ale acestora nu au fost desfășurate în timp util și în mod adecvat, fapt care contravine articolului 109 alin. (1) din Constituție.

Cu privire la încălcarea autonomiei locale prin introducerea cotelor maxime pentru taxe locale, Curtea a subliniat că articolul 81 din Legea nr. 436 din 28 decembrie 2006 privind administrația publică locală stabilește garanții concrete de realizare a principiului constituțional al autonomiei locale și, în mod implicit, a autonomiei financiare, instituind dreptul administrației publice locale la baza fiscală proprie, care trebuie să fie proporțională cu competențele atribuite de Constituție, de legea în discuție și de alte acte normative.

Potrivit articolului 9 din Legea nr. 436 din 28 decembrie 2006 privind administrația publică locală, pentru asigurarea autonomiei locale, autoritățile administrației publice locale elaborează, aprobă și gestionează în mod autonom bugetele unităților administrativ-teritoriale, având dreptul să pună în aplicare taxe și impozite locale și să stabilească cuantumul lor în condițiile legii. Carta Europeană a Autonomiei Locale prevede la articolul 9 alin. (1) că, în cadrul politicii economice naționale, autoritățile administrației publice locale au dreptul la resurse proprii suficiente, de care pot dispune în mod liber, în exercitarea atribuțiilor de putere. Mai mult, potrivit alin. (3) din același articol, cel puțin o parte din resursele financiare ale colectivităților locale trebuie să provină din impozite și taxe locale, în proporțiile stabilite la nivelul autorităților locale, în limitele legii.

Deși există mai multe legi în domeniul descentralizării care consolidează puterile locale, prevederile contestate plasează aleșii locali într-o situație în care aceștia nu se pot bucura de un spațiu de manevră adecvat în materie fiscală. Libertatea de a stabili cuantumul taxelor locale este un indicator important al gradului de realizare a autonomiei locale.

Curtea a reținut că autoritățile publice locale trebuie să dispună de împuterniciri reale pentru a-și putea implementa politicile. În acest sens, consiliul local decide punerea în aplicare și modificarea, în limitele competenței sale, a impozitelor și taxelor locale, a modului și a termenelor de plată a acestora, precum și acordarea de facilități pe parcursul anului bugetar, și aprobă decizia bugetară anuală, precum și decizii privind modificarea bugetului local (articolul 14 alin. (2) din Legea nr. 436 din 28 decembrie 2006 privind administrația publică locală).

De asemenea, autoritățile reprezentative și deliberative ale unităților administrativ-teritoriale decid punerea în aplicare, modificarea și anularea, în limitele competenței lor, a taxelor locale, stabilesc mărimea cotelor acestora și cotele impozitului pe bunurile imobiliare ale persoanelor fizice și juridice în limita celor prevăzute de legislație, precum și acordarea de înlesniri fiscale.

Curtea a notat că consiliile locale reprezintă democrația la nivel local, iar populația care formează o unitate administrativ-teritorială poate aborda problemele de interes local care fac obiectul preocupărilor sale în cadrul mai multor forme de consultări, audieri publice și convorbiri cu consilierii locali. De asemenea, proiectele de decizii ale consiliului local se consultă public, în conformitate cu legea, cu respectarea procedurilor stabilite de către fiecare autoritate reprezentativă și deliberativă a populației unității administrativ-teritoriale de nivelul întâi sau doi, după caz. Așadar, cetățenii din cadrul unității administrativ-teritoriale pot aborda problemele care țin de politica fiscală promovată de consiliul local în cadrul consultărilor publice. Mai mult, actele relevante ale autorităților publice locale pot fi contestate de orice persoană interesată în fața instanțelor de drept comun, potrivit procedurilor prescrise de Codul administrativ.

Curtea a reținut că îi revine fiecărei autorități publice locale să adopte și să implementeze politici în vederea dezvoltării economiei la nivel local prin crearea de condiții atractive pentru mediul de afaceri. Totodată, statul trebuie să le ofere acestor autorități, în lumina principiului autonomiei locale și al descentralizării, un spațiu de manevră suficient în acest sens.

Impunerea cotelor maxime generale pentru taxele locale tuturor unităților administrativ-teritoriale fără a se ține cont de situația economică și de circumstanțele specifice ale fiecărui caz s-ar putea dovedi inefectivă. În acest sens, un aspect important este posibilitatea ratării unor venituri la bugetele locale. Deoarece legislativul impune cote maxime pentru taxele locale, marja discreționară a administrației locale în privința stabilirii cuantumului taxelor este restrânsă în mod considerabil, iar acest fapt plasează administrația locală în imposibilitatea de a mări unele taxe locale, atunci când este necesar și oportun, într-un cuantum mai mare decât cel stabilit de lege.

Ținând cont de calitatea specială a destinatarilor normelor contestate, de prerogativele și de obligațiile de ordin constituțional și legal și deprincipiile de organizare și funcționare a acestora, Curtea a constatat că instituirea unor cote maxime pune autoritățile locale în incapacitatea de a-și stabili în mod corespunzător volumul veniturilor și al cheltuielilor bugetare și de a asigura elaborarea, aprobarea și executarea unor bugete echilibrate, fără deficit bugetar.

Așadar, pentru a fi respectate principiile constituționale ale autonomiei locale, Curtea a reținut că autoritățile publice locale trebuie să-și poată stabili taxele locale și cuantumul lor fără limite și plafonări în această privință din partea legislativului. Prin urmare, Curtea a constatat că articolul VII punctele 78-87 din Legea nr. 257 din 16 decembrie 2020 cu privire la modificarea unor acte normative contravine articolelor 109 și 132 din Constituție.

25. COMPETENȚELE AUTORITĂȚII NAȚIONALE DE INTEGRITATE

Pe 21 septembrie 2021, Curtea Constituțională a pronunțat Hotărârea nr. 29 privind controlul constituționalității Legii nr. 244 din 16 decembrie 2020 pentru modificarea unor acte normative²⁵. Legea în discuție a modificat Codul de procedură penală, Legea cu privire la Autoritatea Națională de Integritate și Legea privind declararea averii și a intereselor personale. Astfel, Autorității Naționale de Integritate i-a fost atribuit statutul de organ de constatare în privința infracțiunilor de exercitare a atribuțiilor în sectorul public în situațiile de conflict de interese, de îmbogățire ilicită și de fals în declarații. Începerea urmăririi penale depindea de existența unui act pronunțat de Autoritatea Națională de Integritate privind constatarea încălcării legislației în materie.

Curtea Constituțională a analizat Legea nr. 244 din 16 decembrie 2020 atât din perspectiva criticii de neconstituționalitate extrinsecă, cât și din perspectiva criticii de neconstituționalitate intrinsecă.

Conform articolului 74 alin. (1) din Constituție, legile organice se adoptă după cel puțin două lecturi. Curtea a reținut că textul constituțional „după cel puțin două lecturi” din acest articol nu se limitează doar la respectarea condiției formale a votării legii de două ori. În cadrul celor două lecturi, Parlamentul trebuie să examineze într-o dezbatere plenară conținutul legii în discuție.

Curtea a observat că proiectul de act normativ care a stat la baza adoptării Legii contestate a fost votat în două lecturi în aceeași zi, la un interval de un minut. Proiectul de lege a fost pus în discuție în Parlament pentru prima lectură. Președintele Comisiei juridice, numiri și imunități a prezentat proiectul, iar în cadrul prezentării s-a dat citire și s-a supus votului un amendament. Totodată, un deputat a semnalat existența unor erori tehnice. Totuși, nu a existat vreo dezbatere efectivă în Parlament, în a doua lectură. Așadar, Curtea a reținut încălcarea articolelor 1 alin. (3) și 74 alin. (1) din Constituție.

Considerentele referitoare la nerespectarea procedurilor parlamentare constituționale puteau scuti Curtea de examinarea prevederilor contestate sub aspect substanțial. Totuși, Curtea a efectuat și acest tip de control, pentru consolidarea raționamentelor sale, precum și pentru a-i oferi legislatorului repere constituționale pentru o eventuală modificare a legii.

Așadar, criticile de neconstituționalitate intrinseci au vizat:

- (1) termenul în interiorul căruia poate fi efectuat un control al declarațiilor de avere și interese personale și, respectiv, termenul în interiorul căruia pot fi aplicate sancțiunile corespunzătoare; și
- (2) condiționarea începerii urmăririi penale pentru unele categorii de infracțiuni de existența unui act pronunțat de Autoritatea Națională de Integritate privind constatarea încălcării legislației în materie.

²⁵[Hotărârea nr. 29 din 21.09.2021](#) privind controlul constituționalității Legii nr. 244 din 16 decembrie 2020 pentru modificarea unor acte normative

Cu privire la reducerea termenului în interiorul căruia poate fi efectuat un control al declarațiilor de avere și interese personale de la trei ani la un an de la încetarea mandatului, a funcției publice sau a funcției de demnitate publică, Curtea a subliniat că încrederea cetățenilor în corectitudinea persoanelor cu funcții publice și în instituții în general constituie fundamentul democratic al funcționării acestora. Deși are un grad mare de relativitate, încrederea în unele instituții este influențată în mod decisiv de reprezentanții acestora. În conformitate cu principiul fundamental al statului de drept, persoanele aflate în funcții publice trebuie să demonstreze că îndeplinesc standardele ridicate în materie de integritate.

Reducerea termenului în interiorul căruia poate fi efectuat un control al declarațiilor de avere și interese personale de la trei ani la un an de la încetarea mandatului, a funcției publice sau a funcției de demnitate publică, precum și aplicarea imediată a noului termen în raport cu procesele pendinte la Autoritatea Națională de Integritate puteau conduce la impunitatea unor funcționari publici. Prin urmare, controlul declarațiilor de avere și interese personale putea deveni unul iluzoriu și teoretic. Aceeași concluzie a fost valabilă în raport cu termenul în interiorul căruia pot fi aplicate sancțiunile corespunzătoare pentru încălcarea regimului juridic al conflictelor de interese, al incompatibilităților, restricțiilor și limitărilor.

Cu privire la existența unui act definitiv pronunțat de Autoritatea Națională de Integritate privind constatarea încălcării legislației în materie pentru începerea urmăririi penale pentru anumite categorii de infracțiuni, Curtea a reținut următoarele.

Rezultatele controlului privind respectarea regimului juridic al conflictelor de interese, al incompatibilităților, al restricțiilor și al limitărilor efectuat de către Autoritatea Națională de Integritate sunt reflectate într-un act de constatare. Potrivit competențelor sale, organului de urmărire penală îi revenea sarcina de a constata dacă există o bănuială rezonabilă pentru începerea urmăririi penale. Totodată, în baza unor probe, organul de urmărire penală putea ajunge la o altă concluzie pe marginea celor constatate de către Autoritatea Națională de Integritate. De asemenea, persoana supusă controlului de către Autoritatea Națională de Integritate putea contesta actul emis în fața instanței de judecată. Dacă persoana nu contesta actul Autorității Naționale de Integritate, atunci actul respectiv devenea definitiv. Totuși, în ipoteza în care actul era contestat în fața instanței de judecată, începerea urmăririi penale nu era posibilă până la emiterea unui act definitiv pe marginea cauzei respective. Mai mult, actul Autorității Naționale de Integritate putea fi anulat de către instanța de judecată și din motive procedurale. Aceste împrejurări puteau conduce la obstrucționarea începerii urmăririi penale și, în cele din urmă, la expirarea termenului de prescripție pentru tragerea la răspundere penală.

Prin urmare, Curtea a constatat și încălcarea articolelor 20 și 124 din Constituție.

26. REEXAMINAREA PENSIEI DE DIZABILITATE

Pe 23 septembrie 2021, Curtea Constituțională a pronunțat Hotărârea nr. 30 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 33 alin. (1) lit. c) din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii²⁶.

²⁶[Hotărârea nr. 30 din 23.09.2021](#) privind excepția de neconstituționalitate a articolului 33 alin. (1) lit. c) din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii

Curtea a subliniat că protecția persoanelor cu dizabilități prevăzută de articolul 51 din Constituție îi impune statului obligația de a întreprinde măsuri în vederea ameliorării situației persoanelor cu dizabilități care ar putea, din cauza unor factori obiectivi sau subiectivi, să sufere excluderea din mediul societal obișnuit.

Curtea a precizat că respectarea principiului egalității presupune acordarea aceluiași avantajelor tuturor persoanelor aflate în situații similare, cu excepția cazului în care se demonstrează că tratamentul diferențiat este justificat în mod obiectiv și rezonabil. Principiul egalității nu are în vedere interzicerea oricărui tratament diferențiat, ci doar a tratamentelor diferențiate nejustificate.

Curtea a notat că un tratament diferențiat este justificat doar atunci când urmărește un obiectiv legitim și când mijloacele de realizare a acestui obiectiv respectă o relație rezonabilă de proporționalitate între mijloacele utilizate și scopul legitim urmărit. Un tratament diferențiat nu respectă o relație rezonabilă de proporționalitate în cazul în care mijloacele de realizare a obiectivului nu sunt nici adecvate, nici necesare.

Articolul 33 alin. (1) lit. c) din Legea privind sistemul public de pensii recunoaște dreptul la reexaminarea pensiei în sensul majorării ei (i) în cazul titularilor pensiei pentru limită de vârstă care (ii) au activat sau care continuă să activeze în câmpul muncii cel puțin doi ani după realizarea dreptului la pensie.

Curtea a menționat că realizarea unei gestionări corecte a fondurilor de asigurări sociale, ținând cont de factori precum clasele de subiecte, perioadele contributive realizate sau vârsta de pensionare ș.a., reprezintă un obiectiv legitim în sensul articolului 54 alin. (2) din Constituție. Prin urmare, Curtea a recunoscut interesul legitim al statului de a-și restructura fondurile pentru asigurări sociale și de a le face mai eficiente, interes care îi permite legislatorului să restricționeze exercițiul drepturilor garantate în baza articolelor 16, 47 și 51 din Constituție.

La modul abstract, Curtea a constatat că sistemul asigurărilor sociale de stat ține cont, între altele, de speranța de viață medie estimată a persoanelor asigurate. În acest sens, legislația nu conține un pronostic referitor la o persoană asigurată concretă, ci folosește estimări generale (a se vedea, de exemplu, articolul 41 din Legea privind sistemul public de pensii). Rațiunea unei asemenea abordări constă în dificultatea unei prognoze precise privind riscul în materie de asigurări legat de un individ. Din acest motiv este legitim ca, pentru estimarea riscului, în locul unor evaluări individuale, să se procedeze de o manieră colectivă. Acest lucru implică, în mod inerent, o clasificare în categorii, în funcție de criteriile relevante. În mod firesc, în cadrul unei astfel de reglementări, unele persoane vor rămâne în afara acestor categorii.

Totuși, Curtea a notat că trebuie să se țină cont în mod adecvat de datele care trebuie evaluate. De altfel, ar dispărea orice rațiune pentru recunoașterea unei marje discreționare largi a legislatorului în domeniul protecției sociale. Curtea a indicat că acesta este motivul care i-a permis să sublinieze, în Hotărârea nr. 29 din 22 noiembrie 2018, la § 55, că marja discreționară a legislatorului poate face obiectul controlului Curții, care verifică dacă acesta a acționat în limitele acestei marje.

Curtea a constatat că este un fapt dovedit științific că, din punct de vedere fiziologic, dizabilitatea prezintă mai multe riscuri pentru sănătate, între care moartea prematură sau dezvoltarea unor boli asociate dizabilității ș.a. Mai mult, o persoană care a fost diagnosticată la

o vârstă fragedă cu un grad de dizabilitate are șanse mai mici să atingă vârsta generală de pensionare, în comparație cu celelalte persoane.

Din aceste motive, Curtea a precizat că, într-o asemenea situație, se pune problema dacă la reexaminarea pensiei de dizabilitate trebuie să se țină cont, în mod corespunzător, de gradul de dizabilitate, de șansele persoanei de a atinge vârsta generală de pensionare și de perioada de-a lungul căreia plățile vor avea loc.

Curtea a reținut că o măsură mai puțin restrictivă ar fi recunoașterea dreptului la reexaminarea pensiei la un interval de timp care să țină cont, în mod adecvat, de factori ca gradul de dizabilitate și vârsta la care a fost stabilită dizabilitatea. Curtea a observat că, în prezent, o reglementare similară este conținută în Legea privind sistemul public de pensii. Articolul 20 din Lege stabilește condiții diferite privind vârsta și stagiul de cotizare necesare pentru obținerea pensiei de dizabilitate. Totodată, Curtea a observat că există și o clasificare a dizabilității în categorii, în funcție de gradul concret de dizabilitate (medie, accentuată sau severă). Așadar, legislația prevede condiții individualizate și apte să asigure distribuirea echitabilă a dreptului la reexaminarea pensiei de dizabilitate.

Curtea a menționat că marja discreționară recunoscută legislatorului în acest domeniu îi conferă, în principiu, posibilitatea ca, din rațiuni administrative, să renunțe la analize particulare. Totuși, Curtea a indicat că nu întrevede o asemenea dificultate în acest caz. De altfel, chiar dacă ar putea să existe dificultăți, acestea nu justifică, de unele singure, un standard de diferențiere care exclude o întreagă clasă de subiecte de la beneficiul unui drept. Mai mult, și într-o asemenea situație, există măsuri apte să asigure economii la fondurile sociale care să compenseze cheltuielile ipotetice. În orice caz, cheltuielile suportate nu justifică, de unele singure, privarea persoanelor cu dizabilități de dreptul la reexaminarea pensiei.

Curtea a subliniat că privarea persoanelor cu dizabilități de dreptul la reexaminarea pensiei ar putea avea ca efect inhibarea acestora de a practica o muncă salarizată și le poate determina să caute locuri de muncă la „negru”, pentru a evita plata contribuțiilor de asigurări sociale. Într-un asemenea caz, obiectivul gestionării corecte a fondurilor sociale nu este realizat. Totodată, Curtea a constatat că unele dizabilități, în special dizabilitatea medie și accentuată, păstrează o capacitate de muncă care permite prestarea de activități salarizate. Astfel, dacă unei persoane cu dizabilități i s-ar plăti salariul în termenul necesar pentru a putea pretinde la reexaminarea pensiei, ea ar contribui mai mult timp la sistemul asigurărilor sociale de stat. Mai mult, poate fi în interesul protecției persoanelor cu dizabilități ca acestea să lucreze în continuare. Motivele se bazează, pe de o parte, pe considerente de ordin financiar (pierderile de venit legate de pensionare) sau pe considerente de natură personală (încadrarea într-un mediu societal, ducerea unui mod activ de viață). Prin urmare, inclusiv rațiuni legate de protecția persoanelor cu dizabilități militează pentru o soluție care să țină cont de interesul persoanelor cu dizabilități la reexaminarea pensiei.

Curtea a reținut că există o probabilitate foarte mare ca o persoană cu dizabilități să nu supraviețuiască până la atingerea vârstei generale de pensionare, astfel încât să-și exercite pe deplin dreptul la pensie (a se vedea, cu privire la riscurile de deces în cazul unei dizabilități, §§ 25-29 din Hotărâre). Curtea a indicat că există date pertinente și concludente care atestă faptul că persoanele cu dizabilități sunt expuse mai mult decât celelalte persoane riscului de moarte prematură sau riscului dezvoltării unor boli asociate dizabilității, care pot să provoace, într-un final, moartea persoanei.

Curtea a precizat că, analizate în ansamblu, aceste elemente fac ca speranța de viață a persoanelor cu dizabilități să fie sub media generală. Astfel, stabilirea unor diferențe care să țină cont, în mod corespunzător, de aceste elemente constituie o măsură justificată, pentru că în cazul plăților de asigurări sociale cuantumul prestațiilor decurge, în mod necesar, din speranța de viață a beneficiarilor de drepturi la pensie. În caz contrar, persoanele cu dizabilități, care, potrivit studiilor de specialitate, au o speranță de viață mai mică, ar fi dezavantajate, spre deosebire de beneficiarii unei pensii pentru limită de vârstă, pentru că șansele să atingă vârstă generală de pensionare sunt cu mult mai reduse.

Curtea a notat că caracteristicile privind dizabilitatea au la bază condiții biologice și fiziologice specifice pentru speranța de viață. Totodată, dizabilitatea și condițiile care determină dizabilitatea constituie trăsături care sunt legate inseparabil de persoana asigurată și în privința cărora aceasta are doar o influență limitată. Așadar, starea de sănătate a anumitor persoane cu dizabilități ar putea fi atât de afectată înainte de vârsta generală de pensionare, încât să nu mai beneficieze de pe urma contribuțiilor de asigurări sociale realizate. Mai mult, Curtea a reținut că aceste evoluții se plasează în afara zonei de control a persoanei, iar în unele cazuri, ele au un caracter aleatoriu (a se vedea, *mutatis mutandis*, HCC nr. 29 din 22 noiembrie 2018, § 56).

În concluzie, Curtea a reținut că în cazul în care nu se ține cont, în mod corespunzător, de aceste elemente, persoanele cu dizabilități ar suferi un prejudiciu, nefiind asigurată o relație rezonabilă de proporționalitate între interesele concurente. Acest fapt ar fi în măsură să conducă, pe de o parte, sub pretextul unei posibilități teoretice de atingere a vârstei generale de pensionare, la golirea de conținut a interdicției discriminării și la neglijarea dreptului la protecție specială al persoanelor cu dizabilități și, pe de altă parte, la rezultate necorespunzătoare cu scopul legitim urmărit. Curtea a subliniat că într-un stat în care sunt recunoscute, ca principii supreme, respectarea demnității umane, a drepturilor omului, a egalității și protecția specială a persoanelor cu dizabilități, asemenea diferențieri nu trec testul caracterului adecvat al măsurii, fiind contrare articolelor 16, 47 și 51 din Constituție. Mai mult, tratamentul diferențiat al persoanelor cu dizabilități, având în vedere elementele precizate mai sus, poate conduce la un sentiment de nedreptate, de neputință și de frustrare.

Curtea a observat că Legea privind sistemul public de pensii stabilește prevederi care fixează condiții de ieșire la pensie sub pragul celor stabilite pentru limită de vârstă. Deosebirea menționată constituie un argument în favoarea instituirii unei distincții și în privința condițiilor de exercițiu al dreptului la reexaminarea pensiei de dizabilitate. De altfel, ar fi instituit un tratament inechitabil în raport cu persoanele care obțin pensia pentru limită de vârstă la atingerea vârstei generale de pensionare și s-ar pune o presiune excesivă pentru sistemul public de asigurări sociale, fiind neglijat obiectivul distribuirii corecte a prestațiilor de asigurări sociale.

Curtea a observat că soluția neconstituționalității articolului 33 alin. (1) lit. c) din Legea privind sistemul public de pensii este în măsură să lipsească de efectivitate dreptul la reexaminarea pensiei și să creeze blocaje în cadrul sistemului public de pensii. Din aceste motive, pentru a remedia deficiența existentă, Curtea și-a rezervat prerogativa de a stabili o soluție provizorie care să reglementeze problema reexaminării pensiei de dizabilitate, până va interveni Parlamentul.

Totuși, pentru a da efect Hotărârii în cauzele în care au fost ridicate excepțiile de neconstituționalitate, având în vedere faptul că excepția de neconstituționalitate „exprimă o

legătură organică, logică între problema de constituționalitate și fondul litigiului principal” și are sarcina „asigurării respectării drepturilor și libertăților fundamentale garantate de Constituție în procesul soluționării litigiilor de către instanțele judecătorești de drept comun”, Curtea a considerat rezonabil ca aceasta să producă efecte imediate pentru autorii sesizărilor.

27. NIMICIREA INFORMAȚIEI INTERCEPTATE ȘI ÎNREGISTRATE

Pe 23 septembrie 2021, Curtea Constituțională a pronunțat Hotărârea nr. 31 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 132⁹ alin. (12) și alin. (15) din Codul de procedură penală²⁷.

Curtea a analizat sesizarea prin raportare la articolele 20, 26 și 54 din Constituție. Articolele reținute instituie standardul caracterului echitabil al proceselor judiciare și standardul proporționalității restrângerilor drepturilor fundamentale.

Curtea a observat că prevederile contestate urmăresc scopul legitim al protecției drepturilor și libertăților altor persoane, precum și împiedicarea divulgării informațiilor confidențiale.

De asemenea, Curtea a admis că distrugerea informațiilor considerate ca lipsite de relevanță de judecătorul de instrucție urmărește scopul respectării termenului rezonabil de examinare a cazului și al economisirii resurselor la etapa finalizării urmăririi penale și, respectiv, a judecării cauzei în fond. Supraîncărcarea dosarului cu informații lipsite de relevanță și inutile pentru soluționarea cauzei ar putea conduce la tergiversarea procesului de judecare a cauzei. Acest fapt poate fi evitat prin filtrarea informațiilor interceptate în cadrul urmăririi penale.

Totuși, potrivit jurisprudenței Curții Europene, legea trebuie să detalieze măsurile de precauție care trebuie luate pentru a comunica în mod intact și complet înregistrările efectuate, în scopul unui eventual control al judecătorului și al apărării. De asemenea, în jurisprudența sa, Curtea Europeană a reținut că, deși depunerea la dosarul unei cauze a tuturor conversațiilor interceptate de la un post telefonic ar putea încălca alte drepturi, cum ar fi, de exemplu, dreptul la respectarea vieții private al altor persoane, persoanei interesate trebuie, totuși, să i se ofere posibilitatea să asculte înregistrările sau să le conteste veridicitatea. De aici rezultă necesitatea de a păstra înregistrările intacte până la sfârșitul procesului penal și, de o manieră mai generală, de a depune la dosarul de urmărire penală probe pe care persoana le apreciază pertinente pentru apărarea intereselor sale.

Nedivulgarea probelor materiale apărării care conțin astfel de informații, care i-ar permite acuzatului să se exonereze sau să i se reducă pedeapsa, ar constitui o negare a facilităților necesare pregătirii apărării și, prin urmare, o încălcare a standardelor procesului echitabil.

Distrugerea unor materiale obținute prin interceptarea comunicărilor telefonice poate conduce la imposibilitatea apărării de a-și verifica ipotezele cu privire la relevanța acestora și de a dovedi corectitudinea lor în fața instanțelor de fond

Curtea a admis că pe parcursul urmăririi penale ar putea fi restricționat accesul apărării la interceptările făcute, astfel încât să se asigure eficacitatea urmăririi penale. Totuși, aceste

²⁷[Hotărârea nr. 31 din 23.09.2021](#) privind excepția de neconstituționalitate a articolului 132⁹ alin. (12) și alin. (15) din Codul de procedură penală

restricții trebuie contrabalansate prin garanții suficiente la o etapă ulterioară, adică la sfârșitul urmăririi penale și, respectiv, la judecarea cauzei în fond.

Curtea a observat că prin articolul 132⁹ alin. (15) din Codul de procedură penală legislatorul a atribuit o protecție mai mare dreptului la respectarea vieții private al altor persoane și interesului judecării cu celeritate a procesului penal, în defavoarea drepturilor la un proces echitabil și la apărare ale acuzatului.

Ca urmare a aplicării prevederilor contestate, ar putea surveni situații în care probele care sunt, de fapt, pertinente pentru apărare au fost distruse la etapa urmăririi penale, iar persoana în discuție este privată de dreptul de a lua cunoștință de probele respective și de a le utiliza în apărarea sa la judecarea cauzei penale.

Mai mult, se poate întâmpla *prima facie* ca unele înregistrări să nu fie pertinente la etapa urmăririi penale, însă ulterior să capete o altă pondere. Instanța de judecată ar putea fi în poziția de a corobora înregistrările efectuate cu unele probe noi, apărute mai târziu. Nimicirea înregistrărilor conform articolului 132⁹ alin. (15) din Codul de procedură penală împiedică instanța de judecată – cea care judecă în mod nemijlocit cazul penal – să evalueze toate probele și să poată constata relevanța acestora pentru situația apărării, fapt care îl poate priva pe acuzat de dreptul său la un proces echitabil.

Curtea a conchis că textul „și decide care din comunicările înregistrate urmează a fi nimicite, desemnând persoanele responsabile de nimicire. Nimicirea informațiilor în baza încheierii judecătorului de instrucție este consemnată de către persoana responsabilă într-un proces-verbal, care se anexează la cauza penală” din articolul 132⁹ alin. (15) din Codul de procedură penală contravine articolelor 20 și 26 în coroborare cu articolul 54 din Constituție.

28. FURNIZAREA INFORMAȚIILOR DE ORGANUL VAMAL

Pe 26 octombrie 2021, Curtea Constituțională a pronunțat Hotărârea nr. 33 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 17 alineatele (1), (2) și (3) din Codul vamal²⁸. Acest articol reglementează condițiile de comunicare a informațiilor cu caracter vamal.

Curtea a observat că, în baza prevederilor contestate, Serviciul Vamal furnizează doar informații cu caracter general, iar celelalte informații nu le sunt comunicate persoanelor care le solicită, cu excepția cazurilor expres stabilite de articolul 17 alin. (2) din Codul vamal. Curtea a stabilit că dreptul de acces la informație nu este un drept absolut și, prin urmare, exercitarea acestuia poate fi supusă unor restrângeri, în condițiile articolului 54 din Constituție. În acest sens, Curtea a analizat dacă ingerința în discuție este prevăzută de lege, dacă ingerința stabilită de prevederile contestate urmărește unul sau mai multe dintre scopurile legitime prevăzute în Constituție, dacă realizează, odată implementată, unul din aceste scopuri, dacă este necesară și proporțională cu situația care a determinat-o.

a) Cu privire la respectarea standardului calității legii (dacă ingerința este „prevăzută de lege”)

²⁸[Hotărârea nr. 33 din 26.10.2021](#) privind excepția de neconstituționalitate a articolului 17 alineatele (1), (2) și (3) din Codul vamal

Curtea a notat că informațiile puse la dispoziția organului vamal de către persoane fizice/juridice pot fi folosite numai în scopuri vamale, adică doar în vederea exercitării atribuțiilor pe care le dețin (articolul 11 din Codul vamal). Aceste informații sunt considerate informații oficiale cu accesibilitate limitată (informația cu caracter confidențial sau secretul comercial) și nu pot fi divulgate niciunei autorități și niciunei persoane fizice/juridice terțe la procedurile vamale, cu câteva excepții menționate la articolul 17 alin. (2) lit. a)-e) din Cod. Totodată, doar informațiile cu caracter general sunt furnizate de către organul vamal persoanelor fizice/juridice sau mass-mediei care le solicită (articolul 17 alin. (3) din Cod).

Curtea a reținut că ingerința în dreptul la informație este prevăzută de lege.

b) Cu privire la legitimitatea scopului urmărit

Serviciul Vamal are obligația de a nu divulga informațiile referitoare la viața personală ori la activități profesionale sau comerciale ale persoanelor fizice/juridice. Serviciul Vamal mai are atribuția de a preveni comiterea infracțiunilor în materie vamală și de a efectua o anchetă penală în privința infracțiunilor date în competența sa, aceste materiale fiind confidențiale. Curtea a reținut că protecția acestor informații urmărește mai multe scopuri legitime generale prevăzute de articolul 54 alin. (2) din Constituție: protejarea drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicarea divulgării informațiilor confidențiale și prevenirea comiterii de infracțiuni.

c) Cu privire la existența unui echilibru corect între principiile concurente

Dreptul de acces la informații reprezintă primul principiu de care beneficiază persoanele care solicită comunicarea informațiilor de către organul vamal. Principiile care vin în concurs cu dreptul de acces la informații sunt protecția drepturilor, libertăților și a demnității altor persoane, împiedicarea divulgării informațiilor confidențiale și prevenirea comiterii de infracțiuni. Așadar, Curtea a observat că toate principiile concurente au un caracter relativ. Cu alte cuvinte, niciunul din aceste principii nu are, la modul abstract, o prioritate absolută.

Totuși, Curtea a observat că legislatorul a acordat o prioritate absolută scopurilor legitime, prin stabilirea faptului că informațiile de care dispune organul vamal pot fi utilizate în scopuri vamale, în detrimentul dreptului de acces la informații. Curtea a reținut că doar comunicarea informațiilor cu caracter general către solicitanți nu este suficientă pentru exercitarea rolului lor de „câini de pază” ai societății democratice. Modul în care „câinii de pază” publici își efectuează activitățile poate avea un impact semnificativ asupra funcționării adecvate a societății democratice.

Curtea a reținut că interdicția furnizării unor informații destinate realizării scopurilor vamale și a informațiilor oficiale cu accesibilitate limitată nu poate fi considerată necesară în toate cazurile. Totodată, unele informații deținute de organul vamal nu pot fi încadrate în categoria informațiilor oficiale cu accesibilitate limitată și nu pot fi excluse din sfera interesului public, la modul abstract. Mai mult, pot exista informații care, deși nu pot fi dezvăluite pentru că s-ar realiza, astfel, un scop legitim, la o punere în balanță, ele trebuie să fie dezvăluite, pentru că confidențialitatea lor nu are o pondere mai mare decât necesitatea asigurării accesului la informații. Totuși, concluziile depind de circumstanțele factuale și juridice ale fiecărui caz, iar la aceste concluzii pot ajunge, pe de o parte, funcționarii responsabili din cadrul organului vamal, cărora li se solicită accesul la aceste informații, iar pe de altă parte, judecătorii de drept

comun, în eventualitatea în care sunt sesizați în privința unui refuz al funcționarilor vamali de a asigura accesul la informații.

Curtea a considerat că posibilitatea comunicării de către organul vamal doar a informațiilor cu caracter general și interdicția absolută a divulgării informațiilor oficiale cu accesibilitate limitată, cu excepția cazurilor prevăzute la articolul 17 alin. (2) din Codul vamal, este o sarcină excesivă pentru persoanele care solicită furnizarea unor informații și, prin urmare, dreptul lor de acces la informații este garantat, la modul abstract, de o manieră insuficientă.

În aceste condiții, Curtea a reținut lipsa unui echilibru corect între principiile concurente, *i.e.* dreptul de acces la informații, garantat de articolul 34 din Constituție, și scopurile legitime prevăzute de articolul 54 alin. (2) din Constituție. Curtea a considerat că echilibrul corect ar putea fi asigurat prin posibilitatea punerii în balanță a drepturilor și a intereselor concurente de organul vamal și de instanța de judecată.

Prin urmare, Curtea a stabilit că organul vamal și instanța de judecată trebuie să evalueze cererile de furnizare a unor informații în funcție de circumstanțele factuale și juridice ale fiecărui caz concret. Această evaluare se face prin punerea în balanță a drepturilor și a intereselor concurente și prin asigurarea unui echilibru corect între aceste principii, pornind de la criteriile și raționamentele menționate în Hotărârea nr. 29 din 12 decembrie 2019 și confirmate în Hotărârea nr. 24 din 10 august 2021.

29. LICHIDAREA UNOR FUNCȚII PUBLICE DIN CADRUL GUVERNULUI

Pe 9 noiembrie 2021, Curtea Constituțională a pronunțat Hotărârea nr. 35 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Legea nr. 63 din 5 iulie 2019 pentru modificarea unor acte legislative și din Hotărârea Guvernului nr. 347 din 18 iulie 2019 cu privire la modificarea unor hotărâri ale Guvernului²⁹.

Aceste acte normative au desființat funcțiile publice de secretar de stat, de șef și de șef-adjunct ale oficiilor teritoriale ale Cancelariei de Stat și au creat funcții de demnitate publică de secretar de stat, de șef și de șef-adjunct ale oficiilor teritoriale ale Cancelariei de Stat.

Cu titlu preliminar, Curtea a observat că funcțiile de secretar de stat, de șef și de șef-adjunct ale oficiilor teritoriale ale Cancelariei de Stat sunt funcții reglementate prin acte infraconstituționale și niciuna nu este de rang constituțional. Funcțiile în discuție asigură realizarea strategiei și a obiectivelor cuprinse în Programul de activitate al Guvernului.

Curtea a reținut incidența articolelor 43 alin. (1) [*dreptul la muncă și protecția acesteia*] și 54 alin. (2) [*restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți*] din Constituție. Așadar, Curtea a analizat dacă măsura contestată de autorii sesizărilor este prevăzută de lege, dacă urmărește unul sau mai multe dintre scopurile legitime prevăzute în Constituție, dacă realizează, odată implementată, unul din aceste scopuri, dacă este necesară și proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.

²⁹[Hotărârea nr. nr. 35 din 09.11.2021](#) privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Legea nr. 63 din 5 iulie 2019 pentru modificarea unor acte legislative și din Hotărârea Guvernului nr. 347 din 18 iulie 2019 cu privire la modificarea unor hotărâri ale Guvernului

a) *Cu privire la respectarea standardului calității legii (dacă ingerința este „prevăzută de lege”)*

Curtea a reținut că, în baza Hotărârii Guvernului, Cancelaria de Stat a preavizat și a eliberat persoanele vizate din funcțiile publice lichidate. Astfel, actele de preavizare și de eliberare din aceste funcții pot fi atacate în contenciosul administrativ. Dat fiind acest fapt, Curtea a stabilit că este îndeplinită condiția garanțiilor împotriva arbitrariului. Prin urmare, Curtea a reținut că ingerința în dreptul la muncă este „prevăzută de lege”, în sensul articolului 54 alin. (2) din Constituție, fiind, în același timp, accesibilă și previzibilă.

b) *Cu privire la legitimitatea scopului urmărit*

Din nota informativă la proiectul de lege Curtea a observat că amendarea legii a fost determinată de „deblocarea activității ministerelor și implementarea Programului de activitate al Guvernului investit pe 8 iunie 2019” și „de necesitatea realizării programului de guvernare”. Curtea a dedus că scopurile măsurii legislative constau în facilitarea implementării Programului de activitate al Guvernului investit pe 8 iunie 2019, în deblocarea activității ministerelor, în reorganizarea funcțiilor publice de conducere, în combaterea corupției, în stabilirea unui climat de siguranță și bunăstare. Aceste obiective pot fi subsumate, *prima facie*, cel puțin următoarelor scopuri legitime prevăzute de articolul 54 alin. (2) din Constituție, *i.e.* securității naționale, bunăstării economice, ordinii publice, prevenirii infracțiunilor și protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane.

Curtea a menționat că măsura contestată nu a urmărit, în realitate, scopul pedepsirii persoanelor, așa cum susțin autorii sesizărilor. De altfel, atât timp cât persoanelor le-a fost păstrat dreptul de a ocupa, în viitor, funcții publice și li s-au oferit garanții sociale cu ocazia eliberării din funcție, nu poate fi acceptat argumentul potrivit căruia eliberarea din funcție reprezintă o pedeapsă. Dacă s-ar fi urmărit, într-adevăr, scopul sancționării, legea ar fi produs aceste efecte (de exemplu, excluderea oricăror garanții sociale la eliberare, interdicția de a accede la o funcție publică etc.). Unicul efect al legii, *i.e.* lichidarea funcțiilor publice și eliberarea din serviciu a persoanelor care le dețin, nu reprezintă altceva decât punerea în operă a scopurilor declarate ale legii. De altfel, Curtea a reținut că reorganizarea sistemului funcțiilor publice, combaterea corupției, stabilirea climatului de siguranță și bunăstare pot să se manifeste inclusiv în acest mod. Prin urmare, de vreme ce măsura contestată nu implică nicio consecință juridică care ar putea fi raportată la pretinsa sancționare pentru diferite opțiuni politice, Curtea a reținut că nu acesta este scopul legii.

Cu privire la celelalte obiective declarate în nota informativă, Curtea a menționat că măsura contestată se înscrie într-un context mai larg de acțiuni privind consolidarea legalității și a bunei-funcționări a Guvernului, având în vedere circumstanțele care s-au derulat în iunie 2019, reflectate în Hotărârea sa nr. 16 din 15 iunie 2019, la §§ 4-10 și 20-24. Astfel, după data de 9 iunie 2019, în Republica Moldova au funcționat, în paralel, un guvern *de jure*, care a acționat în baza hotărârilor Curții Constituționale, și un guvern *de facto*, care a acționat în baza unei hotărâri a Parlamentului și a unui decret prezidențial declarate neconstituționale. În acest context, Curtea a reținut că o măsură care are ca obiectiv eliberarea unor funcționari ai Guvernului nu este, cel puțin la prima vedere, un obiectiv arbitrar. De asemenea, în ierarhia administrativă și în angrenajul instituției executivului funcțiile în discuție au o pondere mare. Cu o putere de decizie substanțială, buna lor organizare și integritatea acestora influențează realizarea agendei și a programului de activitate al Guvernului. Din acest motiv,

buna-funcționare a Guvernului constituie, în circumstanțele concrete menționate *supra*, un scop legitim care justifică ingerințe în drepturile fundamentale. Mai mult, buna-funcționare a Guvernului nu constituie un domeniu izolat, separat de alte domenii ale vieții publice, ci se intercalează cu acestea. Astfel, o deficiență majoră la nivelul executivului poate să provoace repercusiuni în lanț la nivelul administrării treburilor publice. Prin urmare, fiind un domeniu foarte vast și având conexiuni cu celelalte puteri în stat, Curtea a notat că scopurile care urmăresc realizarea programului Guvernului, deblocarea activității ministerelor, reorganizarea sistemului funcțiilor publice respectă cerința de legitimitate. Așadar, Curtea a reținut că implementarea programului de activitate al Guvernului votat în data de 8 iunie 2019 este subsumată scopurilor legitime în sensul articolului 54 alin. (2) din Constituție (securitatea națională, bunăstarea economică, ordinea publică, prevenirea infracțiunilor și protejarea drepturilor, libertăților și demnității altor persoane). Prin urmare, lichidarea unor funcții publice prin actele normative contestate respectă testul legitimității scopurilor urmărite prin restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale.

c) Cu privire la legătura rațională dintre măsură prevăzută de dispozițiile legale contestate și scopurile legitime urmărite de acestea

Curtea a reținut că lichidarea funcțiilor publice și instituirea funcțiilor de demnitate publică reprezintă, așadar, un element care contribuie la implementarea Programului de activitate al Guvernului investit și la deblocarea activității ministerelor din cadrul Guvernului și, prin urmare, la realizarea unuia dintre scopurile legitime mai vaste menționate *supra*. Curtea a reținut că există o legătură rațională între măsurile contestate și scopurile legitime permise de Constituție.

d) Cu privire la caracterul necesar al mijloacelor utilizate pentru realizarea scopurilor urmărite

Curtea a reținut că măsura contestată reprezintă o măsură generală, adică o prevedere aplicabilă în cazul tuturor persoanelor vizate, indiferent de deosebiri bazate pe vreun criteriu și fără nicio excepție. Această măsură are avantajul incontestabil de a asigura realizarea scopului urmărit într-un termen relativ restrâns, *i.e.* data publicării legii în Monitorul Oficial și parcurgerea procedurii de preavizare și de lichidare a funcțiilor. Mai mult, spre deosebire de o măsură generală, un control de la caz la caz implică o doză de risc privind atingerea obiectivelor avute în vedere de legislator prin măsura intruzivă, risc care este evitat în cazul măsurilor generale. Astfel, având în vedere importanța funcțiilor în discuție în angrenajul general al autorității, Curtea a notat că o măsură generală imediată este preferată uneia care implică timp. De altfel, în eventualitatea în care ar trena rezolvarea problemei identificate de Parlament, Guvernul investit pe 8 iunie 2019 ar fi fost pus în situația de a nu-și putea realiza programul său de activitate și ar fi amenințată buna funcționare a altor domenii, ceea ce ar fi putut să conducă la un blocaj instituțional. Funcțiile lichidate contribuiau în mod direct la realizarea și la traducerea în viață a programului de activitate al Guvernului, fapt care confirmă, *eo ipso*, atât urgența măsurii, cât și prioritatea măsurilor generale în fața celor individualizate, având în vedere în special eficiența lor sporită în raport cu analizele individualizate, atât în termeni de timp, cât și de costuri.

În plus, Curtea a avut în vedere caracterul foarte sensibil al activității executive și importanța realizării ei cât mai eficiente. Aceste motive îi impun Curții să-i recunoască o mai mare libertate de acțiune legislatorului în acest domeniu, inclusiv o marjă discreționară largă în alegerea

măsurilor apte să asigure realizarea scopurilor. Un alt element avut în vedere de Curte la etapa testului caracterului necesar al măsurii ține cont de faptul că prin lichidarea funcțiilor publice nu s-a urmărit sancționarea persoanelor pentru comiterea unor fapte concrete sau prezumate de care s-ar face vinovate, ci reformarea instituției funcțiilor publice de conducere antrenate în realizarea activității executive.

Prin urmare, Curtea a constatat că prin măsura contestată legislatorul nu a depășit ceea ce este necesar în vederea atingerii obiectivelor urmărite. De altfel, măsura se înscrie în limitele marjei discreționare a legislatorului, iar alternativele la măsura contestată, deși sunt mai puțin intruzive, nu sunt la fel de eficiente în acest caz.

e) Cu privire la existența unui echilibru corect între principiile concurente

Curtea a observat că măsura contestată a restrâns exercițiul dreptului la muncă al autorilor excepțiilor. Din perspectiva Constituției, dreptul la muncă garantat de articolul 43 reprezintă un principiu care poate fi pus în balanță cu principiile constituționale concurente. În acest caz, principiile concurente sunt reprezentate de necesitatea garantării bunăstării economice a țării, instaurării ordinii publice și de necesitatea protejării drepturilor altor persoane. Toate principiile concurente au un caracter relativ. Cu alte cuvinte, niciunul din aceste principii nu are, la modul abstract, o prioritate absolută.

Curtea a reținut că persoanele în discuție sunt antrenate în raporturi speciale de muncă reglementate prin acte infraconstituționale. Ca urmare, deși sunt numite și revocate din funcție prin acte ale Guvernului, ele beneficiază de drepturi și garanții speciale de muncă, ce decurg din normele generale ale legislației muncii și ținând cont de particularitățile contractelor administrative (a se vedea HCC nr. 22 din 22 iulie 2016, §§ 62-63).

Sub acest aspect, Curtea a observat că funcționarii publici în discuție în cazul eliberării din funcție din motivul lichidării acesteia beneficiază de suficiente garanții sociale (plata salariului pentru perioada de activitate și a indemnizației de șomaj) și procedurale. Totodată, Curtea a notat că eliberarea funcționarilor publici din motivul lichidării funcției nu interzice acestora de a ocupa o funcție publică sau de demnitate publică.

În baza celor menționate *supra*, Curtea a considerat că ingerință în dreptul de muncă al funcționarilor publici în discuție nu are o pondere mai mare decât scopurile legitime urmărite de legislator. Așadar, această ingerință în dreptul la muncă al funcționarilor publici nu este una disproporționată și, prin urmare, nu există o încălcare a articolului 43 din Constituție.

30. EXCLUDEREA PUBLICITĂȚII ȘI A TELESHPING-ULUI DIN PROGRAMELE RETRANSMISE

Pe 23 noiembrie 2021, Curtea Constituțională a pronunțat Hotărârea nr. 36 privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 66 alin. (7) și 84 alin. (13) din Codul serviciilor media audiovizuale³⁰.

³⁰[Hotărârea nr. 36 din 23.11.2021](#) privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 66 alin. (7) și 84 alin. (13) din Codul serviciilor media audiovizuale

Curtea a observat că, potrivit prevederilor articolului 66 alin. (7) din Codul serviciilor media audiovizuale, distribuitorii de servicii media nu aveau dreptul să introducă publicitate sau *teleshopping* în serviciile media audiovizuale retransmise și trebuiau să excludă publicitatea și *teleshopping*-ul din serviciile media audiovizuale străine retransmise.

În jurisprudența sa, Curtea a reținut că articolul 32 din Constituție garantează dreptul la libertatea de exprimare, care include și libertatea de a distribui informații și idei în cazul distribuitorilor de servicii media. Atât transmisia, cât și retransmisia programelor prin eter sau prin cablu fac incident dreptul de a distribui informații și idei.

Curtea a subliniat că articolul 32 din Constituție trebuie interpretat, potrivit articolului 4 alin. (1) din Constituție, în concordanță cu prevederile tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte.

Republica Moldova a ratificat Convenția europeană cu privire la televiziunea transfrontalieră din 5 mai 1989. Conform articolului 4 din această Convenție, părțile vor asigura libertatea de expresie și de informare conform articolului 10 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Părțile vor garanta libertatea de recepție și nu se vor opune retransmiterii pe teritoriul lor a serviciilor de programe care se conformează dispozițiilor acestei Convenții.

Noțiunea de serviciu de program se referă la toate elementele dintr-un anumit serviciu (adică elementele de programe individuale, publicitatea, *teleshopping*-ul, programul *trailer*, *logo*-ul serviciului etc.) (punctul 92 din Raportul explicativ al Convenției europene cu privire la televiziunea transfrontalieră).

Având în vedere considerentele menționate *supra*, Curtea a reținut că dreptul la libertatea de exprimare include și dreptul de a retransmite programe care includ publicitatea sau *teleshopping*-ul.

În consecință, Curtea a considerat necesar să stabilească dacă obligația excluderii publicității și a *teleshopping*-ului din programele străine retransmise afectează libertatea de exprimare, garantată de articolul 32 din Constituție, și este în concordanță cu Convenția europeană cu privire la televiziunea transfrontalieră, așa cum stabilește articolul 4 din Constituție.

Curtea a reținut că distribuitorii de servicii media audiovizuale retransmit programe străine (care includ publicitatea și *teleshopping*-ul) de la furnizorii: (i) din statele care au ratificat Convenția europeană cu privire la televiziunea transfrontalieră și (ii) din statele care nu au ratificat această Convenție. Furnizorii din statele care au ratificat Convenția beneficiază de garanțiile ei. Totodată, legislatorul Republicii Moldova este obligat să respecte prevederile Convenției. Din contră, în domeniul retransmiterii programelor străine (care includ publicitatea și *teleshopping*-ul) de la furnizorii din statele care nu au ratificat Convenția europeană cu privire la televiziunea transfrontalieră, legislatorul are o marjă discreționară mai largă, nefiind ținut de obligațiile asumate prin această Convenție.

Curtea a observat că prevederile contestate sunt rigide și stabilesc o măsură generală pentru distribuitorii de servicii media audiovizuale străine. Așadar, legislatorul a reglementat o interdicție absolută și nu a diferențiat distribuitorii de servicii media care retransmit programe din statele care au ratificat Convenția europeană cu privire la televiziunea transfrontalieră și din

statele care nu au ratificat această Convenție. Această măsură generală se aplică situațiilor prestabilite, indiferent de circumstanțele fiecărui caz. Spre deosebire de legile elastice, care sunt „sensibile la circumstanțe” și care prevăd posibilitatea aplicării lor în funcție de contextul factual detaliat, legile rigide stabilesc concepte precise, „insensibile la circumstanțe”.

Așadar, legislatorul a preferat o măsură generală în detrimentul unor măsuri individuale (cum ar fi, spre exemplu, diferențierea publicității și a *teleshopping*-ului retransmise din state parte la Convenția europeană cu privire la televiziunea transfrontalieră și din state care nu sunt parte la această Convenție). Totuși, legislatorul putea adopta măsuri legislative individuale care să realizeze la fel de eficient scopurile legitime urmărite și care să limiteze mai puțin exercitarea dreptului la libertatea de exprimare a distribuitorilor de servicii media audiovizuale, în comparație cu măsura generală contestată.

Curtea a mai observat că, potrivit articolului 4 teza a II-a din Convenția europeană cu privire la televiziunea transfrontalieră, părțile vor garanta libertatea de recepție și nu se vor opune retransmiterii pe teritoriul lor a serviciilor de programe care se conformează dispozițiilor acestei Convenții. O parte nu va fi îndreptățită să se bazeze pe dispozițiile specifice ale legislației sau pe reglementările sale naționale în sfera audiovizualului în domeniile reglementate de Convenție (publicitate și *teleshopping*, sponsorizare, responsabilitatea radiodifuzorului în menținerea standardelor programului etc.) pentru a restricționa recepționarea sau pentru a preveni retransmiterea, pe teritoriul său, a unui serviciu de program transmis pentru altă parte care respectă prevederile Convenției (punctul 121 din Raportul explicativ al Convenției).

Deși, prin Legea nr. 1555 din 19 decembrie 2002, Republica Moldova și-a rezervat dreptul de a impune restricții asupra retransmisiei pe teritoriul său a programelor care fac publicitate pentru băuturile alcoolice, atunci, când a impus obligația contestată, legislatorul nu a diferențiat conținutul publicității sau a *teleshopping*-ului.

Curtea a observat că atunci când un public precis al unui stat-parte este vizat în mod special și cu o oarecare regularitate de programele de publicitate sau de *teleshopping* într-un serviciu de programe transmise dintr-un alt stat-parte, programele de publicitate sau de *teleshopping* în discuție nu trebuie să eludeze normele care reglementează publicitatea televizată sau *teleshopping*-ul în statul-parte al cărui public este vizat. Aceste criterii („precis”, „cu o oarecare regularitate”, „un singur stat-parte”, „eludare”) trebuie să fie întrunite în mod cumulativ. În cazul în care nu este întrunit un criteriu, statul-parte nu va putea interzice programele care includ publicitatea sau *teleshopping*-ul din statele-parte care transmit aceste programe (punctele 267 și 271 din Raportul explicativ al Convenției europene cu privire la televiziunea transfrontalieră).

Așadar, în cazul întrunirii în mod cumulativ a condițiilor prevăzute de articolul 16 din Convenția europeană cu privire la televiziunea transfrontalieră, detaliate în punctele 267-272 din Raportul explicativ al acestei Convenții, Parlamentul poate dispune interzicerea retransmiterii publicității și a *teleshopping*-ului care vizează în mod special publicul precis al Republicii Moldova și care sunt retransmise cu o oarecare regularitate. Totuși, în cazul adoptării prevederilor articolului 66 alin. (7) din Codul serviciilor media audiovizuale, legislatorul nu a ținut cont de condițiile în discuție.

Prin urmare, având în vedere că legislatorul a reglementat o obligație absolută, fără a lua în calcul măsuri individuale mai puțin intruzive în libertatea de exprimare a distribuitorilor de

servicii media audiovizuale și fără a diferenția programele (care includ publicitatea și *teleshopping*-ul) din statele parte la Convenția europeană cu privire la televiziunea transfrontalieră și statele care nu sunt parte, Curtea a conchis că prevederile contestate sunt incompatibile cu articolele 4 și 32 din Constituție.

31. APRECIEREA REZULTATULUI TESTĂRII INTEGRITĂȚII PROFESIONALE DE INSTANȚA DE JUDECATĂ FĂRĂ PARTICIPAREA PERSOANEI TESTATE ȘI IMPOSIBILITATEA CONTESTĂRII ÎNCHEIERII JUDECĂTOREȘTI PRIVIND APRECIEREA REZULTATULUI TESTĂRII

Pe 7 decembrie 2021, Curtea Constituțională a pronunțat Hotărârea nr. 37 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 343⁸ din Codul de procedură civilă.³¹

Analizând prevederile articolului 343⁸ din Codul de procedură civilă, Curtea a observat că instanța de judecată examinează materialele obținute în cadrul testelor de integritate profesională a agentului public testat. În procesul verificării respectării condițiilor de autorizare, judecătorul (i) confirmă sau modifică propunerea instituției care evaluează integritatea instituțională cu privire la aprecierea comportamentului agentului public testat și (ii) constată rezultatele testării integrității profesionale în conformitate cu prevederile Legii privind evaluarea integrității instituționale. Astfel, din prevederile menționate rezultă că agentul public testat nu participă la examinarea cererii de apreciere a rezultatului testului de integritate profesională (care include verificarea materialelor testării), deși instanța de judecată se pronunță asupra propunerii testatorului cu privire la aprecierea comportamentului agentului public testat.

De asemenea, Curtea a observat că legislatorul a instituit, prin norma contestată, calea de recurs împotriva încheierii menționate doar pentru instituția care evaluează integritatea instituțională. Agentul public testat nu dispune de dreptul de a contesta această încheiere (articolul 343⁸ alin. (4) din Cod).

Astfel, Curtea a analizat procedura judiciară de apreciere a rezultatului testului de integritate profesională prin prisma articolelor 20 și 26, care garantează dreptul de acces la instanțe și dreptul la apărare, în coroborare cu articolul 54 din Constituție, care impune condiția proporționalității restrângerii drepturilor fundamentale.

a) Dacă ingerința este „prevăzută de lege”

Cu privire la condiția previzibilității prevederilor contestate, Curtea a constatat că legislatorul a definit în mod clar noțiunile de „test de integritate profesională”, „testarea integrității profesionale” și „testor” în articolul 4 din Legea privind evaluarea integrității instituționale. Curtea a reținut că prevederile articolelor 343⁸ din Codul de procedură civilă și 17 alineatele (2)-(4) din Legea privind evaluarea integrității instituționale îndeplinesc exigențele calității legii, fiind clare, accesibile și previzibile.

b) Cu privire la legitimitatea scopului urmărit

Curtea a subliniat că scopurile generale ale evaluării integrității instituționale declarate de către legislator sunt asigurarea integrității profesionale a agenților publici, prevenirea și combaterea

³¹ [Hotărârea nr. 37 din 7 decembrie 2021](#) privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 343⁸ din Codul de procedură civilă (aprecierea rezultatului testului de integritate profesională)

corupției în cadrul entităților publice, care trebuie să-și desfășoare activitatea în interes public, asigurând climatul de integritate instituțională (articolele 2 lit. b) și 5 alin. (1) din Lege).

Curtea a observat că planul de testare a integrității profesionale este un document cu caracter confidențial (articolul 15 alin. (1) din Lege). Testorii integrității profesionale își desfășoară activitatea în mod confidențial (articolul 16 alin. (1) din Lege). La examinarea materialelor testării integrității profesionale, judecătorul trebuie să verifice respectarea de către testor a deciziei de inițiere a testării și a încheierii de autorizare a testării, să examineze înregistrările audio/video care conțin informații privind identitatea testorilor și măsurile de testare aplicate și să constate prin încheiere rezultatul testării integrității profesionale.

Așadar, Curtea a reținut că restrângerea exercițiului drepturilor agentului public de a participa la aprecierea rezultatului testării și de a contesta încheierea instanței de judecată la această etapă urmărește asigurarea confidențialității evaluării integrității instituționale, a identității testorului, asigurarea vieții/sănătății acestuia și a membrilor de familie de răzbunări din partea agentului testat, precum și asigurarea confidențialității măsurilor speciale de testare. De asemenea, confidențialitatea testorilor și a măsurilor de testare contribuie la neafectarea utilității operațiunilor viitoare. De asemenea, procedura prevăzută de prevederile contestate are drept scop asigurarea bunei desfășurări a evaluării integrității. Aceste scopuri pot fi subsumate următoarelor scopuri legitime generale prevăzute de articolul 54 alin. (2) din Constituție: împiedicarea divulgării informațiilor confidențiale, protejarea drepturilor altor persoane (*i.e.* ale testorilor) și asigurarea ordinii publice.

c) Cu privire la legătura rațională dintre măsura prevăzută de dispozițiile legale contestate și scopurile legitime urmărite de acestea

Curtea a reținut că neparticiparea agentului public testat la aprecierea rezultatului testării integrității profesionale de către instanța de judecată și imposibilitatea de a contesta această încheiere judecătorească contribuie la asigurarea scopurilor legitime menționate *supra*.

d) Cu privire la existența unor măsuri alternative mai puțin intruzive, care au o legătură rațională cu scopul legitim urmărit

Curtea a observat că legislatorul nu a luat în calcul posibilitatea implementării unor măsuri individuale mai puțin intruzive în drepturile agentului public testat la un proces echitabil și la apărare.

Curtea a considerat că pentru realizarea scopurilor legitime, legislatorul putea să prevadă prerogativa instituției evaluatoare de a solicita judecătorului autorizarea testării integrității profesionale în cadrul evaluării integrității instituționale. După obținerea acestei autorizații, instituția urma să efectueze nemijlocit testarea agenților publici din cadrul instituției evaluate și să realizeze celelalte două etape de evaluare. După parcurgerea tuturor etapelor de evaluare, instituția evaluatoare era obligată să întocmească un raport privind rezultatele evaluării integrității instituționale, care ar include, *inter alia*, și aprecierea rezultatelor testării integrității profesionale a fiecărui agent public testat din entitatea publică evaluată. Această apreciere putea fi efectuată nemijlocit de instituția evaluatoare și consta în evaluarea comportamentului fiecărui agent public testat ca fiind pozitiv, negativ sau neconcludent. De asemenea, legislatorul putea

stabili că raportul întocmit de instituția evaluatoare urmează a fi expediat entității evaluate, cu anexarea înregistrărilor audio/video prelucrate

În cazul în care din raportul privind rezultatele evaluării integrității instituționale rezulta că există agenți publici testați negativ, instituția evaluată avea prerogativa și obligația de a iniția în privința lor proceduri disciplinare și de a aplica sancțiuni corespunzătoare.

Curtea a reținut că agentul public testat are dreptul de a contesta în contencios administrativ: (i) testul de integritate profesională, și (ii) sancțiunea disciplinară aplicată ca urmare a testului negativ (articolul 22 alin. (1) din Lege). Din analiza coroborată a legislației, Curtea a observat că contestarea sancțiunii devine irelevantă atât timp cât rezultatul testului a fost confirmat printr-o încheiere judecătorească. Instanța de contencios administrativ va fi ținută de puterea lucrului judecat constatată în încheierea judecătorească privind aprecierea rezultatului testării integrității profesionale, în pofida faptului că aceasta se bazează exclusiv pe materialele instituției evaluatoare, iar agentul public testat negativ nu a participat la ședința judiciară, nu și-a expus opinia în privința materialelor examinate și nici nu a putut să o conteste.

Curtea a reținut că încheierea judecătorească pronunțată în baza articolelor 343⁸ din Codul de procedură civilă și 17 alineatele (2), (3) și (4) din Legea privind evaluarea integrității instituționale acordă rezultatului testului de integritate profesională puterea lucrului judecat și afectează iremediabil dreptul funcționarului public testat la accesul liber la justiție și la apărare. Astfel, procedura reglementată de articolele 343⁸ din Codul de procedură civilă și 17 alineatele (2), (3) și (4) din Legea privind evaluarea integrității instituționale reprezintă un impediment pentru realizarea unui control judiciar plenipotențiar de instanța de contencios administrativ sesizată în condițiile articolului 22 din Legea privind evaluarea integrității instituționale. Eventualul drept al funcționarului public testat de a contesta testul de integritate profesională efectuat în privința sa în baza articolului 22 din Lege rămâne a fi irealizabil și iluzoriu atât timp cât rezultatele testului sunt confirmate printr-o încheiere judecătorească.

Curtea a considerat că legislatorul putea să prevadă dreptul agentului public testat de a contesta rezultatul testării integrității profesionale stabilit de instituția evaluatoare în instanța de contencios administrativ, după efectuarea evaluării integrității instituționale, acordându-i prerogative depline pentru a prezenta dovezi în apărarea sa. Totodată, legislatorul putea stabili că în eventualitatea în care agentul public testat va contesta rezultatul testării sale, entitatea publică nu va derula procedura de sancționare disciplinară a agentului public testat până la pronunțarea unei hotărâri definitive și irevocabile privind rezultatul testării integrității profesionale. De asemenea, pentru a fi respectat termenul de prescripție al răspunderii disciplinare, legislatorul putea stabili că, în cazul contestării rezultatului testării integrității profesionale, cursul termenului de prescripție al răspunderii disciplinare să fie suspendat.

Curtea a conchis că prevederile articolelor 343⁸ din Codul de procedură civilă și 17 alineatele (2), (3) și (4) din Legea privind evaluarea integrității instituționale contravin articolelor 20 și 26 coroborate cu articolul 54 din Constituție. Pentru a face posibilă implementarea propriei sale hotărâri, Curtea a reținut că trebuie declarat neconstituțional și textul „și de apreciere a rezultatului testului de integritate profesională” din articolul 343⁶ din Codul de procedură civilă.

Totodată, până la modificarea legislației în domeniul evaluării integrității instituționale, instituția care evaluează integritatea instituțională va aprecia, după efectuarea testului de integritate profesională, rezultatul acestuia. După comunicarea rezultatului testării, agentul

public testat va avea posibilitatea: 1) să conteste rezultatul testării integrității profesionale în instanța de judecată în ordinea contenciosului administrativ; 2) să participe în instanța de judecată la examinarea rezultatului testării integrității, cu asigurarea confidențialității testorilor, a mijloacelor și metodelor de testare; 3) să aibă acces la materialele testării, cu asigurarea confidențialității testorilor, a mijloacelor și metodelor de testare; și 4) să utilizeze căile de atac reglementate de Codul administrativ. Contestarea rezultatului testării integrității profesionale suspendă cursul termenului de prescripție de tragere la răspundere disciplinară.

În același timp, pentru a da efect prezentei Hotărâri în cauza în care a fost ridicată excepția de neconstituționalitate, Curtea a reținut că, pentru a beneficia de un remediu efectiv, autorul sesizării va avea dreptul de a contesta încheierea privind aprecierea rezultatului testării integrității profesionale conform Codului de procedură civilă. Termenul de recurs va fi calculat de la data adoptării acestei hotărâri.

Curtea a emis o Adresă Parlamentului în vederea modificării legislației în domeniul evaluării integrității instituționale în conformitate cu raționamentele prezentei hotărâri.

32. COMPETENȚA CONSILIULUI SUPERIOR AL MAGISTRATURII LA NUMIREA ÎN FUNCȚIE A JUDECĂTORILOR PÂNĂ LA ATINGEREA PLAFONULUI DE VÂRSTĂ

Pe 7 decembrie 2021, Curtea Constituțională a pronunțat Hotărârea nr. 38 privind interpretarea articolelor 1 alin. (3), 20 și 116 alin. (1) și (2) din Constituție și controlul de constituționalitate al articolului 11 alin. (1) din Legea nr. 544 din 20 iulie 1995 privind statutul judecătorului³².

Analiza Curții a vizat:

I. INTERPRETAREA ARTICOLELOR 1 ALIN. (3), 20 ȘI 116 ALINEATELE (1) ȘI (2) DIN CONSTITUȚIE

(i) Principii generale privind independența judecătorilor și privind statutul Consiliului Superior al Magistraturii

Curtea a reiterat că independența judecătorului nu reprezintă un scop în sine și nici un privilegiu personal, ci urmărește să-i asigure judecătorului posibilitatea de a-și exercita rolul de protector al drepturilor și libertăților cetățenilor. Curtea a subliniat că protecția recunoscută judecătorului constituie un bun al întregii societăți. Într-un stat guvernat de preeminența dreptului, principiul independenței judecătorești este însoțit de mai multe garanții, vitale pentru independența judiciară instituțională și individuală și fără de care ar fi imposibilă funcționarea efectivă și imparțială a instanțelor.

În Hotărârea nr. 23 din 27 iunie 2017, Curtea a reținut că Consiliul Superior al Magistraturii are rolul de a garanta independența autorității judecătorești. Totodată, în Avizul nr. 1 din 22 septembrie 2020, Curtea a precizat că Consiliului Superior al Magistraturii îi revine rolul primar în procedurile privind numirea, promovarea, transferarea, demisia sau eliberarea din funcția de

³² [Hotărârea nr. 38 din 07.12.2021](#) pentru interpretarea articolelor 1 alin. (3), 20 și 116 alin. (1) și (2) din Constituție și controlul de constituționalitate al articolului 11 alin. (1) din Legea nr. 544 din 20 iulie 1995 privind statutul judecătorului (numirea în funcție a judecătorilor până la atingerea plafonului de vârstă)

judecător, iar orice abatere de la această regulă contravine articolului 123 alin. (1) din Constituție.

Curtea a subliniat că textele „în condițiile legii”, „potrivit legii” și „prin lege organică” din conținutul articolelor 116 alineatele (1) și (2) și 123 alin. (2) trebuie interpretate în conformitate cu principiul preeminenței dreptului, care este inerent tuturor articolelor din Constituție. În Raportul privind preeminența dreptului, Comisia de la Veneția a stabilit că legile trebuie să se aplice în mod egal tuturor, cu excepția situațiilor în care există deosebiri obiective care justifică diferențierea [CDL-AD(2011)003rev, § 65]. Totodată, Comisia a subliniat că respectarea principiului preeminenței dreptului nu se limitează doar la punerea în aplicare a prevederilor explicate și formale ale legii și ale Constituției, ci implică, totodată, un comportament și practici constituționale care să faciliteze conformarea cu normele formale de către toate organele constituționale și respectul reciproc între acestea (Avizul nr. 685/2012 din 17 decembrie 2012, CDL-AD(2012)026, § 72).

Principiul preeminenței dreptului este garantat în special de articolul 1 alin. (3) din Constituție. Totodată, și articolul 20 din Constituție, care garantează dreptul de acces liber la justiție, stabilește că dreptul de acces liber la justiție trebuie realizat în condițiile legii, în vederea garantării respectării rigorilor unui tribunal instituit de lege. Orice abatere de la acest standard reprezintă o încălcare a articolului 20 din Constituție.

(ii) Autoritățile competente să numească judecătorii, în conformitate cu prevederile articolului 116 alin. (2) din Constituție

În jurisprudența sa, Curtea a precizat că influența decisivă a unui consiliu judiciar independent asupra deciziilor privind numirea și cariera judecătorilor reprezintă o metodă potrivită pentru garantarea independenței sistemului judiciar. Curtea a mai menționat că rolul Președintelui Republicii în procesul de numire a judecătorilor nu reprezintă un fapt neobișnuit. Reducerea la o singură dată a posibilității Președintelui Republicii de a respinge o candidatură constituie o expresie a echilibrului corect dintre Consiliul Superior al Magistraturii și Președinte și presupune influența decisivă a Consiliului (Avizul nr. 1 din 22 septembrie 2020, § 43).

Într-o cauză privind independența judecătorilor din Franța, Curtea Europeană a precizat că simpla numire în funcție a judecătorilor de către un membru al executivului nu creează, în sine, o dependență, dacă, odată numiți, acești judecători nu sunt supuși presiunilor sau instrucțiunilor în exercitarea funcției lor judiciare (*Thiam v. Franța*, 18 octombrie 2018, §§ 80-82).

Curtea a reținut că stabilirea în Constituție a procedurii de numire în funcție a judecătorilor reprezintă o garanție a independenței judecătorilor și a exercitării cu imparțialitate a atribuțiilor care le revin. Totuși, potrivit articolului 116 alin. (2) din Constituție, exercițiul acestei competențe face obiectul reglementării legislative, care trebuie să concilieze și să asigure protecția principiilor independenței judiciare, preeminenței dreptului și statutului Consiliului de organ abilitat cu administrarea judecătorească. Curtea a subliniat că, deși îi revine legislativului să facă aprecierea inițială, evaluarea finală rămâne supusă controlului Curții Constituționale.

Curtea a precizat că sarcina sa este să confirme existența unor cerințe minime pe care trebuie să le respecte legile relevante. În lista de criterii în funcție de care trebuie apreciată independența intră, *inter alia*, modul de desemnare a judecătorilor, durata mandatului acestora, existența

protecției împotriva presiunilor externe și existența unei aparențe de independență a instanței (*Fruni v. Slovacia*, 21 iunie 2011, § 141; *Ramos Nunes de Carvalho e Sá v. Portugalia*, 6 noiembrie 2018, § 144). Între altele, atunci când analizează numirea judecătorilor în funcție și atunci când stabilește dacă standardul „tribunalului instituit prin lege” a fost respectat, Curtea trebuie să verifice dacă procedura urmată pentru a institui o instanță este prevăzută de lege și dacă este aplicată în vederea numirii candidaților în funcții judiciare

(iii) Cadrul normativ privind numirea judecătorilor în funcție

Cadrul normativ intern privind numirea în funcție a judecătorilor până la atingerea plafonului de vârstă este constituit, în special, din dispozițiile articolului 116 din Constituție, din cele ale Legii privind statutul judecătorilor și din cele ale Legii privind selecția, evaluarea performanțelor și cariera judecătorilor. Curtea a menționat că legile infraconstituționale menționate dezvoltă prevederile constituționale, concretizând criteriile de evaluare, precum și procedura din fața Consiliului Superior al Magistraturii la numirea în funcția de judecător.

Curtea a reținut că legile în discuție instituie un colegiu specializat pentru evaluarea performanțelor judecătorilor. În esență, acest organism asigură autoadministrarea judecătorească, fiind alcătuit dintr-o majoritate calificată de membri judecători, care sunt aleși prin metode care asigură cea mai largă reprezentare a acestora (a se vedea articolul 15 din Legea nr. 154 din 5 iulie 2012). Potrivit cadrului normativ relevant, colegiul de evaluare a judecătorilor verifică întrunirea de către judecători a condițiilor funcției deținute sau ale funcției la care pretind pe parcursul carierei lor.

Privite la modul abstract și extrase din orice context, aceste prevederi par să asigure independența judecătorilor și să excludă orice aparențe în măsură să afecteze încrederea publicului în independența puterii judecătorești. Astfel, atât timp cât numirea judecătorilor până la atingerea plafonului de vârstă implică reguli stricte, standardul independenței este respectat.

(iv) Marja discreționară a Consiliului Superior al Magistraturii în cadrul procedurii numirii judecătorilor până la atingerea plafonului de vârstă

Curtea a reținut că Constituția nu prevede expres o competență a Consiliului de a numi în mod discreționar judecătorii în funcție până la atingerea plafonului de vârstă. Totuși, o asemenea competență poate fi dedusă pe baza principiului autoadministrării judecătorești, precum și pe baza textului „se numesc în funcție de Președintele Republicii Moldova, la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii” din articolul 116 alin. (2) din Constituție.

Curtea a constatat că această competență presupune că Consiliul este autoritatea finală care trebuie să decidă, în mod definitiv, numirea judecătorului în funcție până la atingerea plafonului de vârstă. Prin urmare, având în vedere că o asemenea marjă discreționară poate afecta neutralitatea procedurii de numire a judecătorilor, Curtea a trebuit să constate dacă ea este justificată și dacă este însoțită de garanții adecvate, care exclud arbitrarul.

(v) Ponderarea principiilor independenței justiției și preeminenței dreptului cu principiul autoadministrării judecătorești

Curtea a observat că textul „în condițiile legii” din articolul 116 alin. (2) din Constituție limitează de o manieră substanțială competența Consiliului de a numi judecătorii în funcție până

la atingerea plafonului de vârstă. În primul rând, competența în discuție face obiectul reglementării legislative, iar în al doilea rând, această limitare impune inclusiv o obligație a Consiliului de a se conforma cu condițiile stabilite în lege. Așadar, o primă condiție impusă Consiliului în exercițiul competenței de numire a judecătorilor până la atingerea plafonului de vârstă este reprezentată de principiul preeminenței dreptului. Totodată, Curtea a reținut și limitări implicite, deduse din câmpul de aplicare al articolelor 20 și 116 alin. (1) din Constituție, care impun exigențe stricte pe care trebuie să le respecte o instanță de judecată, prin raportare la standardul unui „tribunal instituit de lege”.

Pe de altă parte, referitor la principiul autoadministrării judecătorești, Curtea a constatat că acesta nu urmărește doar recunoașterea, de o manieră formală, a unei autonomii a Consiliului, ci reprezintă, în esență, un mijloc de garantare a protecției independenței justiției, prin autoadministrarea acesteia. Ținând cont de impactul semnificativ al recunoașterii unei marje discreționare a Consiliului Superior al Magistraturii asupra percepției publicului privind puterea judecătorească, este esențial ca justificarea ei să se bazeze pe motive reale și justificate.

Curtea a reținut că obiectivul protecției puterii judecătorești ar putea să constituie, în principiu, un motiv legitim pentru a-i recunoaște Consiliului o marjă discreționară concepută să atenueze acest risc. Totuși, riscurile ipotetice care ar rezulta ca urmare a recunoașterii unei marje discreționare a Consiliului ar face ca justiția să fie supusă influențelor. Curtea a subliniat că o justiție supusă influențelor vine în contradicție cu valoarea preeminenței dreptului.

În primul rând, Curtea a reținut că, într-un asemenea caz, este plauzibilă afectarea independenței prin subordonarea judecătorilor numiți în funcție pentru perioada inițială de cinci ani față de Consiliu. Faptul că judecătorii sunt numiți în funcție inițial pentru un termen de cinci ani, urmând să fie confirmați până la atingerea plafonului de vârstă face plauzibilă temerea ca aceștia să-și ghideze acțiunile pentru a câștiga loialitatea Consiliului, uneori în detrimentul justiției. Astfel, factori ca amenințarea cu eliberarea din funcție sau dorința de a fi confirmat până la atingerea plafonului de vârstă pot determina apariția unei atitudini „deferente” față de Consiliu. Deși Consiliul este autoritatea care decide numirea în funcție a judecătorilor până la atingerea plafonului de vârstă, competența în discuție trebuie realizată astfel încât să nu fie compromisă independența judecătorilor. Consiliul nu-și poate folosi competența cu care a fost învestit prin Constituție contrar scopului protecției independenței judecătorilor. Deturnarea scopului ar fi contrară activității în serviciul căreia a fost creat și în a cărei realizare Consiliul trebuie să contribuie. Un grad ridicat de influență în privința carierei judecătorilor, poate să compromită structura întregului sistem judecătoresc.

Curtea a reținut că existența acestei marje discreționare nu este rezonabilă, atunci când face obiectul unei aprecieri de ansamblu în vederea stabilirii impactului asupra independenței judecătorilor. Riscul deturnării scopului protecției și susceptibilitatea la influențe externe care ar rezulta din aceste împrejurări ar fi în măsură să submineze încrederea publicului în instanțe. Așadar, în pofida legitimității teoretice a obiectivului de protecție, Curtea a constatat că competența Consiliului de a decide discreționar numirea judecătorilor în funcție până la atingerea plafonului de vârstă nu-și găsește o justificare reală astfel încât să fie asigurat un echilibru corect între principiul autoadministrării judecătorești și încrederea în sistemul judiciar. De altfel, atunci când sunt analizate toate aceste elemente, imaginea care se conturează nu este cea a unei protecții sporite a judecătorilor. Ceea ce se evidențiază este o structură care ar putea să protejeze, dar care ar putea, de asemenea, să controleze și, prin urmare, să influențeze.

Prin urmare, Curtea a subliniat că articolul 116 alin. (2) din Constituție trebuie interpretat în sensul în care, după expirarea termenului de cinci ani, judecătorii vor fi numiți în funcție până la atingerea plafonului de vârstă fără o evaluare suplimentară din partea Consiliului Superior al Magistraturii.

II. Cu privire la controlul constituționalității articolului 11 alin. (1) din Legea privind statutul judecătorului

Potrivit celei de-a doua teze din articolul 11 alin. (1) din Legea privind statutul judecătorului, candidații selectați care întrunesc condițiile specificate la articolul 6 se numesc în funcția de judecător inițial pe un termen de cinci ani. După expirarea termenului de cinci ani, judecătorii sunt numiți în funcție până la atingerea plafonului de vârstă de 65 de ani.

Deși prevederea nu stabilește criteriile pe baza cărora este decisă numirea judecătorilor până la atingerea plafonului de vârstă, Curtea a reținut că acestea se regăsesc în Legea privind selecția, evaluarea performanțelor și cariera judecătorilor. În analiza sa referitoare la procedura de numire în funcție a judecătorilor până la atingerea plafonului de vârstă, Curtea a stabilit că, deși numirea judecătorilor este condiționată de evaluarea și de obținerea unui calificativ pozitiv în fața unui Colegiu specializat al Consiliului Superior al Magistraturii, această competență este atribuită unui organ din cadrul Consiliului, fiind respectate astfel exigențele impuse de articolul 123 alin. (1) din Constituție. Pe de altă parte, Curtea a reținut că criteriile aplicate în vederea evaluării unui candidat sunt prevăzute de lege.

Așadar, Curtea a reținut că articolul 11 alin. (1) din Legea privind statutul judecătorului poate fi aplicat în conformitate cu interpretările Curții reținute la interpretarea articolelor 1 alin. (3), 20 și 116 alineatele (1) și (2) din Constituție.

33. NECLARITATEA EXPRESIEI „INTERESELOR PUBLICE” ÎN CONTEXTUL INFRAȚIUNII DE ABUZ DE SERVICIU ÎN SECTORUL PRIVAT

Pe 21 decembrie 2021, Curtea Constituțională a pronunțat Hotărârea nr. 39 privind excepția de neconstituționalitate a expresiei „intereselor publice” din articolul 335 alin. (1) din Codul penal³³.

Articolul 335 alin. (1) din Codul penal stabilește răspunderea pentru folosirea intenționată de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală ori care lucrează pentru o astfel de organizație a situației de serviciu, a bunurilor organizației în interes material, în alte interese personale sau în interesul terților, direct ori indirect, dacă aceasta a cauzat daune în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice.

Autorul excepției de neconstituționalitate a afirmat că expresia „intereselor publice” din articolul menționat este imprevizibilă.

³³ [Hotărârea nr. 39 din 21.12.2021](#) privind excepția de neconstituționalitate a unor dispoziții din articolul 335 alin. (1) din Codul penal (imprevizibilitatea expresiei „intereselor publice”)

Curtea a examinat această excepție de neconstituționalitate prin prisma articolelor 1 alin. (3) și 22 din Constituție, care garantează principiul legalității incriminării și a pedepsei penale, și a articolului 23 din Constituție, care stabilește exigențele referitoare la calitatea legii.

Curtea a reamintit că anterior a declarat neconstituțional textul „intereselor publice sau” din articolele 327 alin. (1) [*abuzul de putere sau abuzul de serviciu*], 328 alin. (1) [*excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu*] și 329 alin. (1) [*neglijența în serviciu*], 361 alin. (2) lit. d) [*confeccionarea, deținerea, vânzarea sau folosirea documentelor oficiale, a imprimatelor, ștampilelor sau sigiliilor false*] din Codul penal, deoarece s-a stabilit contrarietate acestuia cu articolele 1 alin. (3), 22, 23 alin. (2) din Constituție (a se vedea HCC nr. 22 din 27 iunie 2017, HCC nr. 33 din 7 decembrie 2017 și HCC nr. 24 din 17 octombrie 2019).

Curtea a reiterat că legea penală nu conține criterii clare și previzibile pentru aprecierea concretă a impactului acțiunilor unei persoane în privința unei valori abstracte cum este „interesul public” (HCC nr. 33 din 7 decembrie 2017, § 108).

Având în vedere caracterul abstract al sintagmei contestate, Curtea a constatat că textul „interesului public” de la articolul 335 alin. (1) din Codul penal este susceptibil de o interpretare imprevizibilă defavorabilă în cazul faptuitorului. Interpretarea imprevizibilă defavorabilă constituie o încălcare a principiului legalității incriminării și al legalității pedepsei.

În lipsa unor repere fixe stabilite în legea penală, calificarea urmărilor prejudiciabile ale infracțiunii de abuz de serviciu în sfera privată pentru „interesul public” se poate face la discreția celor care aplică legea penală, justițiabilul aflându-se într-o stare de incertitudine juridică.

Curtea a mai constatat că textul „intereselor publice sau” din articolul 335 alin. (1) din Codul penal complică descrierea infracțiunii de **abuz de serviciu în sfera privată**, fiind o sursă de incertitudine juridică. Noțiunea „interes public” are un caracter abstract și nu asigură identificarea persoanei căreia îi sunt cauzate daunele, adică victima infracțiunii (HCC nr. 24 din 17 octombrie 2019, § 141).

Astfel, Curtea a reținut că atât soluția, cât și considerentele din Hotărârile nr. 22 din 27 iunie 2017, nr. 33 din 7 decembrie 2017 și nr. 24 din 17 octombrie 2019 sunt aplicabile, *mutatis mutandis*, și în prezenta cauză.

Prin urmare, Curtea a conchis că textul „intereselor publice sau” din articolul 335 alin. (1) din Codul penal nu îndeplinește standardul calității legii penale, fiind contrar articolelor 1 alin. (3) și 22, coroborate cu articolul 23 alin. (2) din Constituție.

Totodată, Curtea a menționat că **declararea neconstituțională a textului „intereselor publice sau” din articolul 335 alin. (1) din Codul penal nu restrânge câmpul de aplicare al acestui articol**. În acest sens, Curtea reține că expresia legală ce se menține [a cauzat daune în proporții considerabile drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice] protejează toate eventualele victime ale infracțiunii prevăzute la articolul 335 alin. (1) din Codul penal, avându-se în vedere că persoanele juridice pot fi de drept public sau de drept privat (a se vedea articolul 173 din Codul civil). Astfel, rezultă în mod rezonabil că eventualele daune materiale cauzate intereselor publice se regăsesc în categoria daunelor cauzate drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei juridice de drept public, aici incluzându-se statul,

unitățile teritorial-administrative și alte persoane juridice de drept public (a se vedea, *mutatis mutandis*, HCC nr. 24 din 17 octombrie 2019, § 143).

Curtea a declarat neconstituțional textul „intereselor publice sau” din articolul 335 alin. (1) din Codul penal, adoptat prin Legea nr. 985 din 18 aprilie 2002.

B. Avize

Pe parcursul anului 2021, Curtea a pronunțat următoarele avize:

- Avizul nr. 1 din 15 aprilie 2021 pentru constatarea circumstanțelor care justifică dizolvarea Parlamentului;
- Avizul nr. 2 din 26 octombrie 2021 asupra sesizării nr. 197c/2021 privind proiectul de lege pentru modificarea articolului 70 din Constituție (imunitatea deputatului).

C. Validarea mandatelor de deputat

În ședințele plenare ale Curții nu au fost stabilite circumstanțe de natură să împiedice validarea mandatelor de deputat în Parlament atribuite următorilor candidați supleanți:

- domnul Grigorii Uzun, pe lista Partidului politic „Partidul Socialiștilor din Republica Moldova” (HCC nr. 5/2021);
- domnul Viorel Barda, pe lista Partidului politic „Partidul Acțiune și Solidaritate” (HCC nr. 26/2021);
- doamna Ana Calinici, doamna Evghenia Cojocari, domnul Boris Popa, doamna Ana Oglinda și domnul Dorel Iurcu, pe lista Partidului politic „Partidul Acțiune și Solidaritate” (HCC 28/2021);
- domnul Vitali Gavrouc, pe lista Partidului politic „Partidul Acțiune și Solidaritate” (HCC 32/2021)
- domnul Adrian Lebedinschi, pe lista Blocului electoral al Comuniștilor și Socialiștilor (HCC 34/2021).

Totodată, prin Hotărârea nr. 20 din 23 iulie 2021, Curtea a confirmat rezultatele alegerii Parlamentului de legislatură a XI-a din 11 iulie 2021 și a validat mandatele deputaților aleși în Parlamentul Republicii Moldova în cadrul alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021 și a confirmat listele candidaților supleanți la funcția de deputat în Parlamentul Republicii Moldova, potrivit anexei la aceeași hotărâre.

D. Adrese

Pe parcursul anului 2021, Curtea a formulat următoarele adrese către Parlament:

- **Adresa nr. PCC-01/2a/124 din 4 martie 2021**

Pe 4 martie 2021, Curtea Constituțională a pronunțat Hotărârea nr. 7 cu privire la controlul constituționalității unor prevederi din Legea cu privire la Guvern, în partea ce ține de atribuțiile Guvernului al cărui mandat a încetat.

Prin Hotărârea citată, Curtea și-a clarificat jurisprudența în materia competențelor Guvernului al cărui mandat a încetat, așa cum acestea sunt stabilite de articolul 103 alin. (2) din Constituție. Astfel, Curtea a stabilit că în fiecare caz în care Guvernul al cărui mandat a încetat consideră necesar să adopte o măsură precisă, el trebuie să aibă în vedere următorul test: a) dacă măsura este necesară; b) dacă măsura va avea repercusiuni asupra competențelor următorului Guvern cu puteri depline și c) dacă următorul Guvern cu puteri depline poate anula măsura adoptată de Guvernul al cărui mandat a încetat.

Curtea a reținut că testul menționat mai sus trebuie aplicat: a) de către Parlament atunci când reglementează competențele Guvernului al cărui mandat a încetat; b) de către un Guvern al cărui mandat a încetat în fiecare caz în care consideră necesar să adopte o măsură precisă; c) de către instanțele judecătorești în fiecare caz în care sunt chemate să verifice legalitatea măsurilor adoptate de un Guvern al cărui mandat a încetat; d) de către Curtea Constituțională în fiecare caz în care este sesizată să verifice constituționalitatea măsurilor adoptate de un Guvern al cărui mandat a încetat sau a prevederilor legale care reglementează aceste măsuri, dacă verificarea lor ține de competența sa, așa cum a fost stabilită la articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție.

În acest context, Curtea i-a solicitat Parlamentului să reglementeze competențele Guvernului al cărui mandat a încetat, stabilite de articolul 15 alin. (2) din Legea cu privire la Guvern, și să opereze modificări în legislația conexasă în conformitate cu raționamentele Hotărârii Curții Constituționale nr. 7 din 4 martie 2021.

- **Adresa nr. PCC-01/151g-186 din 6 aprilie 2021**

Prin Hotărârea nr. 12 din 6 aprilie 2021, Curtea Constituțională a declarat neconstituțional articolul 81 din Codul de procedură penală, în partea ce ține de omisiunea includerii soțului în calitate de potențial succesor al părții vătămate sau al părții civile.

De asemenea, Curtea a declarat neconstituțional textul „În cazul în care mai multe rude apropiate solicită această calitate, decizia de a alege succesorul îi revine procurorului sau instanței de judecată.” din articolul 81 alin. (2) din Codul de procedură penală.

În vederea evitării unui vid legislativ, Curtea a stabilit o soluție provizorie, având în vedere raționamentele hotărârii pronunțate. În particular, până la modificarea de către Parlament a articolului 81 din Codul de procedură penală, soțul va putea fi recunoscut în calitate de succesor în procesul penal al părții vătămate sau al părții civile.

- **Adresa nr. PCC-01/168g-263 din 20 mai 2021**

Prin Hotărârea nr. 16 din 20 mai 2021, Curtea Constituțională a declarat neconstituțional articolul 27 alin. (5) din Legea nr. 270 din 23 noiembrie 2018 și punctul 8 din Anexa nr. 6 la Hotărârea Guvernului nr. 1231 din 12 decembrie 2018, în partea ce ține de omisiunea includerii în categoria angajaților bugetari cărora li se achită diferența de salariu a angajaților bugetari care la data intrării în vigoare a Legii nr. 270/2018 au asigurat interimatul unei funcții publice de conducere și au revenit la funcția exercitată anterior interimatului.

În vederea evitării unui vid legislativ, Curtea a stabilit o soluție provizorie, având în vedere raționamentele din hotărârea pronunțată. În particular, până la modificarea de către Parlament a articolului 27 alin. (5) din Legea nr. 270 din 23 noiembrie 2018, angajaților bugetari care au

activat neîntrerupt în aceeași unitate bugetară și care la data intrării în vigoare a Legii nr. 270/2018 au asigurat interimatul unei funcții publice de conducere, la revenirea în funcția exercitată anterior interimatului, li se va achita diferența de salariu.

- **Adresa nr. PCC-01/208g/485 din 12 august 2021**

Pe 12 august 2021, Curtea Constituțională a pronunțat Hotărârea nr. 25 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 287 alin. (1) din Codul penal.

Prin Hotărârea citată, Curtea a declarat neconstituționale cuvântul „grosolan” și textul „cinism sau” din articolul 287 alin. (1) din Codul penal al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 985 din 18 aprilie 2002.

De asemenea, Curtea a menționat că soluția cu privire la declararea neconstituționalității textului „cinism sau” din articolul 287 alin. (1) din Codul penal impune adaptarea din punct de vedere gramatical a cuvântului „printr-un” din același articol.

- **Adresa nr. PCC-01/41g-692 din 07 decembrie 2021**

Prin Hotărârea nr. 37 din 7 decembrie 2021, Curtea Constituțională a declarat neconstituțional articolul 343⁸, textul „și de apreciere a rezultatului testului de integritate profesională” din articolul 343⁶ din Codul de procedură civilă și alineatele (2), (3) și (4) din articolul 17 al Legii nr. 325 din 23 decembrie 2013 privind evaluarea integrității instituționale.

În vederea evitării unui vid legislativ, Curtea a stabilit o soluție provizorie, potrivit căreia instituția care evaluează integritatea instituțională va aprecia, după efectuarea testului de integritate profesională, rezultatul acestuia. După comunicarea rezultatului testării, agentul public testat va avea posibilitatea: 1) să conteste rezultatul testării integrității profesionale în instanța de judecată în ordinea contenciosului administrativ; 2) să participe în instanța de judecată la examinarea rezultatului testării integrității, cu asigurarea confidențialității testorilor, a mijloacelor și metodelor de testare; 3) să aibă acces la materialele testării, cu asigurarea confidențialității testorilor, a mijloacelor și metodelor de testare; 4) să utilizeze căile de atac reglementate de Codul administrativ. Contestarea rezultatului testării integrității profesionale suspendă cursul termenului de prescripție de tragere la răspundere disciplinară.

În acest context, Curtea a solicitat Parlamentului să modifice legislația în domeniul evaluării integrității instituționale în conformitate cu raționamentele hotărârii Curții Constituționale.

E) Opinii separate

Au expus opinii separate la unele acte pronunțate de Curte judecătorești:

- **Vladimir Țurcan**, la Hotărârea nr. 4 din 21.01.2021 pentru controlul constituționalității Legii nr. 234 din 16 decembrie 2020 cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova; la Hotărârea nr. 10 din 22.03.2021 pentru controlul constituționalității Decretului Președintelui Republicii Moldova nr. 47-IX din 16 martie 2021 privind desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru; la Avizul nr. 1

din 15.04.2021 pentru constatarea circumstanțelor care justifică dizolvarea Parlamentului; la Hotărârea nr. 15 din 28 aprilie 2021 pentru controlul constituționalității Hotărârii Guvernului cu privire la propunerea declarării stării de urgență nr. 43 din 30 martie 2021 și a Hotărârii Parlamentului privind declararea stării de urgență nr. 49 din 31 martie 2021; la Decizia nr. 149 din 30 septembrie 2021 de inadmisibilitate a sesizărilor nr. 198a/2021, nr. 202a/2021 și nr. 203a/2021 privind controlul constituționalității unor prevederi din Legea nr. 3 din 25 februarie 2016 cu privire la Procuratură, a Legii nr. 102 din 24 august 2021 și a Decretului Președintelui Republicii Moldova nr. 147-IX din 6 septembrie 2021 privind încetarea de drept a mandatului de membru al Consiliului Superior al Procurorilor al domnului Dumitru Pulbere;

- **Liuba Șova**, la Hotărârea nr. 7 din 04.03.2021 pentru controlul constituționalității articolelor 15 alin. (2) lit. d), e), f), alin. (3), 23 alin. (3) și (6) și articolului 26 alineatele (6) - (9) din Legea cu privire la Guvern nr. 136 din 7 iulie 2017;
- **Nicolae Roșca**, la Hotărârea nr. 9 din 18.03.2021 pentru controlul constituționalității Legii nr. 230 din 16 decembrie 2020 pentru abrogarea Legii nr. 235/2016 privind emisiunea obligațiunilor de stat în vederea executării de către Ministerul Finanțelor a obligațiilor de plată derivate din garanțiile de stat nr. 807 din 17 noiembrie 2014 și nr. 101 din 1 aprilie 2015; la Hotărârea nr. 25 din 12.08.2021 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 287 alin. (1) din Codul penal; la Hotărârea nr. 36 din 23 noiembrie 2021 privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 66 alin. (7) și 84 alin. (13) din Codul serviciilor media audiovizuale; la Hotărârea nr. 38 din 07.12.2021 pentru interpretarea articolelor 1 alin. (3), 20 și 116 alin. (1) și (2) din Constituție și controlul de constituționalitate al articolului 11 alin. (1) din Legea nr. 544 din 20 iulie 1995 privind statutul judecătorului.
- **Serghei Țurcan**, la Avizul nr. 1 din 15.04.2021 pentru constatarea circumstanțelor care justifică dizolvarea Parlamentului; la Decizia nr. 137 din 13.09.2021 de confirmare a Deciziei Curții Constituționale nr. 136 din 6 septembrie 2021 referitoare la cererea de suspendare a acțiunii unor prevederi din Legea nr. 3 din 25 februarie 2016 cu privire la Procuratură, în redactarea Legii nr. 102 din 24 august 2021; la Decizia nr. 149 din 30 septembrie 2021 de inadmisibilitate a sesizărilor nr. 198a/2021, nr. 202a/2021 și nr. 203a/2021 privind controlul constituționalității unor prevederi din Legea nr. 3 din 25 februarie 2016 cu privire la Procuratură, a Legii nr. 102 din 24 august 2021 și a Decretului Președintelui Republicii Moldova nr. 147-IX din 6 septembrie 2021 privind încetarea de drept a mandatului de membru al Consiliului Superior al Procurorilor al domnului Dumitru Pulbere; la Hotărârea nr. 38 din 07.12.2021 pentru interpretarea articolelor 1 alin. (3), 20 și 116 alin. (1) și (2) din Constituție și controlul de constituționalitate al articolului 11 alin. (1) din Legea nr. 544 din 20 iulie 1995 privind statutul judecătorului.

TITLUL III. EXECUTAREA ACTELOR CURȚII CONSTITUȚIONALE

Potrivit art. 28 din Legea nr. 317-XIII din 13 decembrie 1994 cu privire la Curtea Constituțională, actele Curții sunt acte oficiale și executorii pe întreg teritoriul țării, pentru toate autoritățile publice și pentru toate persoanele juridice și fizice. Consecințele juridice ale actului normativ sau ale unor părți ale acestuia declarate neconstituționale urmează a fi înlăturate conform legislației în vigoare.

Actele Curții Constituționale au efect *erga omnes*, fiind obligatorii și opozabile tuturor subiecților, indiferent de nivelul autorității.

Constatarea inacțiunii legislative, adică a lacunei legii sau a altui act normativ contrar Constituției, generează, în mod inevitabil, consecințe juridice. Hotărârea Curții Constituționale presupune obligația legislatorului de a soluționa problema existenței unor lacune de drept printr-o reglementare adecvată și eliminarea prevederilor defectuoase.

Lipsa unei intervenții legislative a Parlamentului în vederea executării actelor instanței de jurisdicție constituțională echivalează cu neexercitarea competenței de bază a acestuia, și anume cea de *legiferare*, atribuită de Constituție. Această situație se atestă în condițiile în care unele hotărâri ale Curții Constituționale prin care se declară neconstituțională o prevedere legală sau un act pot genera *vid legislativ*, deficiențe și incertitudini în aplicarea legii.

În vederea excluderii acestor repercusiuni negative, art. 28¹ din Legea cu privire la Curtea Constituțională prevede că Guvernul, în termen de cel mult 3 luni de la data publicării hotărârii Curții Constituționale, prezintă Parlamentului proiectul de lege cu privire la modificarea și completarea sau abrogarea actului normativ sau a unor părți ale acestuia declarate neconstituționale. Proiectul de lege respectiv urmează a fi examinat de Parlament în mod prioritar.

La momentul adoptării prezentului Raport, rămân a fi neexecutate de către legiuitor următoarele acte: din 2011 – o adresă; din 2014 – 3 adrese; din 2015 – 2 hotărâri și o adresă; din 2016 – o hotărâre și o adresă; din 2017 – o hotărâre și 4 adrese; din 2018 – o hotărâre și 2 adrese; din 2019 – 3 hotărâri și 2 adrese; din 2020 – 4 hotărâri și 6 adrese; din 2021 – 12 hotărâri și 3 adrese.

Totodată, la solicitarea Curții adresată legislativului și executivului privind executarea actelor adoptate de Curte, Parlamentul a comunicat Curții despre faptul constituirii unui grup de lucru în scopul urgentării procesului de executare a actelor neexecutate. Astfel, la 03.12.2021, în Parlament a fost înregistrată inițiativa legislativă nr. 390 privind modificarea unor acte normative, întru executarea unor hotărâri și adrese adoptate de Curtea Constituțională în perioada 2011-2021.

TITLUL IV. COOPERAREA EXTERNĂ

Pe 18 februarie, Președintele Curții Constituționale, doamna Domnica Manole, a participat la Conferința *online* de analiză post-electorală „Alegeri prezidențiale în Republica Moldova 2020: analiză, concluzii, recomandări și pași de urmat”, organizată de Comisia Electorală Centrală în colaborare cu Consiliul Europei. Evenimentul a avut ca scop identificarea deficiențelor care au caracterizat scrutinul prezidențial din noiembrie 2020 și generarea de propuneri pentru îmbunătățirea legislației și practicii electorale. La această Conferință au participat funcționari electorali, reprezentanți ai autorităților publice centrale și locale, concurenți electorali, experți în materie electorală și observatori naționali și internaționali care au monitorizat alegerile prezidențiale.

Pe 24-25 februarie, Președintele Curții Constituționale a participat *online* la cel de-al XVIII-lea *Congres al Conferinței Curților Constituționale Europene*, în cadrul căruia Curtea Constituțională a Republicii Moldova a preluat Președinția Conferinței Curților Constituționale Europene (CCCE) pentru un mandat de trei ani. Curtea Constituțională a Republicii Moldova este membru al CCCE din anul 2000. Conferința reunește reprezentanți a 41 de curți constituționale sau instituții cu competențe similare și le oferă statelor membre o platformă pentru a-și împărtăși opiniile cu privire la problemele instituționale, structurale și bunele-practici în domeniul dreptului public și al jurisdicției constituționale. În cadrul ultimului Congres al Conferinței din anul 2017, Curtea Constituțională a Republicii Moldova a fost aleasă pentru exercitarea Președinției CCCE în perioada 2020-2023. Din cauza situației pandemice, mandatul a fost preluat în 25 februarie 2021.

Pe 26 februarie, Președintele Curții Constituționale l-a primit în vizită pe Excelența Sa, dl Roelof S. Van Ees, Ambasadorul Extraordinar și Plenipotențiar al Regatului Țărilor de Jos în România și în Republica Moldova, și pe Excelența Sa, dl Floris van Eijk, Șeful Oficiului Ambasadei Olandei la Chișinău. În cadrul întrevederii au fost abordate subiecte privind rolul Curții Constituționale în societate, competențele și prioritățile instituționale, importanța independenței judecătorilor, precum și impactul respectării principiului preeminenței dreptului în Republica Moldova. Președintele Curții i-a informat pe reprezentanții Ambasadei despre preluarea de către Curtea Constituțională a Republicii Moldova a Președinției Conferinței Curților Constituționale Europene (CCCE) pentru un mandat de trei ani. Folosindu-se de ocazie, domnul Ambasador a felicitat-o pe doamna Președintă cu prilejul deținerii de către Curtea Constituțională a președinției CCCE, organizație din care face parte și Curtea Supremă a Olandei. Doamna Domnica Manole a reiterat importanța dezvoltării relațiilor bilaterale cu Regatul Țărilor de Jos, exprimându-și deschiderea pentru implementarea unor proiecte comune.

Pe 26 martie, Curtea Constituțională a României și Curtea Constituțională a Republicii Moldova au organizat un seminar *online* în cadrul programului comun dedicat controlului de constituționalitate exercitat de cele două înalte jurisdicții. Programul se adresa magistraților-asistenți ai Curții Constituționale a României și asistenților judiciari ai Curții Constituționale a Republicii Moldova, fiind coordonat de dl Benke Károly, magistrat-asistent șef al Curții Constituționale a României, și de dl Teodor Papuc, secretar șef adjunct al Curții Constituționale a Republicii Moldova. Seminarul s-a bucurat de o largă participare din partea magistraților-asistenți/ asistenților judiciari, fiind discutate problemele de drept care au format obiectul prezentărilor realizate. Seminare-web au continuat și pe 21 mai, și pe 2 iulie, având același format.

În luna aprilie, în contextul crizei constituționale din Republica Moldova declanșată de tentativa Parlamentului de a revoca mandatul de judecător constituțional al Domnicăi Manole, comunitatea internațională a venit cu mesaje de susținere în favoarea Curții Constituționale. Este vorba despre Președintele Comisiei de la Veneția, dl Gianni Buquicchio, Președintele Consiliului European, dl Charles Michel, Președinta Comisiei Europene, dna Ursula von der Leyen, Înaltul Reprezentant al UE pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate, dl Josep

Borrell, principalul purtător de cuvânt pentru afaceri externe și politica de securitate a Uniunii Europene, dl Peter Stano, și Șeful Delegației Uniunii Europene în Republica Moldova, dl Peter Michalko. De asemenea, cu mesaje de susținere au venit Curtea Constituțională a României și mai multe misiuni diplomatice acreditate în Republica Moldova: Ambasada Statelor Unite ale Americii, Ambasada României, Ambasada Franței, Ambasada Germaniei, Ambasada Regatului Unit, Ambasada Țărilor de Jos, Ambasada Suediei, Ambasada Austriei, Ambasada Letoniei și Ambasada Lituaniei.

În luna mai, revista franceză *Lettre de l'Est* a publicat un interviu cu Președintele Curții Constituționale, doamna Domnica Manole, interlocutorul acesteia fiind doamna Natașa Daneliciuc-Colodrovschi, doctor în drept public, cercetător științific asistent la Aix Marseille Univ, Universitatea din Toulon, Univ Pau & Pays Adour, CNRS, DICE, ILF, Aix-en-Provence, Franța.

Pe 20 mai 2021, Președintele Curții Constituționale, doamna Domnica Manole, l-a primit în vizită pe Excelența Sa, dl Daniel Ioniță, Ambasadorul Extraordinar și Plenipotențiar al României în Republica Moldova. În cadrul întrevederii au fost abordate subiecte privind rolul Curții Constituționale în societate, competențele și prioritățile instituționale, precum și cooperarea bilaterală a Curții Constituționale a Republicii Moldova cu Curtea Constituțională a României.

Pe 14 iunie, la Curtea Constituțională a Republicii Moldova a avut loc o întrevedere cu delegația Misiunii OSCE/ODIHR de observare a alegerilor parlamentare din 11 iulie 2021, condusă de șeful Misiunii, dl Tamas Meszerics. Vizita la Curtea Constituțională este una dintre întrevederile oficiale planificate în activitatea desfășurată de Misiune în mandatul său, fiind prezentat scopul și rolul Misiunii la alegerile din 11 iulie. De asemenea, discuțiile s-au axat pe mandatul și pe rolul Curții Constituționale în procesul electoral și pe modul de desfășurare a alegerilor. S-au abordat aspecte juridice privind procedura de validare a alegerilor parlamentare și de confirmare a legalității acestora de către Curtea Constituțională, modul de soluționare a litigiilor electorale și executarea adreselor emise de Curte pe marginea hotărârilor adoptate anterior.

Pe 18 iunie, a avut loc întrevederea Președintelui Curții Constituționale, doamna Domnica Manole, cu Excelența sa, dl Roelof S. Van Ees, Ambasadorul Extraordinar și Plenipotențiar al Regatului Țărilor de Jos în România și Republica Moldova, și cu Excelența sa, dl Floris van Eijk, Șeful Oficiului Ambasadei Olandei la Chișinău. În cadrul întrevederii au fost abordate subiecte privind competențele și prioritățile Curții Constituționale, precum și imperativul respectării principiului preeminenței dreptului în Republica Moldova.

Pe 24 iunie, Președintele Curții Constituționale a avut o întrevedere cu Excelența Sa, dl Ambasador Peter Michalko, șeful delegației Uniunii Europene în Republica Moldova. În cadrul întrevederii s-au abordat aspecte legate de cooperarea internațională, dată fiind preluarea de către Curte a Președinției Conferinței Curților Constituționale Europene, de pregătirea unui

Congres al Conferinței, la care vor participa reprezentanții curților membre, și de provocările la adresa independenței Curții Constituționale a Republicii Moldova.

Pe 5-6 iulie, Președintele Curții Constituționale a participat la lucrările Congresului mondial de drept de sub egida Asociației mondiale a juriștilor (World Jurist Association), organizat la Madrid, Spania. Prima zi a Congresului a fost dedicată memoriei judecătorei Ruth Bader Ginsburg de la Curtea Supremă a Statelor Unite ale Americii (1933-2020), personalitate juridică de prim rang. În cadrul celei de-a doua zile a Congresului, doamna Domnica Manole a avut o prezentare în cadrul unei secțiuni referitoare la independența puterii judecătorești în Europa, în care a abordat provocările la adresa Curții Constituționale a Republicii Moldova. Secțiunea a fost moderată de dl Juan Jose Gonzales Rivas, Președintele Curții Constituționale a Spaniei, și i-a mai avut ca vorbitori pe Președintele Curții Supreme a Sloveniei, pe Președintele Curții Constituționale a Andorrei, pe Președintele Curții Administrative Supreme a Finlandei și pe Președintele Curții Constituționale a Letoniei. În cadrul acestui Congres s-au stabilit relații cu dl Javier Cremades, Președintele Asociației mondiale a juriștilor, cu dl Richard Wagner, Președintele Curții Supreme a Canadei, cu dl Jose Igreja Matos, Președintele Asociației Europene a Judecătorilor, ș.a.

Pe 7 iulie, Președintele Curții Constituționale a efectuat o vizită la Curtea Constituțională a Spaniei, pentru a avea o întâlnire cu omologul ei, Președintele Juan José González Rivas. În cadrul vizitei s-au făcut schimburi de idei despre cele două curți, s-au prezentat competențele acestora, s-a discutat posibila participare a Curții Constituționale a Republicii Moldova la întâlnirile cvadrilaterale anuale dintre Curtea Constituțională a Spaniei, Curtea Constituțională a Portugaliei, Curtea Constituțională a Italiei și Consiliul Constituțional Francez. Tot aici s-au pus bazele semnării unui memorandum de colaborare între cele două curți.

Pe 7 iulie, Curtea Constituțională a găzduit o sesiune informativă pentru tinerii școlii de vară cu genericul #YouthActorHumanRights (*Tinerii acționează pentru drepturile omului*), activitate desfășurată sub egida Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) în Moldova în contextul promovării creșterii nivelului de înțelegere și implicare a tinerilor în sporirea accesului la justiție. Prin dialog interactiv, tinerii s-au familiarizat cu activitatea, structura și atribuțiile Curții Constituționale, precum și funcțiile Curții Constituționale într-o societate democratică în apărarea drepturilor fundamentale ale omului.

Pe 9 iulie, Președintele Curții Constituționale, doamna Domnica Manole, a avut o întrevedere cu misiunea de observatori a Organizației Internaționale a Francofoniei pentru monitorizarea alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021, condusă de Excelența Sa, dna Eva Descarrega Garcia, ambasadoare a Principatului Andorrei în Republica Franceză și în Principatul Monaco. Vizita la Curtea Constituțională a fost una dintre întreprinderile oficiale planificate în activitatea desfășurată de Misiune în mandatul său. În cadrul întreprinderii, discuțiile s-au axat pe mandatul și pe rolul Curții Constituționale în procesul electoral, precum și pe modul de desfășurare a alegerilor. Au fost abordate aspecte legate de procedura de validare a alegerilor parlamentare și de confirmare a legalității acestora de către Curtea Constituțională,

de modul de soluționare a litigiilor electorale și de executarea adreselor emise de Curte în contextul validării alegerilor parlamentare precedente.

Pe 29 iulie, Curtea a fost vizitată de un grup de tineri cu ocazia celei de-a 27-a aniversări a Constituției. Vizita a fost organizată de Centrul Municipal de Tineret Chișinău al Direcției generale educație, tineret și sport cu scopul familiarizării tinerilor cu structura și procesul de activitate al Curții. În cadrul sesiunii informative, tinerii au beneficiat de o prezentare din partea unui judecător constituțional și a șefului Direcției Asistență Judiciară cu privire la semnificația Constituției și rolul Curții în calitate de garant al supremației acesteia.

Pe 6 august, Președintele Curții Constituționale a avut o întrevedere cu Excelența Sa, dl Daniel Ioniță, ambasador al României în Republica Moldova, care a adus o donație de cărți cu tematică juridică de la Curtea Constituțională a României pentru Curtea Constituțională a Republicii Moldova. În cadrul întrevederii s-au antamat posibilele proiecte comune ale celor două Curți.

Pe 26 august, Conferința Curților Constituționale Europene, reprezentată de Curtea Constituțională a Republicii Moldova în calitate de Președinte al acesteia, a semnat online un Memorandum de Înțelegere cu Asociația Curților Constituționale și a Instituțiilor Echivalente din Asia, reprezentată de Consiliul Constituțional al Republicii Kazahstan, în calitate de Președinte al acesteia. Potrivit Memorandumului, cele două organizații vor promova cooperarea în mai multe domenii, cum ar fi crearea condițiilor pentru schimbul reciproc de informații, de experiență și de alte materiale de natură juridică în domeniul justiției constituționale între membrii Părților, organizarea comună de conferințe, seminare și/sau alte evenimente cu privire la probleme urgente de justiție constituțională de interes comun ș.a.

Pe 27 august, Președintele Curții Constituționale a participat la Conferința internațională „Era internetului: preeminența dreptului, valorile persoanei, independența statului”, organizată în regim online de Consiliul Constituțional al Republicii Kazahstan. În acest sens, Președintele Curții a ținut un discurs la tema „Conflictul dintre libertatea de exprimare și dreptul la respectarea vieții private în contextul internetului”. La acest eveniment au participat nume notorii din domeniul dreptului, cum ar fi Președintele Comisiei de la Veneția, domnul Gianni Buquicchio, Secretarul General al Conferinței Mondiale a Justiției Constituționale, domnul Schnutz Dürr, și președinții mai multor curți constituționale și ai instituțiilor echivalente din întreaga lume.

Pe 28 septembrie, Președintele Curții Constituționale, doamna Domnica Manole, a avut o întrevedere cu Directorul Programului Stat de Drept Europa de Sud-Est al Fundației Konrad Adenauer, dl Pavel Usvatov, și coordonatorul de proiecte în cadrul Programului, dl Stanislav Splavnic. Discuțiile s-au axat pe o eventuală colaborare între organizație și Curte, prin dezvoltarea unor proiecte comune în scopul consolidării principiului preeminenței dreptului în Republica Moldova.

Pe parcursul lunii octombrie, în contextul proiectului Curții Constituționale a Letoniei „Consolidarea capacității juriștilor Curții Constituționale a Republicii Moldova”, juriști din cadrul Curții din Moldova au participat la web-stminare organizate de juriști ai Curții letone și de alți experți letoni, în vederea consolidării capacității profesionale a celor dintâi. Scopul proiectului a constat în sporirea cunoștințelor profesionale ale judecătorilor și asistenților judiciari ai Curții Constituționale a Moldovei, inclusiv în materie de aplicare a dreptului internațional al drepturilor omului și a jurisprudenței care stabilește caracterul justificat al limitărilor drepturilor omului. Prima parte a fost dedicată asistenților judiciari ai Curții din Moldova, iar cea de-a doua a fost organizată pentru judecătorii Curții.

Pe 20 octombrie, judecătorii Curții Constituționale au avut o întrevedere cu Președintele Comisiei de la Veneția, dl Gianni Buquicchio, și Secretarul general adjunct al Comisiei de la Veneția, dna Simona Granata-Menghini. În cadrul discuțiilor a fost apreciată cooperarea strânsă între Curtea Constituțională și Comisia de la Veneția și au fost abordate perspectivele unor colaborări viitoare.

În același timp, pe 20 octombrie, Președintele Curții Constituționale a efectuat o vizită la Ministerul Justiției al Regatului Spaniei, unde a fost primită de doamna ministru Pilar Llop. Vizita de curtoazie are drept context semnarea unui memorandum de colaborare între Curtea Constituțională a Moldovei și Curtea Constituțională a Regatului Spaniei, ale cărei baze au fost puse în luna iulie a anului curent. În cadrul vizitei a fost subliniată necesitatea fortificării relațiilor instituțiilor din cele două state și imperativul asigurării preeminenței dreptului în Republica Moldova.

Pe 21 octombrie, Președintele Curții Constituționale a efectuat o vizită la Avocatul Poporului al Regatului Spaniei, dl Francisco Fernandez Marugan. Instituția Avocatului Poporului funcționează în Spania de peste 40 de ani și se bucură de o înaltă recunoaștere în societatea spaniolă. În cadrul vizitei s-au abordat subiecte ca relația Avocatului Poporului cu Tribunalul constituțional spaniol și competențele celui dintâi în materie de protecție a drepturilor fundamentale.

Pe 22 octombrie, Președintele Curții Constituționale a semnat împreună cu Președintele Tribunalului Constituțional al Regatului Spaniei, dl Juan José González Rivas, un memorandum de înțelegere între cele două instituții. Memorandumul constă în asigurarea unui cadru de cooperare în domeniul dreptului constituțional. El va permite, între altele, schimbul reciproc de informații și de experiență în domeniul justiției constituționale, dezvoltarea capacității instituționale prin intermediul vizitelor reciproce, programelor de schimb profesional, stagiilor de practică, cursurilor profesionale, seminarelor și al cercetărilor comune sau sprijinirea reciprocă la organizarea conferințelor, congreselor, seminarelor și/sau a altor activități privind chestiunile de ordin juridic de interes reciproc.

Pe 28 octombrie, Președintele Curții Constituționale a participat *online* la o conferință de analiză post-electorală organizată de Comisia Electorală Centrală în parteneriat cu Consiliul

Europei și Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral. Tema conferinței a fost „Alegerile parlamentare anticipate din Republica Moldova: lecții învățate, recomandări și pași de urmat”. Intervenția Președintelui Curții s-a axat pe considerentele exprimate de Curtea Constituțională în Hotărârea nr. 20 din 23 iulie 2021 cu privire la confirmarea rezultatelor alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021 și validarea mandatelor deputaților aleși.

Pe 2 decembrie, Președintele Curții Constituționale a participat *online* la Congresul Mondial de Drept desfășurat în Columbia, în cadrul unei secțiuni intitulată „Controlul constituțional-jurisdicțional al stărilor de urgență în timpul pandemiei”. Intervenția Președintelui s-a axat pe jurisprudența Curții cu privire la măsurile legislative întreprinse în legătură cu situația epidemiologică provocată de maladia COVID-19.

În perioada 9-11 decembrie, Curtea Constituțională a Republicii Moldova a efectuat o vizită de lucru la Curtea Constituțională a României, delegația fiind condusă de doamna Domnica Manole, Președinte, și compusă din domnul Vladimir Țurcan, domnul Serghei Țurcan, domnul Nicolae Roșca, judecători, domnul Teodor Papuc, secretar șef adjunct, domnul Dumitru Avornic, șef al Direcției asistență judiciară, și domnul Marcel Lupu, asistent judiciar.

Pe 10 decembrie, la sediul Curții Constituționale a României a avut loc întâlnirea de lucru, la care au participat președintele Curții, domnul Valer Dorneanu, doamna judecător Mona-Maria Pivniceru, domnul judecător Daniel-Marius Morar, doamna Marieta Safta, prim-magistrat-asistent delegat, doamna Claudia Margareta Krupenschi, director al cabinetului președintelui, magistrat-asistent șef delegat, doamna Mihaela Senia Costinescu și domnul Benke Károly, magistrați-asistenți șefi delegați. Reprezentanții celor două curți constituționale au purtat discuții cu privire la aspecte actuale și de interes comun, cum sunt independența justiției, respectarea drepturilor și libertăților fundamentale, modalități de eficientizare și creștere a transparenței actului de justiție constituțională, statutul judecătorului constituțional. De asemenea, au fost prezentate anumite decizii relevante pronunțate în domeniul procedurii penale, al raporturilor constituționale dintre autoritățile publice și al raporturilor dintre dreptul Uniunii Europene și dreptul intern.

Totodată, pentru a celebra împreună momentele importante din istoria lor constituțională, cu prilejul aniversării a 30-a de la adoptarea Constituției României și de la adoptarea Declarației de Independență a Republicii Moldova, în semn de colaborare consistentă și prietenoasă, cele două curți constituționale au lansat un volum omagial intitulat „*Patrimoniul constituțional și valorile democratice*”. Respectivul volum omagial reprezintă o expresie a angajamentului ferm al curților constituționale din România și Republica Moldova de a acționa pentru apărarea valorilor democratice și dezvoltarea patrimoniului lor constituțional.

În perioada 13-17 decembrie 2021, o delegație a Curții Constituționale a participat la o serie de seminare cu juriștii Tribunalului Constituțional al Regatului Spaniei. Subiectele puse în discuție au fost: controlul constituționalității legilor în Spania, protecția individuală a drepturilor fundamentale, metodele de interpretare juridică, jurisprudența Tribunalului Constituțional

spaniol cu privire la situația din Catalonia și executarea hotărârilor pronunțate de Tribunal. Aceste seminare au reprezentat prima activitate desfășurată între Curtea Constituțională a Republicii Moldova și Tribunalul Constituțional al Regatului Spaniei de la semnarea Memorandumului de Înțelegere între cele două instituții pe 22 octombrie 2021.

Pe 14 decembrie, Președintele Curții Constituționale a Republicii Moldova, doamna Domnica Manole, însoțită de domnii judecători Vladimir Țurcan, Serghei Țurcan și Nicolae Roșca, a avut o întrevedere cu Președintele Tribunalului Constituțional al Regatului Spaniei, domnul Pedro José González-Trevijano Sánchez. Întrevederea a avut loc în contextul vizitei de lucru a delegației Curții Constituționale a Republicii Moldova la Madrid, desfășurată în baza Memorandumului de Înțelegere semnat cu Tribunalul Constituțional al Regatului Spaniei. În cadrul întrevederii, au fost abordate mai multe chestiuni privind activitatea Tribunalului Constituțional spaniol. S-a pus în discuție și desfășurarea în 2022 a reuniunii Cercului Președinților al Conferinței Curților Constituționale Europene, organizație prezidată actualmente de Curtea Constituțională a Republicii Moldova. De asemenea, au fost abordate perspectivele unor colaborări viitoare între cele două instituții.

TITLUL V. ACTIVITATEA CURȚII CONSTITUȚIONALE ÎN CIFRE

Pe parcursul anului 2021, la Curtea Constituțională au fost depuse 293 de sesizări, 71 de sesizări au fost preluate din anul 2020, iar 86 de sesizări au fost transferate pentru anul 2022 (*a se vedea diagrama nr. 1 din Anexa nr. 1*).

În anul 2021 (*a se vedea diagrama nr. 4*) cele mai multe sesizări au fost depuse de către instanțele de judecată (245 de sesizări), de deputați în Parlament și fracțiuni parlamentare (29 de sesizări).

În 2021, Curtea a adoptat 39 de hotărâri, dintre care 13 hotărâri privind soluționarea excepțiilor de neconstituționalitate și 19 hotărâri pentru controlul constituționalității unor acte normative (*a se vedea diagrama nr. 3 din Anexa nr. 1*).

În 2021, prin majoritatea hotărârilor pronunțate, Curtea a declarat neconstituționale prevederile normative contestate (*a se vedea diagrama nr. 5 din Anexa nr. 1*).

Efectuând o analiză comparativă în dinamică a actelor Curții, s-a constatat că în numărul sesizărilor depuse, ca și în anii precedenți, prevalează excepțiile de neconstituționalitate, în activitatea jurisdicțională a Curții acestea constituind 84 % din totalul sesizărilor depuse în anul 2021.

După obiect, din totalul sesizărilor depuse la Curte în anul 2021, în cea mai mare parte din ele au fost contestate prevederi normative din domeniul penal, fiind succedat de domeniul civil, domeniul drepturilor sociale, economice și culturale, domeniul administrativ și domeniul drepturilor politice (*a se vedea diagrama nr. 10 din Anexa nr. 1*).

Curtea subliniază că în dinamică volumul de activitate al Curții este în creștere. Astfel, dacă în anul 2020 au fost înregistrate 227 de sesizări, atunci în anul 2021 au fost înregistrate 293 de sesizări. Totodată, este în creștere și numărul sesizărilor transferate pentru anul următor (dacă pentru anul 2021 au fost transferate 71 de sesizări, atunci pentru anul 2022 au fost transferate 86 de sesizări).

Din aceste considerente, Curtea reiterează concluzia formulată în Hotărârea nr. 1 din 11.01.2021, potrivit căreia **„având în vedere caracterul complex al sesizărilor, precum și volumul activității Curții care crește în mod constant (a se vedea diagrama nr. 11 din Anexa nr. 1), pentru eficientizarea procesului de control al constituționalității, este necesară majorarea personalului de specialitate din cadrul Secretariatului Curții Constituționale, i. e. majorarea numărului asistenților judiciari. Acestui obiectiv i se poate da efectivitate prin consolidarea statutului legal al asistentului judiciar în cadrul Curții Constituționale”, în vederea modificării clasei de salarizare și a coeficientului de salarizare a acestuia.**

Anexa nr. 1
Diagrama nr. 1

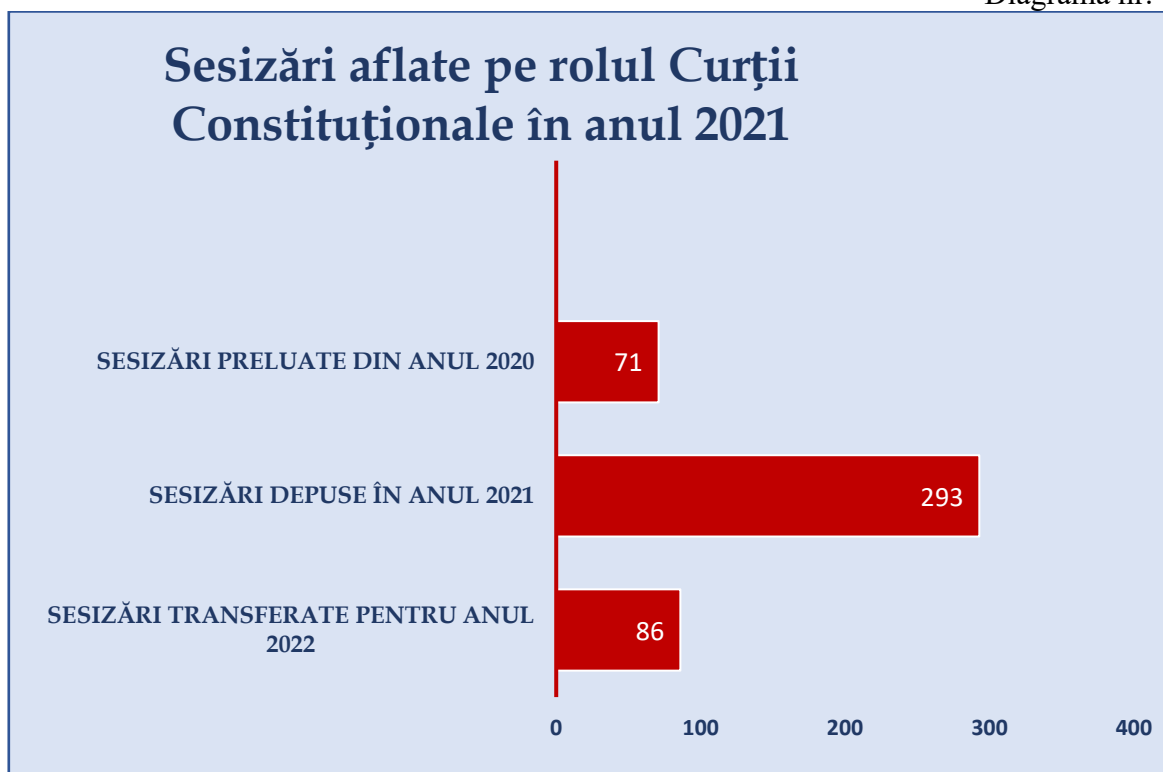

Diagrama nr. 2

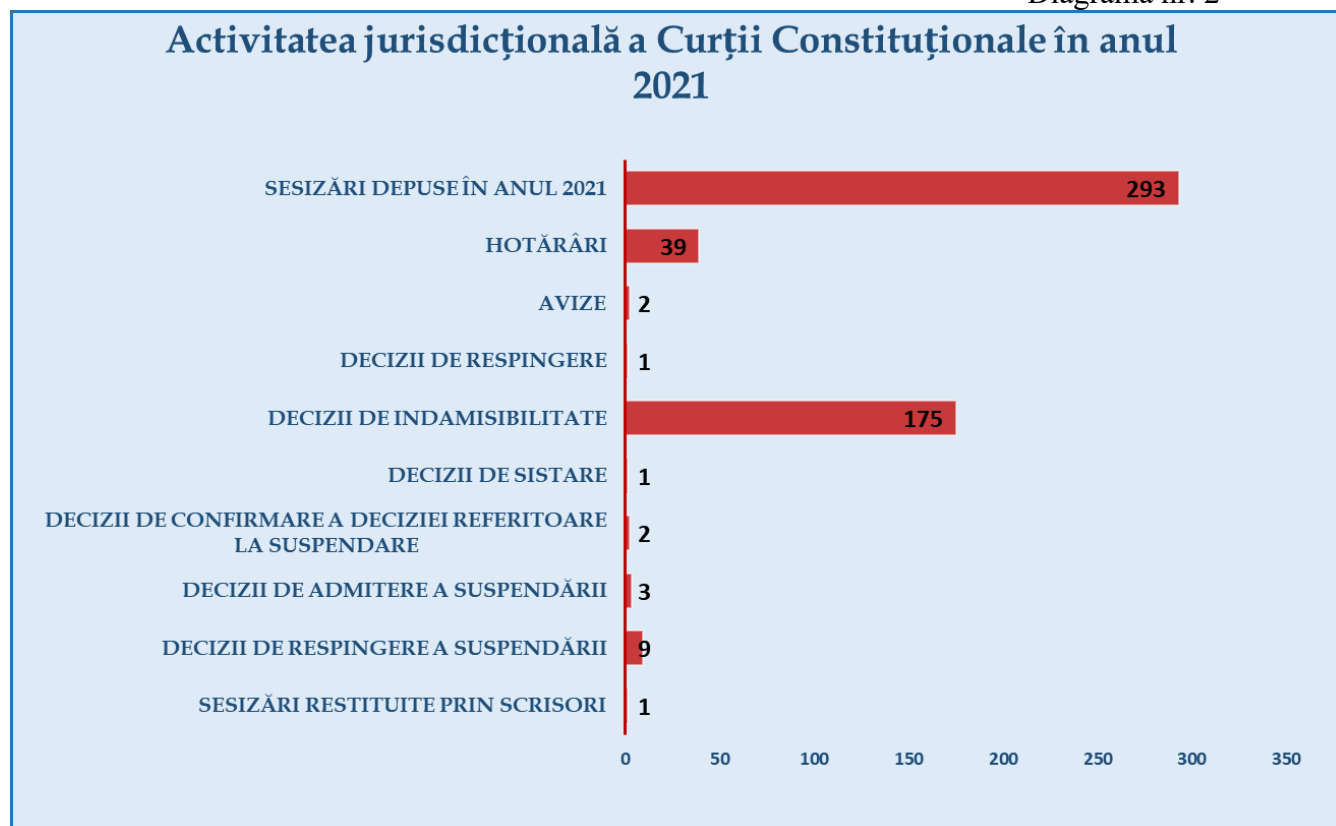
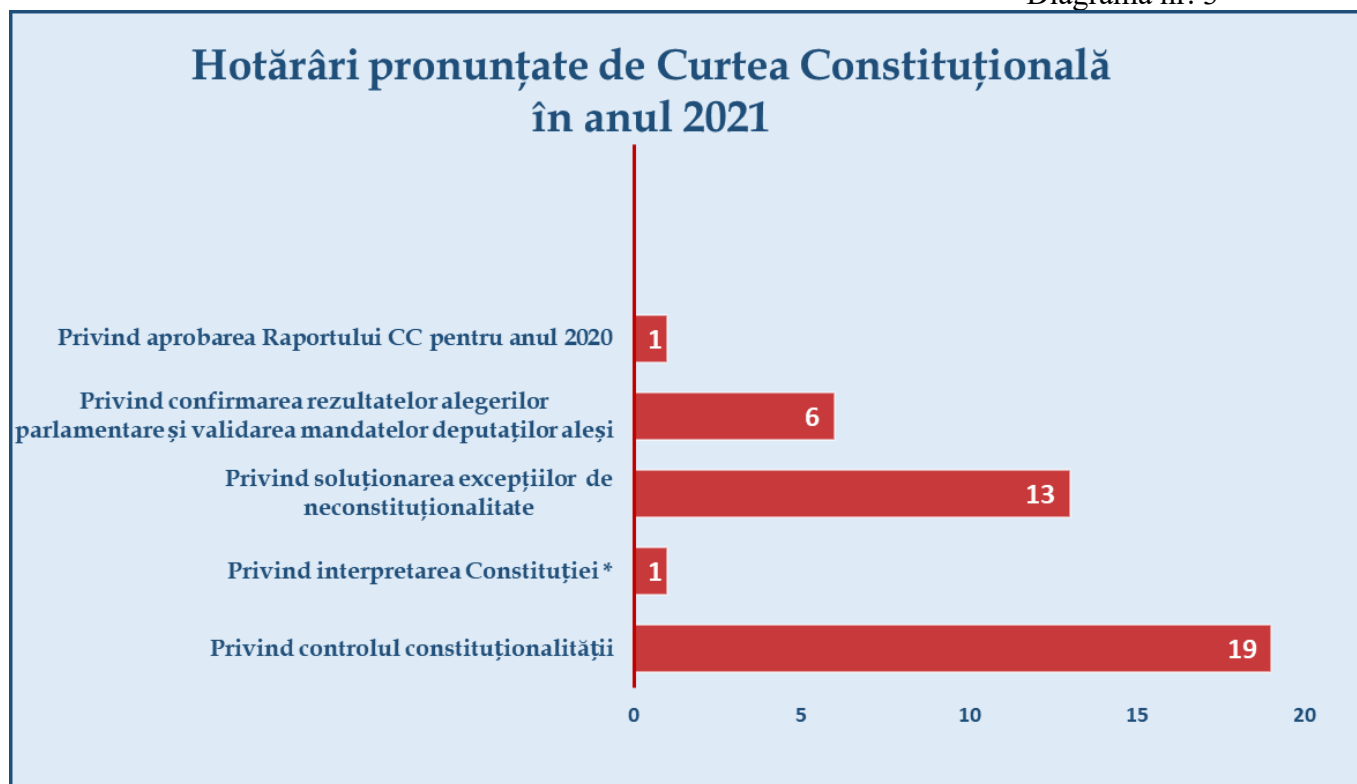

Diagrama nr. 3

*[HCC 38/2021](#) a avut ca obiect atât interpretarea Constituției, cât controlul constituționalității.

Diagrama nr. 4

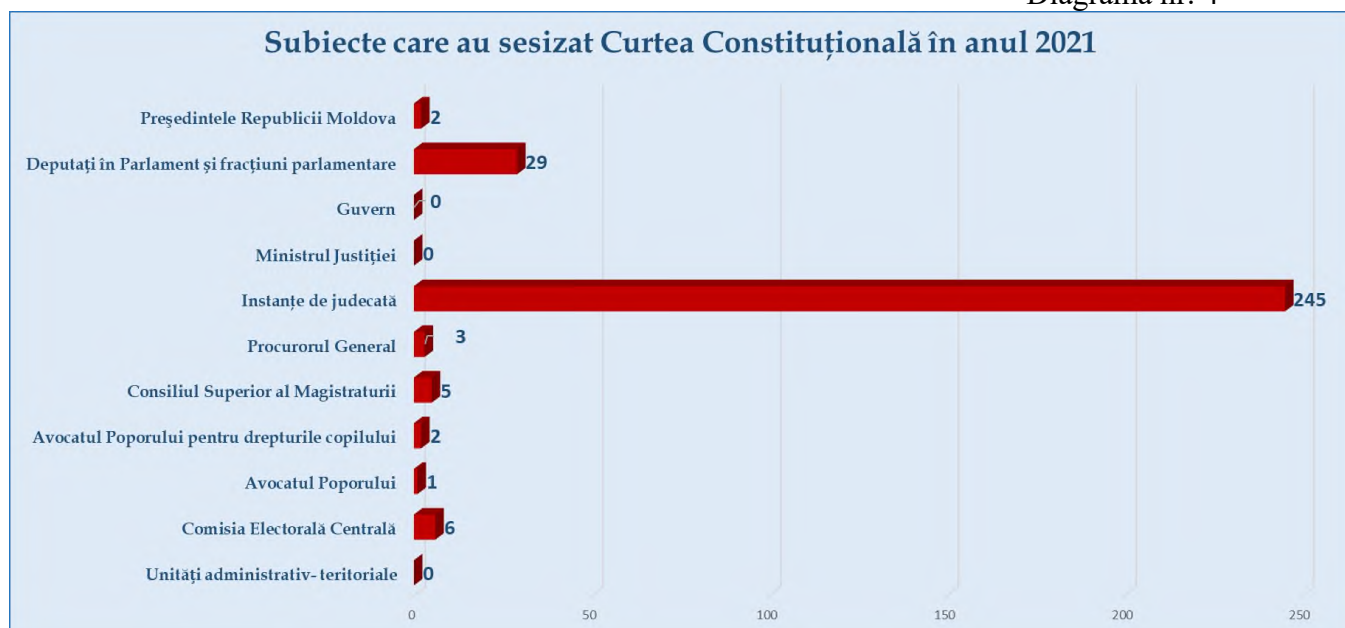

Diagrama nr. 5

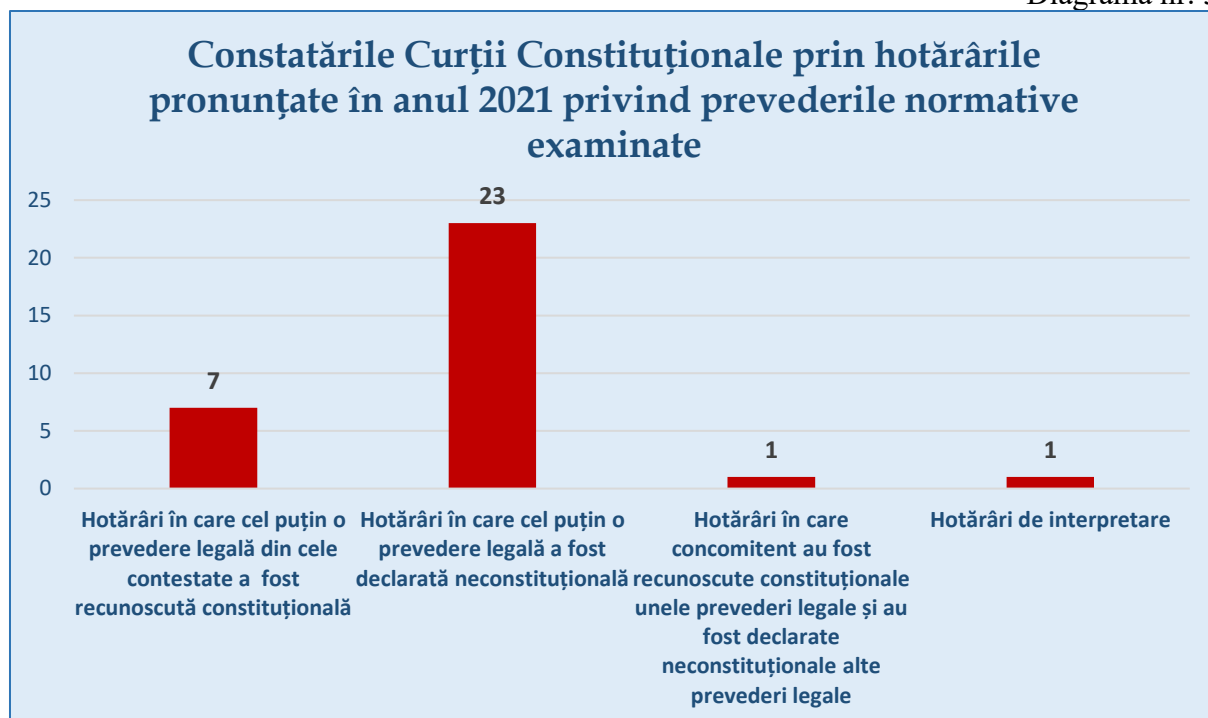

Diagrama nr. 6

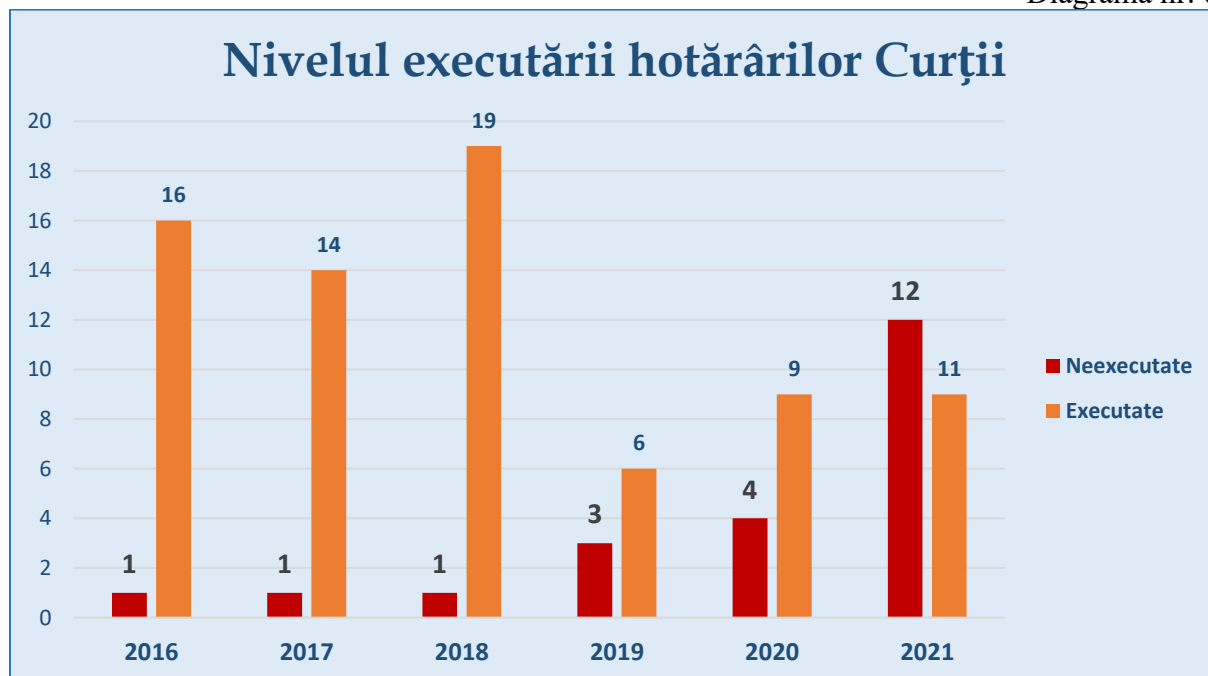

Diagrama nr. 7

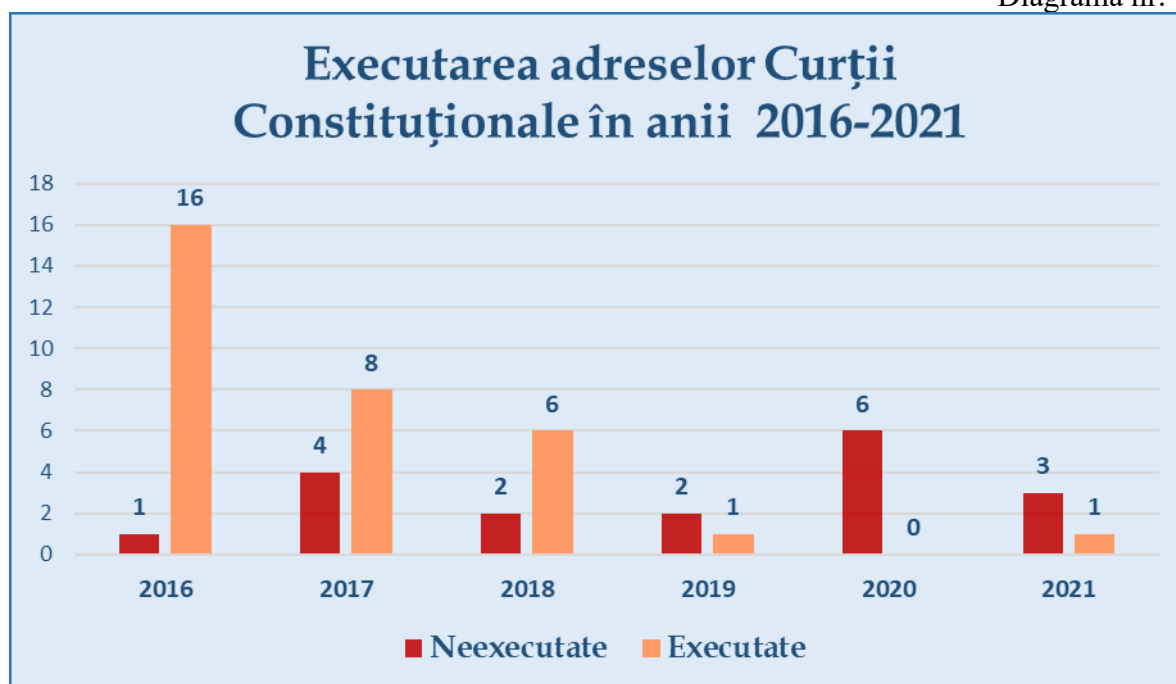

Diagrama nr. 8

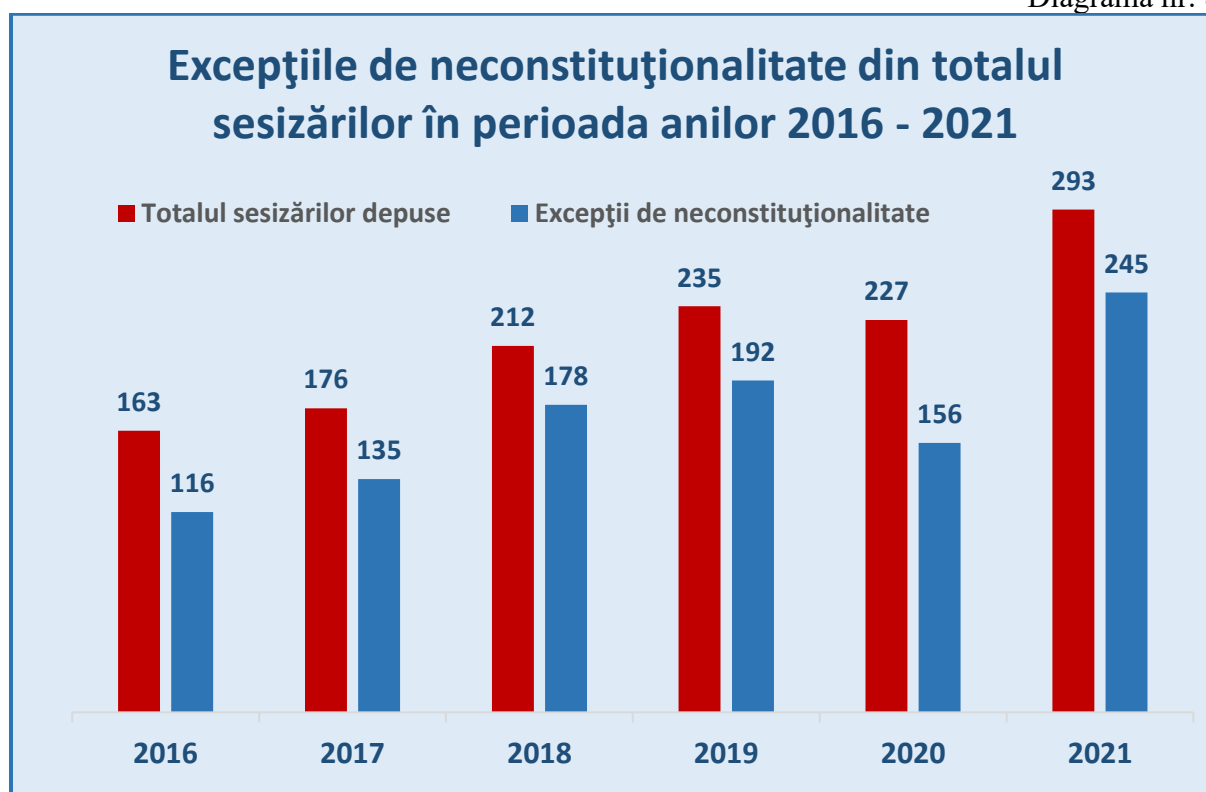

Diagrama nr. 9

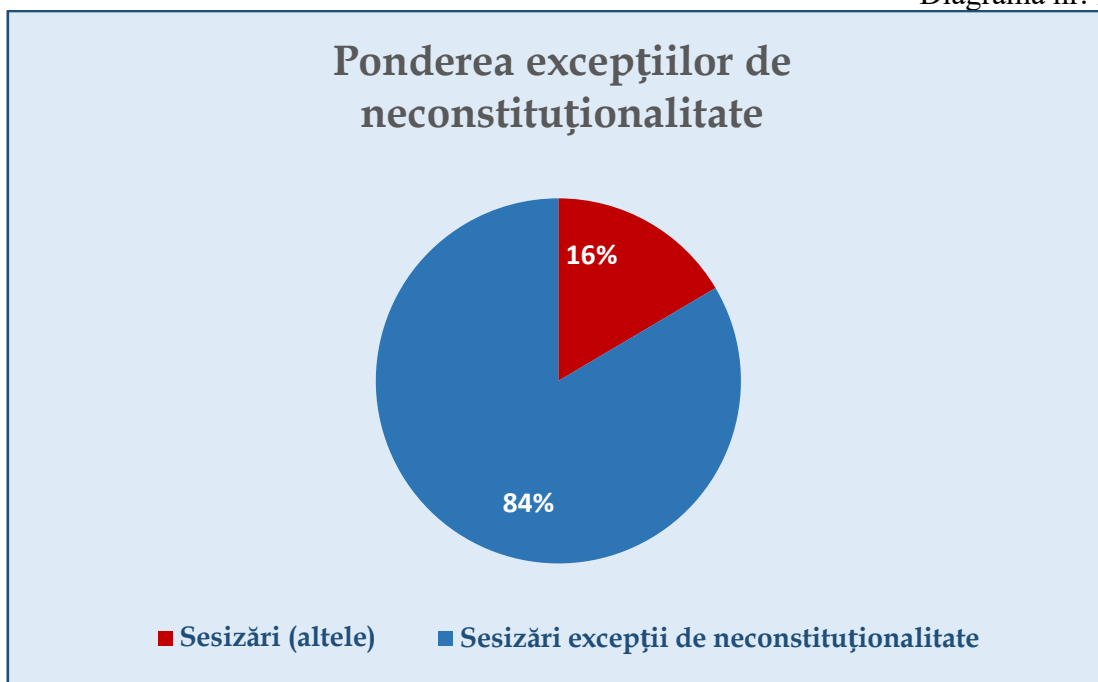

Diagrama nr. 10

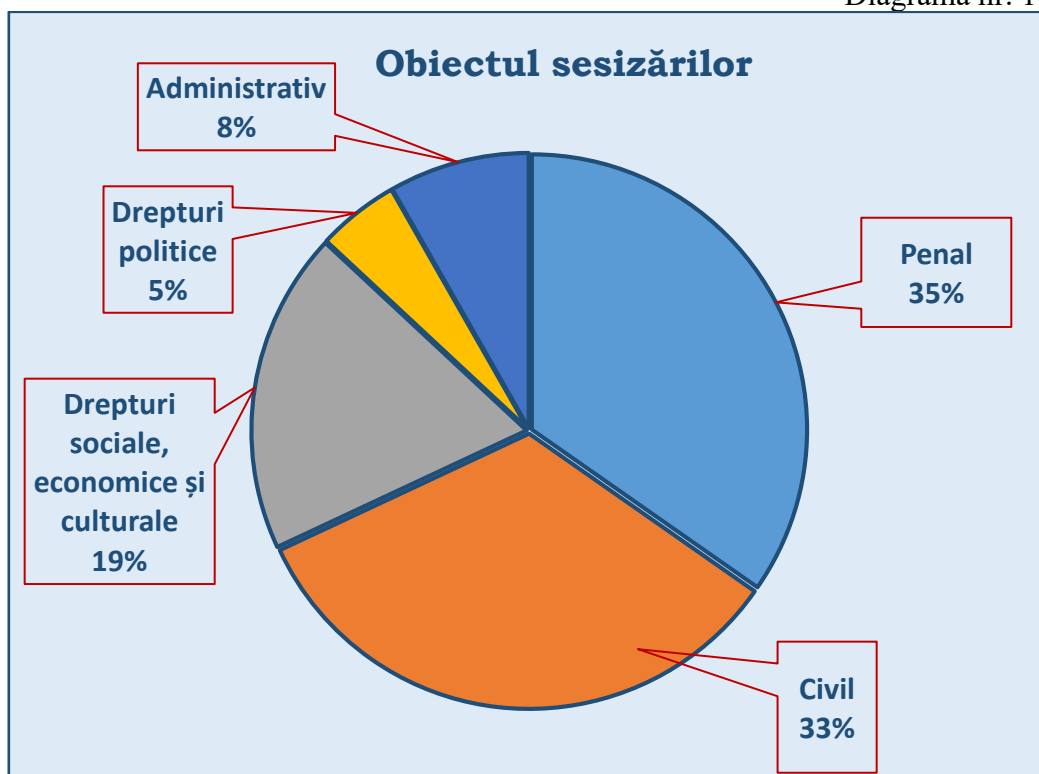
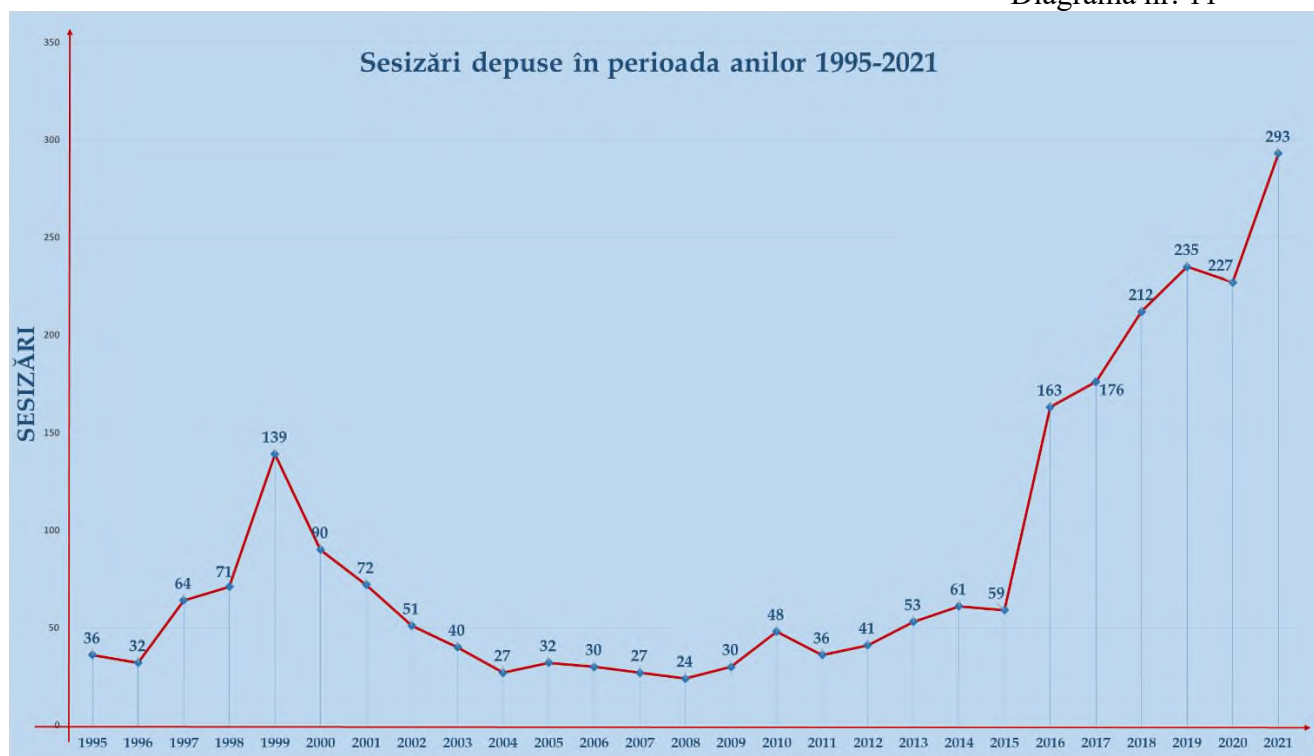

Diagrama nr. 11

Anexa nr. 2

HOTĂRÂRILE ȘI AVIZELE PRONUNȚATE DE CURTEA CONSTITUȚIONALĂ ÎN ANUL 2021

Nr. d/o	Numărul și titlul actului
1.	Hotărârea nr. 1 din 11.01.2021 cu privire la aprobarea Raportului privind exercitarea jurisdicției constituționale în anul 2020
2.	Hotărârea nr. 2 din 12.01.2021 pentru controlul constituționalității unor prevederi din articolul 1 din Legea nr. 296 din 23 noiembrie 1994 pentru interpretarea unor prevederi ale Legii nr. 1225 din 8 decembrie 1992 privind reabilitarea victimelor represiunilor politice (drepturile persoanelor născute în locurile de represiune sau în drum spre ele)
3.	Hotărârea nr. 3 din 14.01.2021 privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 4 alin. (2), 7 alin. (2) lit. c), 8 alin. (1) și 11 alin. (1) pct. 3) din Legea nr. 982 din 11 mai 2000 privind accesul la informație (accesul la informațiile cu caracter personal)
4.	Hotărârea nr. 4 din 21.01.2021 pentru controlul constituționalității Legii nr. 234 din 16 decembrie 2020 cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova

5.	<u>Hotărârea nr. 5 din 11.02.2021 privind validarea unui mandat de deputat în Parlamentul Republicii Moldova</u>
6.	<u>Hotărârea nr. 6 din 23.02.2021 pentru controlul constituționalității Decretului Președintelui Republicii Moldova nr. 32-IX din 11 februarie 2021 privind desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru</u>
7.	<u>Hotărârea nr. 7 din 04.03.2021 pentru controlul constituționalității articolelor 15 alin. (2) lit. d), e), f), alin. (3), 23 alin. (3) și (6) și articolului 26 alineatele (6) – (9) din Legea cu privire la Guvern nr. 136 din 7 iulie 2017 (competențele unui Guvern al cărui mandat a încetat)</u>
8.	<u>Hotărârea nr. 8 din 11.03.2021 privind controlul constituționalității Legii nr. 236 din 16 decembrie 2020 privind modificarea unor acte normative și a Legii nr. 240 din 16 decembrie 2020 pentru modificarea unor acte normative (activitatea farmaceutică)</u>
9.	<u>Hotărârea nr. 9 din 18.03.2021 pentru controlul constituționalității Legii nr. 230 din 16 decembrie 2020 pentru abrogarea Legii nr. 235/2016 privind emisiunea obligațiunilor de stat în vederea executării de către Ministerul Finanțelor a obligațiilor de plată derivate din garanțiile de stat nr. 807 din 17 noiembrie 2014 și nr. 101 din 1 aprilie 2015</u>
10.	<u>Hotărârea nr. 10 din 22.03.2021 pentru controlul constituționalității Decretului Președintelui Republicii Moldova nr. 47-IX din 16 martie 2021 privind desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru</u>
11.	<u>Hotărârea nr. 11 din 25.03.2021 asupra privind excepția de neconstituționalitate a articolului 73 din Codul de executare, adoptat prin Legea nr. 443 din 24 decembrie 2004 (aducerea forțată a debitorului)</u>
12.	<u>Hotărârea nr. 12 din 06.04.2021 privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 77, 81 și 315 din Codul de procedură penală (omisiunea includerii soțului ca succesor al părții vătămate sau al părții civile)</u>
13.	<u>Hotărârea nr. 13 din 27.04.2021 pentru controlul constituționalității Hotărârii Parlamentului nr. 73 din 23 aprilie 2021 privind anularea prin retragere parțială a Hotărârii Parlamentului nr. 121 din 16 august 2019 privind numirea unui judecător al Curții Constituționale și a Hotărârii Parlamentului nr. 74 din 23 aprilie 2021 privind numirea unui judecător al Curții Constituționale</u>
14.	<u>Hotărârea nr. 14 din 27.04.2021 pentru controlul constituționalității Legii nr. 218 din 3 decembrie 2020 pentru modificarea unor acte normative</u>
15.	<u>Hotărârea nr. 15 din 28.04.2021 pentru controlul constituționalității Hotărârii Guvernului cu privire la propunerea declarării stării de urgență nr. 43 din 30 martie 2021 și a Hotărârii Parlamentului privind declararea stării de urgență nr. 49 din 31 martie 2021 (declararea stării de urgență)</u>
16.	<u>Hotărârea nr. 16 din 20.05.2021 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 27 alin. (5) din Legea nr. 270 din 23 noiembrie 2018 privind</u>

	<u>sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar și a punctelor 21 și 8 din Anexa nr. 6 la Hotărârea Guvernului nr. 1231 din 12 decembrie 2018 pentru punerea în aplicare a prevederilor Legii nr. 270/2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar (asigurarea menținerii salariilor personalului din unitățile bugetare)</u>
17.	<u>Hotărârea nr. 17 din 10.06.2021 pentru controlul constituționalității Legii nr. 193 din 20 decembrie 2019 pentru modificarea unor acte legislative și a Hotărârii Parlamentului privind numirea unor membri ai Consiliului Superior al Magistraturii nr. 53 din 17 martie 2020 (modificarea componenței Consiliului Superior al Magistraturii)</u>
18.	<u>Hotărârea nr. 18 din 09.07.2021 pentru controlul constituționalității articolului 19 alin. (1) lit. e) din Legea nr. 317 din 13 decembrie 1994 cu privire la Curtea Constituțională (ridicarea mandatului judecătorului Curții Constituționale ca urmare a stabilirii prin act de constatare rămas definitiv a unei încălcări a regimului juridic al conflictelor de interese)</u>
19.	<u>Hotărârea nr. 19 din 13.07.2021 pentru controlul constituționalității Legii nr. 252 din 16 decembrie 2020 privind modificarea Legii insolvenței nr. 149/2012</u>
20.	<u>Hotărârea nr. 20 din 23.07.2021 cu privire la confirmarea rezultatelor alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021 și validarea mandatelor deputaților aleși</u>
21.	<u>Hotărârea nr. 21 din 27.07.2021 pentru controlul constituționalității Hotărârii Parlamentului nr. 219 din 3 decembrie 2020 pentru modificarea Hotărârii Parlamentului nr. 149 din 29 noiembrie 2019 privind componența numerică și nominală a Biroului permanent al Parlamentului</u>
22.	<u>Hotărârea nr. 22 din 29.07.2021 pentru controlul constituționalității Legii nr. 217 din 3 decembrie 2020 pentru abrogarea și modificarea unor acte normative</u>
23.	<u>Hotărârea nr. 23 din 05.08.2021 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 422 din Codul de procedură penală (data de la care începe să curgă termenul de declarare a recursului ordinar)</u>
24.	<u>Hotărârea nr. 24 din 10.08.2021 privind controlul constituționalității articolului 129) punctul 19 din Codul fiscal (definiția „secretului fiscal”)</u>
25.	<u>Hotărârea nr. 25 din 12.08.2021 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 287 alin. (1) din Codul penal (neclaritatea normelor care incriminează infracțiunea de huliganism)</u>
26.	<u>Hotărârea nr. 26 din 14.09.2021 privind validarea unui mandat de deputat în Parlamentul Republicii Moldova</u>
27.	<u>Hotărârea nr. 27 din 14.09.2021 asupra pentru controlul constituționalității unor prevederi din Legea nr. 257 din 16 decembrie 2020 cu privire la modificarea unor acte normative (prerogativa de a stabili cuantumul taxelor locale)</u>

28.	<u>Hotărârea nr. 28 din 21.09.2021 privind validarea unor mandate de deputat în Parlamentul Republicii Moldova</u>
29.	<u>Hotărârea nr. 29 din 21.09.2021 privind controlul constituționalității Legii nr. 244 din 16 decembrie 2020 pentru modificarea unor acte normative (competențele Autorității Naționale de Integritate)</u>
30.	<u>Hotărârea nr. 30 din 23.09.2021 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 33 alin. (1) lit. c) din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii (reexaminarea pensiei de dizabilitate)</u>
31.	<u>Hotărârea nr. 31 din 23.09.2021 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 1329 alin. (12) și alin. (15) din Codul de procedură penală (nimicirea informației interceptate și înregistrate)</u>
32.	<u>Hotărârea nr. 32 din 19.10.2021 privind validarea unui mandat de deputat în Parlamentul Republicii Moldova</u>
33.	<u>Hotărârea nr. 33 din 26.10.2021 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 17 alineatele (1), (2) și (3) din Codul vamal (furnizarea informațiilor de organul vamal)</u>
34.	<u>Hotărârea nr. 34 din 04.11.2021 privind validarea unui mandat de deputat în Parlamentul Republicii Moldova</u>
35.	<u>Hotărârea nr. 35 din 09.11.2021 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Legea nr. 63 din 5 iulie 2019 pentru modificarea unor acte legislative și din Hotărârea Guvernului nr. 347 din 18 iulie 2019 cu privire la modificarea unor hotărâri ale Guvernului (funcțiile de secretar de stat, de șef și de șef-adjunct al oficiului teritorial al Cancelariei de Stat)</u>
36.	<u>Hotărârea nr. 36 din 23.11.2021 privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 66 alin. (7) și 84 alin. (13) din Codul serviciilor media audiovizuale (excluderea publicității și a teleshopping-ului din programele retransmise)</u>
37.	<u>Hotărârea nr. 37 din 7.12.2021 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 343⁸ din Codul de procedură civilă (aprecierea rezultatului testului de integritate profesională)</u>
38.	<u>Hotărârea nr. 38 din 07.12.2021 pentru interpretarea articolelor 1 alin. (3), 20 și 116 alin. (1) și (2) din Constituție și controlul de constituționalitate al articolului 11 alin. (1) din Legea nr. 544 din 20 iulie 1995 privind statutul judecătorului (numirea în funcție a judecătorilor până la atingerea plafonului de vârstă)</u>
39.	<u>Hotărârea nr. 39 din 21.12.2021 privind excepția de neconstituționalitate a unor dispoziții din articolul 335 alin. (1) din Codul penal (imprevizibilitatea expresiei „intereselor publice”)</u>
40.	<u>Avizul nr. 1 din 15.04.2021 pentru constatarea circumstanțelor care justifică dizolvarea Parlamentului</u>

41.	<u>Avizul nr. 2 din 26.10.2021 privind proiectul de lege pentru modificarea articolului 70 din Constituție (imunitatea deputatului)</u>
-----	---